ANUL XXV
41
(1 066)
Simbătă
9 octombrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Progres și civilizație

Un moment de o deosebită importanță politică și socială în viața României, cu semnificații care se prelungesc dincolo de datele calendaristice ale acestui an, Plenara C.C. al P.C.R. Agenda politică a acestui anotimp se dovedește așadar cuprinzătoare și îmbracă zilnic evenimente care pot fi socotite o oglindă a stării noastre de lucru și acțiune vie, dinamică, pentru înfăptuirea deziderateior cuprinse în programul stabilit la cel de al XII-lea Congres al partidului. Desfășurate sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, lucrările actualei plenare prefigurează într-un fel pe cele ale Conferinței Naționale a P.C.R. și deschid un orizont larg de priviri asupra imaginii economice, politice și sociale a anului viitor, perioadă importantă a cincinalului prin înfăptuirea căruia țara se va plasa într-o nouă etapă a progresului și civilizației sale socialiste. Ordinea de zi a plenarei este cît se poate de explicită în acest sens : Proiectul Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1983, Proiectul Planului de dezvoltare a agriculturii și industriei alimentare, Programul privind înfăptuirea măsurilor de autoconducere și autoaprovizionare, iată cîteva din punctele esențiale asupra cărora, în forumul său de lucru, partidul s-a pronunțat și a decis, conferind un univers concret al faptei gîndirii și acțiunii înaintate, comuniste.

Așa cum s-a subliniat în plenară, activitatea de fundamentare politică, economică și socială a sarcinilor de plan conține în esența sa aportul și orientările concrete ale secretarului general al partidului, viziunea sa creatoare asupra muncii și vieții, spiritul înalt, profund patriotic și revoluționar în care conducătorul partidului și statului nostru se preocupă în permanență pentru afirmarea și consolidarea unui model economic complex și viabil, capabil să plaseze România pe orbita unei noi calități a existenței sale în toate domeniile de referință și pe orbita unei noi etape de existență, aceea a unei țări socialiste mediu dezvoltate. Evantaiul de obiective fundamentale ale economiei noastre vizează atît lărgirea bazei proprii de materii prime și energetice cît și promovarea unei politici ferme de gospodărire rațională și valorificare superioară a avuției noastre materiale și spirituale, sporirea mai accentuată a eficienței economice, asigurarea progresului general al societății. Întreagă această problematică dezbătută și aprobată indică de fapt nu numai direcțiile mari de acțiune ci și spiritul, modalitatea optimă în care trebuie să ne concepem și să ne desfășurăm de acum încolo eforturile și toată capacitatea noastră de inițiativă, competența care trebuie să fie un argument sigur al calității. Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu rostită în încheierea lucrărilor plenarei evidențiază cu pregnanță toate acestea și se constituie, prin importanța sa, într-un magistral document teoretic și practic care stă la baza activității partidului și statului, a întregii societăți. Sînt relevate aici mobilurile după care, în continuitatea experienței acumulate, oamenii muncii, producători și beneficiari totodată ai propriei lor avuții, toți fiii patriei, indiferent de profesie și naționalitate, își concentrează eforturile în vederea înfăptuirii neabătute a obiectivelor stabilite și dau girul faptei și al inteligenței oricărui demers care vizează prosperitatea socialistă a țării, într-o lume care să-și revendice condiția de la un climat de pace și înțelegere între popoare, de acțiune unită, hotărîtă, pentru înfăptuirea dreptului sacru la viață, la o dezvoltare liberă și demnă a fiecărui popor. Problemele păcii au de fapt o consecventă și vie susținere în politica românească, în activitatea internațională pe care o desfășoară tovarășul Nicolae Ceaușescu și e firesc ca și de această dată viziunea sa profund umanistă să se fi făcut simțită și să se ia act de ea, pornind de la însuși adevărul ca aceasta este o politică a unui întreg partid și a unui întreg popor, ceea ce, în planul unității care ne caracterizează aceasta înseamnă și una din trăsăturile noastre dominante. Un interes real îl reprezintă sub acest aspect măsurile care privesc dezvoltarea proprietății socialiste, a autoconducerii muncitorești, participarea, cu părți sociale, a oamenilor muncii din unitățile economice de stat la constituirea fondului de dezvoltare economică. Experiența construcției socialiste se dovedește astfel în permanență deschisă și îmbracă formule și modalități noi care îmbogățesc teoria și practica revoluționară și au directe și pozitive înrîuriri asupra ansamblului vieții noastre materiale și spirituale. În toate acestea se resimte de fapt cîmpul de iradiație al ideologiei mereu vii a partidului, gîndirea și orientările secretarului său general.

Luceafărul

Sabin Ștefănuță : „Toamna"

CREȘTEREA LIMBII ROMÂNEȘTI

O criză de adaptare

Cu articolul lui FANUȘ NEAGU, Limba noastră-i o comoară, și cu prezentul articol al profesorului autor de manuale NICOLAE I. NICOLAE revista Luceafărul începe discutarea situației limbii și literaturii române în școală, a condițiilor cultivării ei în școală și în afara școlii, a rolului profesorilor în „creșterea limbii românești". Invităm la această discuție pe toți cei interesați de situația limbii române în școală și în toate instituțiile care contribuie la difuzarea și fixarea limbii române.

Din cînd în cînd, în paginile ziarelor și revistelor, apare cîte un articol alarmat despre studiul limbii și literaturii române în școală. Apare, din păcate, fără consecvență, la distanțe mari și trădînd uneori un amatorism locvace. Autorii arată, subliniază, indică, cer, scot detalii, se miră, ar dori, improvizează, „călătoresc" prin manuale, ridică din umeri, acuză, dau lecții, așteaptă măsuri și tot așa pînă la realizarea unui set complet de atitudini posibile ale stilului publicistic. Că adeseori nu au nici un fel de informații despre ce se întîmplă în școală se vede. O discuție cu vreun amic profesor îi face brusc specialiști pe pogonul acestuia, o răsfoire de manuale îi edifică asupra obiectivelor învățămîntului românesc, o dezbatere pe marginea cărților școlare ieșite din uz le creează gustul amețitor al polemicii, o anchetă cu trei inși le dă semnele unui adevăr în care se includ milioane, iar o repede ochire prin programele școlare produce fie simpatie discretă, dacă în șirul de nume ale scriitorilor contemporani regăsesc propria ierarhie asupra literaturii de azi, fie indignare greu structurată fată de gravele carențe ale unei orientări care omite, elimină, deformează.

Se tulbură apele, cu efect minim pentru problemele de fond ale condiției limbii române, în schimb cu efect major pentru pescuitorii în ape tulburi. Mecanismul de propagare este ilar și se dezvoltă pe traseele clasice ale dezinformării. Iată un exemplu elocvent pentru proverbul „unde dai și unde crapă" : într-un manual de clasa a XII-a se făcea precizarea într-un pasaj de analiză compozițională a romanului Ion că rememorarea epică la Zaharia Stancu se bazează pe o tehnică asociativă „care trimite intrucîtva la opera lui Marcel Proust, cu observația că scriitorul român se află **în căutarea timpului pierdut** urmărind un cu totul alt scop, aplicînd tehnica la cu totul alte condiții și folosind, evident, alte mijloace literare". În contextul lecției precizarea își avea rostul ei și era justificată de unele informații anterioare în legătură cu tehnica narativă a romanului modern.

O ziaristă grăbită, de la **România liberă**, făcînd cum însăși declara „o excursie" prin manualele de liceu descoperă **perla** și o aruncă lumii în sintagma următoare : **„Zaharia Stancu e comparat cu Marcel Proust"** după care urmează cuvenitele incriminări. Nu peste mult timp, documentîndu-se despre manualele de română din **România liberă**, revista **Săptămîna** preia informația din zbor și zice : Bine face cutare că demască incompetența autorilor de manuale care-l compară pe Zaharia Stancu cu Marcel Proust. Auzi, **„Darie e totuna cu marchizul de Saint Loup"**. Și, mă rog, exclamația de rigoare. Dacă în **Săptămîna** acest adaos era o înflorătură stilistică prin care se acredita cultura semnatarului anonim, pentru „o mare specialistă" în problemele învățămîntului românesc care vorbește „de departe" intorsătura ziaristului devine un argument zdrobitor întru demonstrarea nevoilor în care se zbate biata școa-

Nicolae I. Nicolae

Continuare în pag. a 3-a

Eternă este

Eternă este această patrie,
Popoare victorioase au mîncat zeii ei
de țărînă dulce
Și în colțuri de aur s-au risipit.
Soarele trece ca un taur alb
Prin cîmpiile cu holde coapte.
Eternă este această patrie,
Cetate cu porți de fier,
Pe care sarea și valurile timpului
Plescăind în văzduhuri nu au putut s-o
dărîme.
Grîul, sufletul poporului nostru
Strălucește.

Iubire

Sînt legată cu fragede fire de grîu,
Cu florile albe de măr,
Cu lumina de miere, care este
sufletul blînd al strămoșilor,
Sînt legată cu iubirea neamurilor mele,
Sînt legată de acest oraș anume
și de toate orașele noastre,
Cu străzi de piatră pe care iarna
Gerul și ghețurile în vîrtejuri
își clănțăne dinții,
Și verile se scutură tone de trandafiri
prin curți.
Călătoresc cu oamenii aceștia zilnic
în același autobuz
Am același destin cu ei.
Sînt legată patrie de tine cu toată
iubirea mea,
Sînt legată cu fragede fire de grîu,
Cu florile albe de măr.

Mara Nicoară

Imn de toamnă

Bate ora, sună clipa, cîmpurile se despoaie,
țara-și duce spre ogradă boabele de aur viu,
oamenii își string porumbul, în ferești cad stropi
de ploaie,
din poverne se strecoară miros aspru de rachiu.

E o stea ce peste țară luminează-mpodobită
de-o iubire cum e viața însetată de urcuș,
ne e veche temelia, cu nădejdi și os zidită
spre-un destin ce-l cîntă-n veacuri son fierbinte
de arcuș.

Bate ora, sună clipa, pîinea nouă-și dezvelește
coaja cum e toamna de-aur ce miroase a pergamute.
Apele răsună-n lespezi peste care sare-un pește,
spun de toamna povirnită, arcuită-n noi volute.

Inimile umblă-n margini, razele se zbat pe frunte,
sirguința se adună într-un fluviu tumultos,
harul vredniciei demne crește-n pisc curat de munte
ce răzbate spre colina ce-și dă-n taină frunza jos.

Mergem ca-n letopisețe cu sprincenile sub soare.
În octombrie de aur, neamul nostru înainte
își clădește viitorul cum stau roadele-n fuioare,
cum se știe că-l veghează la drum
aspru un părinte.

Drum urcăm în dimineață și ni-e timpla ciocirlie.
Bate ora, sună clipa toamnei ce-și adună rodul.
Trecem înc-un prag de ziuă. Mamă dulce, Românie,
lîngă brațul tău se-nalță sărutîndu-te norodul.

Al. Raicu

Scrisoare despre poezie (I)

JURNAL DE POET

Am primit și primesc mereu scrisori de la tineri care scriu versuri. Unora le-am răspuns, altora n-am avut vreme sau gîndul potrivit. Revista **Luceafărul** publică în numărul trecut o antologie de poezie a tinerilor. Un cuvînt poate spunînd mai multora cîte ceva asupra poeziei sînt rîndurile de față.

Îmi aduc aminte de Dostoievski și generația lui cum au înțeles să facă apel în opera lor la o experiență de mai multe generații și veacuri în propria lor tradiție care a ajuns la niște certitudini, la niște realizări spirituale precise care au dat sens vieții și putere creatoare neistovită iar față de moarte înlăturaseră spaima în lumina Logosului, în spiritul Bizanțului. Exista un model autohton la Optina de viețuire plenară la care scrisul marelui poet Dostoievski a știut să apeleze cu toată ființa.

Același fenomen se întîmplă cu Novalis și Hölderlin în Germania și mai recent, cu un Paul Claudel în Franța, ce pleacă de la realizări istorice în propria țară, devenite certitudini spirituale asupra cărora cuvîntul inspirat poate aduce roade. Se simte cel mai nemijlocit într-un text scris din sărăcia limbii că autorul este încă departe de o preocupare mai profundă. O pustiire a limbajului, o vorbire lipsită de orice încărcătură spirituală nu poate, decît în cel mai bun caz, comunica sentimente dar nu deștepta în ființa celuilalt acele latențe ale spiritului care îl pot hotărî pe om să-și desăvîrșească destinul.

Răul vine în mare parte de acolo că se citește mai mult decît poezia însăși a celor însemnați, critică asupra poeziei, speculații de-atîtea ori sterile despre care Rilke spunea că distrug viața interioară ce tăinuie forța Cuvîntului.

Am dori să spunem că poezia numai din cuvînt, din Logos poate renaște că trebuie cunoscut din aproape drumul cuvîntului într-o limbă, în limba română pentru noi înainte de toate. Așa cum pictura se face din culoare, din lumina, poezia din lumina Cuvîntului, obiectul poeziei este cuvîntul, față de el orice rostire stă sau cade.

Îi cerem fizicianului să rămînă la obiectul științei sale, pentru a aduce roadă în fizică, dar obiectul științei noastre este acea forță supranucleară numită Logos al originilor care pune în mișcare prin iubirea lui jertfitoare sori și stele, prezența dinamică în tot ce există.

Dorim să se scrie în țara noastră o poezie de importanță universală pe măsura măreției jertfitoare a istoriei poporului nostru și din această dorință, voi căuta în mai multe scrisori să vin, după puteri, în întîmpinarea celor care au vocația și prin aceasta dreptul și datoria de a fi sinceri și de a duce bătălia pînă la capăt așa cum au dus-o în graiul nostru pînă astăzi Eminescu, Blaga, Arghezi, Goga, Voiculescu.

Ioan Alexandru

REMEMORĂRI

Octombrie ca o vulpe de aur

Sînt sus, în Zarand, pulverizîndu-mi trupul pe valea Crișului Alb, amintirile stau cocoțate în arinii bătrînii, miroase a fîn cosit și-a busuioc și-a fum amar de frunze arse în grădini. Fumegă toamna în văzduhul curat, aerul e elastic, galben ca mierea, pădurile torc amintiri din vara ce s-a dus, octombrie ca o vulpe de aur fuge pe văi pe cărări intortochiate, o liniște toropitoare nimbează căpițele solemne și amurgul poleiește coarnele bivolilor rumegînd melancolici în iarba încă grasă și verde.

Refac drumurile Iancului, a Mărieș Sale Craiul moților, drumurile sale dintre Vîrfuri și Baia de Criș, dintre Hălmagiu și Țebea și de la Țebea acasă și de acasă iar călătorind spre Hălmagiu, nepotolit și îndurerat în singurătatea lucidității sale. Douăzeci de ani de neodihnă !

Umbra lui o simt alături, mă însoțește vie și transparentă, din cînd în cînd aud copitele murgului său ritmînd în piatra drumului și nechezatul ușor i-l aud, și în dimineața rece aburul cald al răsuflării sale desenează gheme de lînă imaculată.

Grăbesc spre Țebea, vreau să prind încă dărnicia luminii revărsîndu-se peste cimitirul străvechi în care dorm Horea, Iancu, Buteanu, să

Mircea Micu

Continuare în pag. a 2-a

REFLEX

Cartea

Simbolică această sărbătoare a cărții în decada ei de toamnă odată cu echinocțiul culesului și odată cu însăși amplitudinea sa. Căci o rază de gînd fertil duce și către una și către cealaltă, de la natura umană, cea a spiritului, se urcă acum pentru o clipă, către incendiul din frunze și către înfrigurarea cu care se așterne la pămînt ca niște tipare cu semnele în colțuri puzderie de stele și umbre de zbor. Pentru că toamna are totdeauna ceva care pleacă.

Și o carte, sau și cărțile, tot la fel.

De la litera de mînă către aceea de tipar, de la mintea și inima celui ce scrie către mintea și inima celui despre care și pentru care se scrie. Astfel că, dacă stăm și ne gîndim bine, orice artă poetică s-a născut mai întîi în natura propriu-zisă și orice îndemn la realitate sau la cuprinderea ei în spațiul sensibilității noastre se deduc tot de aici după cum tot din acest univers sau tot pe firul aceleași albii se produc și marile sale puteri de invenție, întreaga sa fantezie creatoare. Altfel nu-mi explic, de pildă, cum un simplu cioplitor din podgorie care făcuse atîtea treute și cruci pentru lumea satului s-a apucat într-o zi să facă și cărți.

De piatră sau din piatră, desigur.

Cîte două coperți uriașe, deschise și legate prin cioplitură cu un șnur răsucit, așa cum își închipuia el că îi stă bine unei cărți deschise și inundate pe deasupra de soare, adică de cîteva raze care nu se vedeau, ci se bănuiau mai mult, în revărsarea lor de dincolo de munchea de sus a cărții unde și răsărise sau putea să răsară de fapt mare astru și să lumineze ori să inspire litera care se descifra. Putea fi, aceasta, și imaginea ideii de miraculoasă și scinteietoare trudă — cartea — după cum, tot la fel, putea fi și un semn al dăinuirii ei cosmice, o ipostază în piatră a spiritului sau o emblemă sub care ne scriem rînd pe rînd viețile și comunicăm între noi peste lungi limanuri de timp. Dar cîte nu ne poate spune la urma urmei acest gest al cioplitorului, un om covîrșit de ani și inspirație totodată și care, într-o atît de aspră și îndatoritoare meserie ca a lui s-a simțit îndemnat să lase și o mărturie despre aspirația sa și să-și așeze căpătîi, numai de el gîndită și

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

TINERI CRITICI

Resurecția metaforei

Disputa asupra devenirii ulterioare a lui Nicolae Labiș, acest Cîrlova al „obsedantului deceniu", se dovedește, cu volumul de față, (Nicolae Labiș — „Descrierea chipurilor", prefață de V. Cuțitaru, Ed. „Junimea", Iași, 1982) încă o dată cu totul ofioasă. Selecția recentă operată de Virgil Cuțitaru depășind limitele bibliografiei „școlare", răspunde unei necesități acute pentru cititorul fidel poeziei, oferindu-i, dacă mai era nevoie, o certitudine în plus asupra valorilor și semnificațiilor creației lui Nicolae Labiș capul unei generații care, în sfîrșit, a înțeles că poemul nu se reduce la simpla versificație și nici nu se produce pe bandă. Este Nicolae Labiș un poet integral exprimat ? Iată întrebarea la care mulți au căutat să găsească răspuns, ba chiar, alunecînd în extreme, l-au și dat, neînțelegînd că fabulația nu poate fi utilă în asemenea situație, nici excesiva mitizare și nici comparațiile gratuite cu un Labiș în virtualitatea unei evoluții ulterioare. Pentru noi, poetul din Mălini este o individualitate pe deplin conturată, omologată de autoritatea călinesciană, chiar dacă valoarea intrinsecă a poeziei sale tinde, tot mai mult, să fie copleșită de semnificațiile pe care, indeobște, i le acordăm. Creația lui Labiș, recunoscută și aclamată încă din timpul vieții, ne apare astăzi transfigurată de gestul fatal al „păsării cu clonț de rubin". Așa cum mărturisea Ion Gheorghe, „moartea lui Labiș a însemnat pentru generația noastră o trezie la vreme dintr-o stare dulce a copilăriei. Atunci am putut să ne dăm seama că se poate muri și la o vîrstă fragedă... Dintr-odată moartea lui Labiș a ascuțit interogațiile și meditațiile, a dat acuitate stărilor adînci ale tinerilor care eram noi și ne-a pus în fața întrebării aceleia capitale : „a fi sau a nu fi". Iată deci cum destinul autorului covîrșește destinul operei, această tiranie repercutindu-se, în mod paradoxal, la nivelul unei întregi generații ca un stimulent al frondei și, implicit, al creației. Nicolae Labiș ne apare, așadar, ca maestrul unei lecții de puritate răsfrîntă într-o poetică, revoluționară la data aceea, revoluție care nu avea să fie decît temeiul recunoașterii unei prestigioase tradiții. Aceasta nu era decît reacția de adînc, gestul nepremeditat al unui idealist la care oroarea compromisului se cristalizează în cea a convenției de la nivelul versului smuls din epicitatea interminabilelor poeme ale epocii proletcul-

Cristian Moraru

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● Cronica literară ● Cartea de debut ● Poeme de ● Mircea Vaida ● Cleopatra Lorințiu ● Aurel M. Buricea ● Traian Furnea ● Proză de Dorin Mărăn ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● Tineri poeți de Dan Cristea ● „Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» românești" de N. Ciobanu ● Cumpănă de G. Alboiu

Adevărata morală a unei polemici (II)

Dar să încercăm să vedem dacă nu există totuși vreo rațiune mai adîncă în cadrul luptelor noastre literare actuale. M. Nițescu se oprește după părerea noastră prea mult la antagonismul suprafețelor. Nu se poate să nu fim de acord cu el că e necesară ridicarea ștachetei în cadrul actualelor noastre polemici literare, pentru a se vedea în ele mai bine ideile, respectul persoanelor care le susțin, o manifestare mai nestingherită a opiniilor critice. Aici este totdeauna loc pentru mai bine și ar trebui un efort mai susținut în această privință. Ceea ce nu împărtășim noi din opinia lui M. Nițescu este însă faptul că în actualele noastre polemici nu ar exista nici un fel de idei, că ar fi vorba doar de „grupuri" literare care practică doar „vendeta spirituală", „altercația", „atacul la persoană", fiind minate în acțiune de „resentimente extraliterare", în cadrul unei „dihotomii artificiale".

Deși M. Nițescu notează într-un post-scriptum că articolul său a fost scris în septembrie 1981, iar între timp, pînă în iulie 1982, cînd el a fost publicat, „au mai apărut în presa literară unele articole pe aceeași temă", el nu înregistrează nici o schimbare de atitudine. De aceea ne vedem obligați să amintim criticului și altora care emit asemenea păreri, că și înainte, și după aceea, au existat, în cadrul polemicii despre care e vorba, aspecte care depășesc simpla vendetă spirituală, altercația, atacul la persoană.

Sentimentele literare pozitive și ideile, cîte

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag. a 7-a

● În pagina a 3-a : ● Interviurile «Luceafărului» ● Fondul principal al culturii române ● Gheorghe Ivănescu : „Aș susține chiar că pentru prima oară vedem în istoria limbii române realitățile așa cum s-au petrecut ele" (...) ● interviu de M. Ungheanu

CRONICA LITERARĂ

GEORGE MACOVESCU: «Parfumul amar al pelinului verde»

George Macovescu este un autor care se deghizează de la un volum la altul. Dacă deschidem un dicționar în dreptul numelui său vom descoperi o sumedenie de titluri. În realitate este vorba de o singură carte, care cu ajutorul reeditărilor mascate, traversează întreaga sa bibliografie sub deghizamentul oferit de un titlu nou și o copertă diferită. Primul său volum de articole și reportaje, **Oameni și fapte**, este de fapt unicul, trecînd fără modificări în prima ediție a **Virstelor rațiunii** (1971, Cartea Românească), apoi în cea de a doua ediție a **Virstelor rațiunii**, de data aceasta la Editura Eminescu, pentru ca unele texte din **Oameni și fapte** (1957), e vorba de **Cei care rămîn**, să fie inserate discret în montajul din volumul **Parfumul amar al pelinului verde**. O prodigioasă carieră editorială prin transbordare de la un volum la altul, cu titlu schimbat sau fără titlu, fac niște **Mărturisiri** din **Virstele rațiunii**, 1971, care trec cu titlul **Amintiri** în **Catarge inalte**, Albatros, 1972, de unde fac saltul în **Farmecul pămîntului** (1977) ca să ajungă în cele din urmă în **Parfumul amar al pelinului verde** (1982). O investigație amănunțită a fiecărui text din acest ultim volum nu ne-ar duce decît la aceleași concluzii. Încropirea forțată de volume din texte de care se face uz și abuz editorial înseamnă într-un cuvînt sterilitate la pătrat. Citind **Parfumul amar al pelinului verde** de George Macovescu citim de fapt întreaga lui operă. La nevoie ea poate fi împachetată și introdusă într-o borsetă, ceea ce prezintă inegalabilul avantaj de a avea opera la purtător.

Și mai interesant de urmărit în aceste volume care se înmulțesc prin simplă reproducere fidelă este ce lasă ele totuși de o parte. **Virstele rațiunii**, din 1971, reproduc cu variațiuni de sumar toate titlurile din 1957 ale volumului **Oameni și fapte** cu excepția unui reportaj: **În țara de la răsărit, Omul sovietic, Moscova**. Obiceiul de a multiplica prin reproducere puțina operă a autorului nu mai funcționează în cazul acestui reportaj. Rămîne în schimb și în prima ediție, 1971, și în cea de a doua, 1977, reportajul **În Statele Unite**. (Chestiune de adaptare la noile condiții). Asta face desigur ca scurta biografie a lui Gheorghe Lazăr tipărită de George Macovescu în 1953 să înceapă cu această frază: „Trecuse zece ani de la răscoala țărănească a lui Emilian Pugaciov. Imperiul nobiliar, moșieresc al Ecaterinei a II-a fusese puternic zguduit, și ecourile luptei iobagilor ruși depășise granițele, aprinzînd speranțe în sufletul asupriților de pretutindeni". Din ediția a doua această sugestivă introducere lipsește complet, ca semn al unei alte opinii desigur despre propagarea știrilor la mare distanță. Această însușire a culorii mediului mai este comparabilă și cu procedeul rachetei care-și leapădă treptele inutile.

Parfumul amar al pelinului verde, care se vrea o rememorare autobiografică, utilizînd texte apărute anterior, ni-l înfățișează pe George Macovescu în societatea scriitorilor și mai ales a unor mari scriitori, ca Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Tudor Vianu, Zaharia Stancu, sau a altora de incontestabil interes ca Alexandru Sahia, Ghiță Dinu și alții. Figurile acestora decorează innobilind-o o autobiografie care pare desprinsă dintr-un spațiu atemporal, în care singurele evenimente ar fi gîndurile și faptele artistice. George Macovescu vorbește cu o cuviință de schimnic în pacea unei poieni mănăstirești de Sadoveanu sau de Arghezi. Totul pare a colabora pentru realizarea sărbătoreștilor întîlniri ale lui George Macovescu cu doi dintre titanii literaturii române. Este tot ce țin să ne comunice aceste pagini aparent memorialistice. Ele înfățișează un personaj purificat de contactul cu aerul din preajma celor doi maeștri. Totul se întîmplă ca într-un film cu mișcarea încetinită sau ca într-un dans de salon. Informațiile, gesturile caracteristice sînt lăsate de o parte. Aflăm despre Sadoveanu că tăcea, ceea ce știam de mult și despre Arghezi că era coroziv, ceea ce nu e o noutate. Lipsa de „lest" personal a acestor datorită coeficientului informațional propriu redus aproape la zero. Incontestabil, autorul **Pelinului verde** i-a cunoscut pe cei în cau[illegible], dar este cazul să ne îndoim de aerul călugăresc al acestor întîlniri. Epoca literară a fost convulsionată și nimic din tensiunile și crispările ei nu transpare în aceste revitalizate amintiri. Prin golirea vremii de propria-i esență dinamică, George Macovescu participă și el cu un aer pios la memorialistica care falsifică înfățișarea epocii literare din anii cincizeci. Autorul **Parfumului amar** își leapădă și aici o treaptă, figura sa înconjurată celest de portretele marilor scriitori români fiind destinată să treacă în umbră ipostaza de critic dogmatic, capabil de a scrie în 1950 în **Viața și opera lui Alexandru Sahia**, următoarele: „Prin anii 1932, 1933, 1934, 1935, 1936 — ani cînd Sahia își scria nuvelele — literatura din România burghezo-moșierească se bălăcea fie în verzile izvoare coclite ale ideologiei fasciste, fie în lăliile ape ale unei burghezii ghiftuite, fie în mlaștinile deznădejdii unor intelectuali descompuși. Era literatura unei clase intrate în putrefacție". În 1950 George Macovescu considera putrefactă și malodoriferă o literatură al cărei parfum îl îmbată osmotic în compania autorilor ei. Anii treizeci ai literaturii române condamnați fără drept de apel de elegiacul memorialist din **Parfumul pelinului** se compuneau, pentru exact anii amintiți, din următoarele titluri: **Cimitirul Bunavestire** și **Cărticică de seară** de Tudor Arghezi, **Creanga de aur**, **Nopțile de Sânziene** și **Frații Jderi** de Mihail Sadoveanu, **Avram Iancu** de Lucian Blaga, **Horia** de Aron Cotruș, **Adela** de G. Ibrăileanu, **Patul lui Procust** și **Tezele și antitezele** lui Camil Petrescu, **Memoriile** lui E. Lovinescu, **Domnul Tudor** de Carol Ardeleanu, **Copilăria unui netrebnic** de Ion Călugăru, **Cîntecele de dragoste și de moarte** ale lui Adrian Maniu, **Calea Văcărești** de I. Peltz, **Drumul ascuns** de Hortensia Papadat Bengescu, **Donna Alba** de Gib Mihăescu, **Velerim și Veler Doamne** de V. I. Popa, **Viața lui Eminescu** și **Opera lui Eminescu** de G. Călinescu, **Destin** de Vasile Voiculescu, **Parada dascălilor** de Anton Holban. Am citat numai o parte din titlurile „cincinalului" literar repudiat de George Macovescu pentru că: 1. se bălăcea în apele verzi ale fascismului; 2. în apele lălîi ale puhavei burghezii sau 3. de-a dreptul în groaznica mlaștină a individualismului fără speranță. Careul de ași literari cu care se înconjoară retroactiv George Macovescu trecuse prin furcile caudine ale acestei condamnări globale cu înfățișare de „Căderea zeilor". Din procuror al literaturii lor, George Macovescu se deghizează elegiac în confident al marilor scriitori astrucați înainte cu zgomot de proletcultismul pe care-l înfățișase cu brio. **Viața și opera lui Alexandru Sahia** este o altă treaptă a rachetei literare George Macovescu.

Ca mulți alți memorialiști ai anilor literari cincizeci, George Macovescu este lovit de o amnezie caracteristică. El „privește înapoi cu mînie" și se întreabă cum de-a fost să se petreacă totul astfel. Și ca mulți alți companioni de memorialistică va polemiza demn cu dogmatismul anilor cincizeci. **Parfumul amar al pelinului verde** ne descoperă marele respect al lui George Macovescu pentru mișcarea românească de avangardă, „una din cele mai originale și mai valoroase mișcări de avangardă din arta și literatura apărute după primul război mondial". Dată fiind vehementa ei combatere altă dată, aprecierea e de natură să ne facă plăcere. „Trebuie să acceptăm că mișcarea noastră de avangardă, scrie George Macovescu, nu a fost suficient studiată pentru a se evita aprecierile cu care am fost serviți cu ani în urmă". Aici ne trebuie o pauză de efect: formula „cu care am fost serviți" este desigur savuroasă: adică am fost „serviți" și noi, și George Macovescu, dacă nu cumva e vorba de pluralul majestății. Că am fost „serviți", e adevărat, dar mai ales „noi", ceilalți și nu George Macovescu, care pe vremea acelor „servicii" avea următoarea îndeletnicire: ne „servea" fără să i-o fi cerut. Dacă deschidem cursul de **Introducere în știința literaturii**, editat nu mai departe de 1962, de George Macovescu și colaboratorii, vom descoperi că toate formele de literatură și artă modernă sînt, după George Macovescu în postură universitară, neavenite, „curente decadente ale literaturii burgheze" care „militează pentru descompunerea artei". Lupta împotriva acestor curente primejdioase era o datorie de onoare. Avangardismul lăudat de George Macovescu în 1977, laudă reeditată în 1982, era în 1962, un „curent antirealist", „irațional". În ultima vreme însă **„nu mai sînt mulțumiți nici cu aceasta și socotesc că boala psihică paranoia este «cea mai bună metodă de creație». Afirmația aceasta vorbește de la sine. Ea caracterizează pe deplin modul burgheziei de a concepe arta și în același timp dezvăluie încă o dată ce rol atribuie burghezia artei: ea nu trebuie să transmită nimic, să nu explice nimic, să nu intervină în nimic, să nu folosească la nimic"**. Seraficele clipe descrise de amintirile lui George Macovescu se petrec în vremea cînd studenții digerau această hrană antimodernistă oferită de cursul aceluiași autor. Prin această postură de ins care polemizează cu sine fără a-și recunoaște erorile George Macovescu ne amintește de Paul Georgescu.

O singură dată iese G. Macovescu din cercul amnezic al amintirilor sale literare și siderale, atunci cînd vorbește despre Tudor Vianu. Ceva din tensiunea acelor ani răzbește prin autocenzura autorului: „în ședințele din mica și sordida cancelarie de la Facultatea de filozofie, în amfiteatrele Universității nu ne-am găsit întotdeauna de acord". Trebuie precizat că George Macovescu era șeful de catedră al lui Tudor Vianu. „Ba chiar în anumite împrejurări am polemizat". Faptul că George Macovescu își închipuie că a „polemizat" cu Tudor Vianu e încîntător. „Dar ceea ce nu va părăsi niciodată conștiința mea este eleganța morală a omului de știință Vianu. M-a combătut, dar nu m-a umilit, nu m-a jignit niciodată". Iată, în sfîrșit, un accent adevărat în atîtea pagini sterile la propriu și la figurat. Încheierea prilejuiește autorului un acces de sinceritate, care extins la întreaga suprafață a acestor amintiri declorofilate, le-ar fi dat poate un sens, unicul cu putință: „I-am răspuns cu aceeași monedă? Mă voi întreba mereu și mereu mă va chinui gîndul că s-ar putea să nu fi fost așa". Este cazul ca autorul **Vieții și operei lui Alexandru Sahia** travestit în memorialistul din **Parfumul amara al pelinului verde** să-și respecte această clipă de slăbiciune, să-și răspundă singur la această întrebare.

M. Ungheanu

NICHITA DANILOV «Cîmp negru»

Nichita Danilov face parte din familia poeților pustiului, creatori de universuri dezolante și glaciale, stăpînite de absență. Volumul său **Cîmp negru** îl alătură unor poeți ca George Alboiu, Marius Robescu sau Florin Mugur, rămînind cu toate acestea o carte în care afinitățile nu anulează originalitatea. Poezia lui Nichita Danilov este pe deplin matură, bine instalată în propria formulă, cu un timbru particular și înzestrată cu un remarcabil simț al imaginii. Onirismul boreal, înrudit oarecum cu acela al lui Marius Robescu, se realizează cu modalități în ultimă instanță personale.

Lumea poeziei lui Nichita Danilov este, atît cît își dezvăluie configurația, stăpînită de reci tenebre, vastă și nepopulată, un univers traversat de făpturi fantomatice, înlăcrimat, în care totul se spulberă și piere. În acest spațiu al tristeții neliniștite, ființele zac în apatie, sau sînt legate de un loc anume, pentru eternitate, spre a îndeplini ritualuri absurde, cu sentimentul inutilității obligatorii.

Totul se desfășoară după un scenariu obscur, straniu, cu mișcări automate, zadarnice, cu rotiri în cerc, tăceri, confuzii de identitate. Orice aspirație este condamnată la o falsă împlinire, anihilată de golul absolut. Într-o asemenea lume nici forța brutală, nici gestul generos nu au nici o șansă. Orice gest rămîne suspendat, neavînd la ce să se raporteze.

Absența este apăsătoare, dezolantă, uneori cu forme coșmarești. Onirismul poetului este unul aparent solemn, ceremonios și cu atît mai anxios, cu cît totul rămîne fără acoperire: „ei jucau impasibili și indiferenți / cu mutrele sobre, cu cravate la gît / din care lipsea tocmai gîtul. Cu manșetele albe / ale cămășii suflecate peste mîneca neagră a costumului, / din care lipseau mîinile și restul trupului / Pentru că într-o parte mîinile lor / împărțeau cărțile în timp ce / trunchiul lor se zguduia de rîs în altă parte / Nu dispuneam de nimic, decît de cupa cu cenușă / unde aveam o pereche de zaruri / și-o pereche de mănuși negre". **(Cîmp negru)**.

Zarurile, cărțile de joc împrăștiate, scrumul spulberat în încăperi pustii sînt semnele unei sorți enigmatice, figuri cu sensul rătăcit. **(Pietà)**.

Poetul este consumat de „neagra neliniște a singurătății", mereu izolat, pierdut într-o imensitate în care se simte în același timp foarte vulnerabil și indiferent.

În lumea fără repere, eul își pierde identitatea. Ființa se multiplică în jocuri de oglinzi, în fața și în spatele ei înșiruindu-se alte umbre, siluete, fantasme.

Eu este în același timp și alții, și nu se știe dacă aceștia sînt reflexe ale eului sau eul o concentrare pasageră și accidentală a altor identități. Chiar atunci cînd nu se află la intersecția șirurilor unor alte euri, ființa rămîne scindată. („Cealaltă jumătate a mea / a rămas dincolo").

Uneori o figurație „carnavalescă" ieșită din spațiul coșmarului se agită în jurul poetului făcîndu-l să-și simtă și mai adînc singurătatea **(Căderea îngerilor)**. Îngeri înstrăinați de propria condiție, jucători de cărți, personaje insolite exasperează creierul obosit și apatic. Scenariul de film suprarealist alătură detaliile, îndepărtîndu-le în același timp prin inadecvare. Cînd nu zace, sau nu se mișcă mecanic, ființa lirică este ceremonioasă, în situații absurde. Baia de aburi inundă cu imagini fragmentare retina în timp ce, în costum negru de seară, poetul își bea liniștit ceaiul „la o măsuță joasă".

Între disperare și amorțeală, uneori poemele sînt elegiace, transcriind stări confuze în foarte frumoase imagini: „Pe drum au rămas urmele îndrăgostiților; / urmele pașilor ei ca două cupe din care s-a băut vinul, / urmele tălpilor lui ca două urme din care s-a golit cenușa // Bate vîntul lunar și le acoperă / cu aceeași pulbere rece și liniștită"...

În universul oniric al lui Nichita Danilov cartea, scrisul în sine, reprezintă unul dintre demersurile absurde și tragice. Cineva scrie, cu mare grijă, caligrafiind cu atît mai atent cu cît gestul nu are semnificație. Neliniștea vine de acolo că totuși toate acestea ar putea avea un sens și încă unul foarte grav.

Foarte interesant este ciclul **„Nouă variațiuni pentru orgă"**, introdus cu un citat din Dionysos Areopagitul, pentru viziunea sa cu totul originală. Poetul are atît cît trebuie simțul speculației, imaginația sa strecurîndu-se în chip adecvat meditației. Poemele în proză din acest ciclu, așezat ca un sîmbure în mijlocul volumului explică poezia lui Nichita Danilov, creație cu substrat tragic, care nu provine din poză, nici dintr-o atitudine sofisticată, ci dintr-un sentiment poetic autentic, ce se simte de altfel în tot acest foarte unitar volum.

Un șir de călugări (Kiril, Ferapont, Lazăr, Atichim) caligrafiază fiecare în interiorul unei fîntîni, o „neagră psaltire" copiind unii după ceilalți, semănînd unii cu ceilalți. Între ei poetul, Nichita, își scrie textul cu nisipul unei clepsidre, fără să înțeleagă nimic, în timp ce undeva, deasupra rătăcește Fratele Daniel, cel care buchisește psaltirea fără a înțelege nici el nimic, dar purtînd pe umăr pasărea înțelepciunii. Fiecare dintre călugării-caligrafi, mai puțin Nichita, are un dublu. În clipa în care Daniel coboară în fîntînă și el dobîndește o dublură, dar de pe umărul lui pasărea înțelepciunii își ia zborul, pentru că învățînd să citească și intrînd în rîndul triștilor grămătici, Daniel își pierde candoarea. Această descriere a planurilor succesive, realizată cu exactitatea cu care își pictează unii suprarealiști detaliile insolite din compoziții degajă o adîncă și foarte patetică tristețe. Scrisul este o asceză cu finalitate nedefinită, el este și efemer, dar și etern, el este pedeapsă, har, mister. În scriptoriul fîntînă al lui Nichita Danilov se caligrafiază un texa al cărui conținut este trecut sub tăcere, scris cu sînge, cu cenușă, cu nisip și cu aur pentru ca în final, copia transcrisă cu aur să fie arsă spre a nu fi niciodată cunoscută. Înțelepciunea rămîne o taină plină de tristețe — și de poezie.

Nichita Danilov este un poet cu talent autentic, problematic fără ostentație, tragic fără emfază, livresc și în același timp foarte modern în amestecul de sensibilitate și concentrare cerebrală, de patos reținut și de luciditate.

Sultana Craia

CARTEA DE DEBUT

TRĂDAREA PRIN IRONIE

Fără a fi o voce poetică deosebit de distinctă, George Bădărău (**Insomnia ceasornicului**, Editura Eminescu, 1982) scrie versuri ingenioase, unele dintre ele putînd fi chiar considerate punctul de plecare al unei evoluții literare interesante.

Cele mai multe dintre poezii nu exprimă emoții, ci se nasc din ironica, inteligenta distanțare a autorului față de unele locuri comune ale poeziei tradiționale. George Bădărău practică în mod constant ironia, chiar și atunci cînd nu dorește cu tot dinadinsul să adopte această atitudine. Cele mai multe dintre poeziile sale exprimă o dezinvoltă dezicere de formulele căutate, de îmbinările „bine găsite" de cuvinte. Unii autori de versuri practică, se știe, poezia caligrafică, adică un mod îngrijit și impersonal de a alătura în mod decorativ vorbele. Autorul nostru face tocmai pe dos. El își „mîzgălește" versurile, face, cum s-ar spune, o poezie noncaligrafică, o poezie a țîșnirii spontane, care disprețuiește cizelarea și ambiționează să se prezinte ca și cum o forță de dincolo de voința autorului ar fi determinat-o să se ivească. Numai că, după cum arătam, nu presiunea sentimentelor este motorul, ci ironia, capacitatea mentală a distanțării. Spontaneitatea expresiei este, deci, o pseudo-spontaneitate, fiind rezultatul superiorității ironice pe care autorul o resimte în fața ideii de poezie. Astfel, din aproape în aproape, cititorul volumului de debut al lui George Bădărău ajunge să înțeleagă că sentimentul dominant al **Insomniei ceasornicului** este cel al neîncrederii în poezie, în posibilitățile ei. Putem chiar vorbi despre o trădare ironică a poeziei, pe care autorul o pune în versurile sale. Este ceva mai puțin întîlnit, oricum. Numai că, atunci cînd este trădată, poezia știe să se „răzbune".

În cazul cărții despre care discutăm, „răzbunarea" este însăși tonalitatea minoră, pe care o au cele mai multe dintre poezii. Explicația aerului de „mică poezie", pe care îl au majoritatea textelor semnate de către George Bădărău, se află în împrejurarea că poezia ironică din **Insomnia ceasornicului** este doar o formă de tranziție către poezia intelectuală, atitudinea de distanțare nereușind, de regulă, să atingă o deosebită tensiune conceptuală.

Să urmărim, acum, cîteva dintre modalitățile predilecte ale autorului despre care discutăm. Iată, mai întîi, un exemplu de autoironie remarcabilă: „Măruntele ploi au pielea prea rece / de-o oră mă aflu / chirurg în odaia cuvintelor / tai cu briceagul / un sens mai puțin plauzibil / și-ntorc cu băgare de seamă / vocalele umede / deschid o ușă apoi, o gură de clopot / flămîndă / și-alung poezia în stradă, să umble în / cămașă de noapte / mai tai cu briceagul cadavrul unui cuvînt / (miroase-a formol și a pipă / de-aproape o oră)" **(De-o oră)**. Într-adevăr, așa face poetul care mizează pe jocurile reci ale spiritului și nu pe emoție. Semnificativă este și poezia intitulată **Program**, unde se întrezărește alchimia rece, pe care o folosește autorul: „Ne regăsim / verificăm instalațiile / măturăm în cămările inimii / renunțăm la igiena cuvintelor / cumpărăm zarzavaturi cafea / cercetăm tăcerea primului rîd / ne tragem ciorapii / alungăm / stafiile umede / contestăm algebra singurătății / ștergem praful notăm reveriile / nu mai funcționează nici un gest / închis pentru renovare".

Că George Bădărău este în primul rînd un constructor ingenios și ironic al unor jocuri de spirit o dovedește și faptul că nu puține dintre poeziile sale se sfîrșesc prin îngroșări ale sensului argumentat pe parcursul textelor.

Ar mai fi de semnalat și cîteva texte cu un coeficient destul de ridicat de obscuritate. În mod curios, dar nu inexplicabil, ele sînt mai atrăgătoare decît poeziile în care se înțelege de la bun început „unde bate" autorul. Dintre acestea, o citez pe cea intitulată **Ulciorul**: „Un bătrîn mai avem, ca o vreme pierdută / Cu mizerii, cu lipsuri, cum a fost — și mai este / O frîntură de ev încăpînd în poveste / Cînd văzduhu-și adapă mieii lui de cucută. / Un bătrîn, mai cînta ieri cocoșul la armă, / Îi făcuse ninsoarea, astă-noapte, statui / S-au surpat ca un clopot ce-ar voi nimănui / Să se tînguie-n cer, și-n pămînt să adoarmă. / / Un bătrîn mai avem, ca o vreme pierdută / Se-nchinase în satul boltit de păduri / O lumină din cer totdeauna să furi / Și în liniște-apoi s-o înalți pe redută. / Un ulcior a rămas, fără grai, fără ani / Cu mizerii, cu lipsuri, cum a fost — și mai este / Într-o iarnă frumoasă, un viteaz, o poveste / Murmurată-n ninsoare, de un cor de țărani".

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„ARHITECTURA BOBULUI DE GRÎU"**. Sub acest titlu deosebit de grăitor, Editura „Cartea Românească" tipărește, în îngrijirea lui Cornel Popescu, o substanțială culegere de texte publicistic-literare dedicată împlinirii a douăzeci de ani de agricultură socialistă în țara noastră. Conceput alfabetic, sumarul începînd cu Florența Albu, Ioan Alexandru, Alexandru Andrițoiu și încheindu-se cu Vasile Rebreanu, Vasile Sălăjan, Mihai Stoian, Areta Șandru, Ilie Tănăsache, Victor Vântu) beneficiază de prezența a treizeci și nouă de nume aparținînd scriitorilor români din toate generațiile. Este, desigur, semnificativ, în acest sens, să mai amintim nume precum: George Bălăiță, Nikolaus Berwanger, Nicolae Dragoș, Mihnea Gheorghiu, Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu, Mircea Nedelciu, Pop Simion, D.R. Popescu, Ioana Postelnicu, Valeriu Rapeanu. Document de conștiință civică, culegerea „Arhitectura bobului de grîu" reprezintă o inițiativă demnă de sincere elogii. Va avea exegeza critică „timp" s-o întîmpine cum se cuvine?

■ **„AMINTIRILE UNUI FOST CORECTOR"**. De o factură aparte, adică străine de complexul afirmării propriului eu prin minimalizarea celorlalți, este cartea de amintiri a poetului Petre Stoica, recent apărută la „Cartea Românească". Dăruit cu o memorie afectiv-intelectuală remarcabilă, amintirile lui Petre Stoica cuceresc prin sobra lor tandrețe. Dar iată și eroii fermecătoarei cărți: Tudor Vianu, Dimitrie Stelaru, A. E. Baconsky, Ion Vinea, Adrian Maniu, Mihail Sadoveanu, Ion Marin Sadoveanu, Marin Preda, Teodor Mazilu.

■ **„MOȘTENIRE PENTRU VIITOR"**. O emisiune T.V. de literatură cu adevărat „bună" este cea intitulată „Moștenire pentru viitor". Redactorii ei, Mihaela Macovei și Liviu Grăsoiu, dovedesc seriozitate și competență profesională, iar invitații lor, critici literari și actori de prestigiu, înțeleg să răspundă cu pasiune solicitării lor. Un singur punct slab: programarea emisiunii în discuție doar pe programul II, lunea, seara, la concurență cu filmul serial de pe programul I.

■ **PROCUSTIANISM METOLOGIZANT.** Din cînd în cînd, Elena Tacciu — autoare a unor sinteze metodologizant-semioticizant-structuralizante de impracticabilitate fastidioasă — se exercită și în cîmpul recenziei de carte. Firește, apetitul cel mai mare de care este cuprinsă erudita exegetă, în asemenea împrejurări, se resimte atunci cînd în obiectiv se află cărțile de critică și istorie literară. De pildă, analizînd recent volumul lui Petru Mihai Gorcea „Structură și mit în proza contemporană" („România literară" nr. 38, a.c.), Elena Tacciu trage totul pe făgașul „sistemului" a cărei adeptă fervență este, încît, practic, este imposibil a înțelege, omenește și literar vorbind, care este conținutul lucrării în cauză. O frază, cea finală, pare totuși limpede: „Îi rămîne (lui P.M. Gorcea, n.n.) doar să-și înscrie în „statutul semiotic" asumat treptele argumentației teoretice pe care o resimțim ca totdeauna necesară". Ce ne facem, totuși, dacă P.M. Gorcea nu e dispus la o asemenea „înscriere"?

■ **FRAGMENTARIUM PÂRVANIAN.** Alături de consistentele exegeze consacrate de revista „Ateneu" (nr. 6, sept. a.c.) centenarului Vasile Pârvan, avem marea surpriză de a face cunoștință cu o masivă pagină de texte inedite ale marelui istoric, arheolog și gînditor. Este vorba de notele conferinței **Dimitrie Cantemir, la 200 de ani de la moartea principelui.** Adevărate inscripții portretistice, notele relevă încă odată modul de implicare gravă, discret confesivă, a însuși autorului în miezul intim al temei abordate. Pentru edificare, iată un singur citat: „Cel care excelează nu trebuie să fie nici mîndru, nici susceptibil. Căci însăși existența sa e o jignire pentru cei mulți pe deasupra cărora se ridică. El trebuie să ceară continuu iertare tuturor de a ocupa mai mult spațiu, de a primi mai multă lumină, de a face umbră celor mulți. Cu atît mai puțin el trebuie să fie gelos pe cei însemnați de soartă cu aceeași monstruoasă ieșire din comun: căci ei — cei altfel — sunt tovarăși de suferință supt apăsarea aceluiași blestem: «a trebui să trăiască perpetuu în aburii sufocanți ai invidiei, ai urei, ai înțelegerii strîmbe, cari se ridică din mlaștina unde ei mulți își tîrăsc — întru bucuria de clevetire și întristarea de preamărire — amărîta lor viață de muncitori cu trupul»".

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

POVESTEA UNUI STEAG TRICOLOR

● După **Cercelul Domniței** (1971), Ioan Ion Diaconu reapare editorial cu o nouă carte pentru copii, care pe lîngă scopul educativ, ne mai relevă și calitățile unui prozator dintr-o tipologie destul de rar reprezentată în literatura actuală și care se remarcă prin voința de a repune în drepturile artistice limbajul românesc popular, limbajul vorbit, oral. Stilul său, însă, nu vrea să fie unul regional unde un dialect e avansat ca limbă literară, ci încearcă o sinteză a limbii vorbite în diferite provincii românești: graiurile muntean, moldovean și ardelean se confruntă, se întretaie, iar cel mai adesea se îmbină în același complex lingvistic. Simbioza, desigur, se realizează prin intervenția limbii literare care pe de o parte, se lasă invadată de particularitățile regionale, pe de altă parte, le organizează într-un limbaj colorat, viu și expresiv. Un asemenea deziderat stilistic nu se realizează pe întreaga suprafață a textului, continuitatea lui fiind întreruptă adesea de intervenții declamative și retorice determinate însă în bună măsură de scopul și destinația instructivă a lucrării. Căci în **Povestea unui steag tricolor** ni se relatează o întîmplare exemplară din copilăria lui Pamfil Albu din Lupșa căruia îi este dedicată lucrarea („învățătorul emerit al simțurilor românești"). În ajunul marii sărbători de la 1 Decembrie 1918 într-un sat din Ardeal femei, copii, bărbați, contribuie cu toții la construirea unui steag tricolor cu care delegația satului urma să se prezinte la istorica adunare de la Alba Iulia unde s-a hotărît alipirea Ardealului la România. Copilul de 13 ani Pamfil Albu fuge de-acasă rătăcind pe drumuri puțin cunoscute pentru a participa la marea festivitate care va exercita asupra sa o impresie profundă și îl va marca pentru toată viața. Autorul știe să releve sentimentul adînc patriotic al eroului său, să-l prezinte ca pe un simbol al dorinței de unitate a poporului român. Un patos al valorilor naționale respiră, dealtfel, în toate paginile acestei povestiri, în structura morală a personajelor, în concepția generală a narațiunii și, cum am spus-o mai înainte, în limbaj. Așa se face că, nu doar în pasajele declarative (e drept, destul de numeroase), ci în fiecare cuvînt, expresie, întorsătură sintactivă, exaltă luminoasă și fierbinte, dragostea de țară.

Marian Vasile

UN ROMAN DE DRAGOSTE

● Apariția unor cărți în care iubirea tinde să devină obiect privilegiat al reprezentării ne provoacă o agreabilă surpriză. Una dintre acestea este romanul **Iunia** al lui Leon Talpă, autor cu un debut notabil în memoralistica de călătorie (**Pe drumuri de bazalt și nisip**, Editura Albatros, 1976). Mediul social, schițat în termeni generali, de viziune clasică, tipologică, cedează aproape întreg spațiul narativ cuplului erotic, constituit din două personaje foarte eterogene caracterologic, așa cum reiese din toată expunerea, dar mai ales dintr-un fragment semnificativ pe care îl reproducem în extenso: „Cînd o asemuiam pe Iunia cu o floare de nuc, mă gîndeam nu numai la orgolioasa ei deschidere sub razele Lunii, ci la copacul de esență prețioasă, deloc flexibil. Încercați să-i aplecați o ramură. Va rezista o vreme apoi se va frînge, se va deslipi odată cu o fîșie din trunchiul însuși. Eu, îmi plăcea să cred, eu sînt un ram de salcie, cu maleabilitate de plantă acvatică... Iunia va vrea să fie totdeauna o învingătoare, oricît de tîrziu și cu orice preț ar obține victoria. Eu începusem să plătesc tribut, fiindcă acceptasem un pact inegal. Pactul povestitorului și ascultătorului ștergea încet, dar pentru totdeauna memoria mea afectivă înglobîndu-mă trecutului Iuniei". În asemenea condiții, dragostea devine „o dragoste înrobitoare", „un nesecat izvor de gelozie, de spaime, de suspiciuni", cum ne-o califică însuși autorul. Trebuie spus însă că, artisticește vorbind, nu avem aici un cuplu, întrucît eroina, deși dă titlul romanului, rămîne un personaj secundar, caracterizat îndeosebi prin propozițiile retorice, stîrnite de imaginația înfierbîntată a bărbatului îndrăgostit: este femeia tipică știută din toată literatura anterioară, frumoasă, capricioasă, orgolioasă, tiranică, uneori chiar egoistă, căutînd cu insistență aprecierile și adorația celor din jur, un cerc de bărbați și femei, gravitînd în preajma ei ca niște sateliți în jurul unui astru luminos și puternic. Astfel ne-o descrie autorul (mai bine zis naratorul, căci autorul este totodată erou) cu intenția de a o idealiza, dar neizbutind să ne-o impună plastic, adică estetic. Ceea ce nu afectează structura romanului a cărui coordonată esențială este istoria unui sentiment, sentimentul bărbatului pentru o femeie, aceasta propusă în chip oarecum abstract, dar suficient în economia povestirii, ca o frumusețe, ca o piatră de încercare pentru sufletul eroului. Celelalte personaje, deși episodice, sînt surprinse prin imagini convingătoare, însă numai ca figuri decorative, ca portrete dominate de o trăsătură fundamentală: fie temperamentală, ca de pildă Sorana — o frumusețe distantă, glacială — Usta — instinctivă, tumultoasă; fie socială, tipul parvenitului, al scriitorului vanitos, al soțului devotat etc.

Basarab însă, protagonistul real al romanului, nu mai este un simplu portret, ci un personaj în mișcare, de o mare mobilitate psihologică, îmbinînd trăsături contradictorii: voința de a cuceri o femeie de excepție și teama de a nu o pierde în orice clipă; senzual și naiv, supus pînă la sclavie erotică, „o robie acceptată", cum se confesează undeva, dar apt din cînd în cînd de reacții rebele, răbufniri de gelozie și orgoliu masculin, e drept imediat reprimate de intervenția imperioasă a Iuniei; tremurînd ca o frunză sub amenințarea presentimentului devorator al despărțirii, care se și întîmplă în final, echivalînd pentru erou cu o adevărată ruină sufletească.

Destul de curată ne apare în romanul lui Leon Talpă scriitura: să vorbești pe aproape două sute de pagini despre unul și același obiect fără a ceda decît foarte rar, stereotipiilor și șabloanelor constituite în îndelungata literatură erotică, e într-adevăr o performanță. Un stil elaborat, desigur, profitînd de cuceririle prozei moderne, un stil variat, de la fraza amplă, întemeiată pe asocieri și metafore, pînă la propoziția scurtă, aforistică, exprimînd cu exactitate diversele nuanțe ale trăirii, evitînd cel mai adesea monotonia, aproape inevitabilă într-un asemenea tip de narațiune.

M. V.

Octombrie ca o vulpe de aur

Urmare din pag. I

stau o clipă recules și purificat în fața mormintelor, cu inima ca o lacrimă pulsîndu-mi în piept.

Trec care romantice trase de boi, încărcate cu fîn uscat, talăngi îndepărtate se-aud undeva sub poala pădurii, un cosaș se opintește ritmic și retează otava de toamnă.

La marginea unei livezi un copil blond și cu ochii albaștri ne îmbie cu niște mere.

— Poftiți că s-or făcut destule și-s dulci...

Îl întreb cum îl cheamă și-mi răspunde: Avrămuț!

Tresar imperceptibil.

— Știi tu cine-o fost Avram Iancu?

Mă privește ușor mirat cu ochii lui mari și curați:

— El îi Craiul nostru!

Nu spune „a fost" ci **este** ca și cum Avram Iancu ar fi plecat cu o clipă mai înainte din acel loc, ca și cum l-ar fi văzut și i-ar fi dat binete.

Au trecut o sută și zece ani de la mutarea lui în lumea umbrelor dar el e viu și adevărat și azi, siluetă rătăcitoare și neodihnită prin munții pe care l-a iubit și care l-au ocrotit nemurindu-l.

Octombrie ca o vulpe de aur fuge înainte pe drumuri șerpuite zornăind cu pași de pîslă peste visteriile prădate ale arborilor.

La Țebea, lumina amurgului cade moale și mătăsoasă. Pe o bancă din fața bisericii muzeu, moș Toader, custodele, ascultă „glasurile toamnei".

Mormîntul lui Avram Iancu e împodobit cu flori. Crucea de piatră cu inscripția ei simplă, înfășurată în tricolor.

Nu demult, aici, poetul Adrian Păunescu a adunat, minat de dragostea ce-o poartă strălucitorului erou, zeci de mii de oameni care-au venit să comemoreze scurgerea unui veac de la contopirea Craiului cu aerul, pămîntul, frunza și iarba Apusenilor.

Rămîn nemișcat, îmi țin fetița de mînă și-n minte îmi vin vorbele lui Aron Densușianu care, referindu-se la o întîlnire cu Avram Iancu, medita: **„Lucrurile mari nu le poți vedea de-ajuns. Și în lumea sentimentelor, din contra ca în lumea fisică, cu cît te desparți mai mult de un lucru mare, cu cît el crește în loc de a scădea. Dar atît, cît am văzut pe Regele munților, pentru mine a fost și a rămas un moment din cele mai fericite din cîte mi-au fost date în viață!"**

Cade amurgul iute ca o mantă de purpură. Octombrie ca o vulpe de aur mă poartă mai departe pe drumuri șerpuind prin livezi.

Și mi se pare iar că-l simt viu alături, umbră transparentă și ireală și aud pașii murgului său ritmînd aproape și-i văd aburul răsuflării închipuind în răcoarea de seară aburi imaculați de lînă...

INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»

GHEORGHE IVĂNESCU: «Aș susține chiar că pentru prima oară vedem în istoria limbii române realitățile așa cum s-au petrecut ele» (III)

— Lista de cuvinte de probabilă origine tracodacă este destul de mare în paginile cărții. V-ați propus o cercetare specială în această direcție ? O cale și o metodă de lucru ?

Da, într-adevăr, mi-am propus să fac o lucrare despre elementele tracodacice din limba română ; și mi-am propus aceasta demult ; dar n-am putut să mă consacru cu tot dinadinsul identificării elementelor tracodacice din limba română și redactării lucrării, căci a trebuit să fac față multor alte obligații. Elemente tracodacice eu descopăr mereu în română. Acum un an am ajuns la concluzia că macedor. **tăur** „munte", rămas fără etimologie în **Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic**, al lui Tache Papahagi, este un asemenea element, eventual un element din limba unei alte populații antice din Peninsula Balcanică decît tracodacii. Metoda de lucru a fost deja indicată de mine în răspunsul la întrebarea anterioară : comparația cu alte limbi indoeuropene a cuvintelor românești fără etimologie sau cu etimologie puțin probabilă. Dar mai e o metodă : unele din cuvintele moștenite de noi, românii, din limba dacomezică nu erau de origine indoeuropeană, ci fuseseră împrumutate din limba popoarelor preindoeuropene. În acest caz, comparația trebuie făcută și cu elementele lexicale din limbi ca sarda, provențala, spaniola etc., care au păstrat și ele asemenea elemente lexicale, citeodată direct de la populațiile preindoeuropene, iar nu prin intermediul unei limbi indoeuropene ca celta, ligura etc. Și din acest punct de vedere se pot face încă descoperiri interesante.

— Raportul dintre substrat și strat lingvistic ca factor decisiv al formării limbii române reprezintă o răsturnare de optică în cercetarea istoriei limbii române. Pur și simplu centrul de greutate al cercetării se schimbă, și programul cercetării științifice cere o revizuire a datelor de lucru. Credeți că este pregătită lingvistica românească pentru această reorientare științifică ?

Desigur, este greșit să nu recurgem la conceptul de substrat pentru explicarea procesului de formare a limbii române. Nu s-ar putea spune că neglijarea substratului în lingvistica românească este programatică. Ea s-a produs din cauza necunoașterii limbii dacice și a imposibilității pînă nu de mult de a identifica elementele tracodacice din limba română care nu se găsesc și în albaneză. Dar este drept că importanța pe care o dau eu substratului este și rezultatul faptului că, prin recurgerea la materiale lingvistice din alte limbi indoeuropene decît tracodaca, am reușit să identific ca tracodacice cuvinte la care nimeni nu se gîndise pînă acum. Desigur, nu toți lingviștii români sînt dispuși să-mi dea în această privință dreptate. Și aș putea cita pe cercetătorul clujean I. I. Russu, arheolog, istoric și epigrafist, prieten al meu, care a criticat, pot zice sever, cele două etimologii dacice ale mele despre care am vorbit mai sus. Dar sînt și cercetători care își îndreaptă atenția către limba tracodacică, cînd este vorba de a explica atîtea din cuvintele românești de origine obscură. Evident, nu mă refer la încercările unor diletanți, de care nici n-ar trebui să pomenim, dacă ei n-ar avea acces la unele reviste de mare circulație. Cei care se ocupă de astfel de probleme nu lipsesc ; ei lucrează la București. Mă refer la G. Mihăilă, Adrian Riza, la Barbu Slușanschi, la Mircea Mihai Rădulescu. Ei sînt cunoscători ai lingvisticii indoeuropene și numai pe această cale au putut descoperi elemente dacice în română, nebănuite ca atare pînă la ei. Dar în București activează și multe tovarășe avînd ca specialitate indoeuropeistica și care vor putea să se ocupe în viitor și cu identificarea elementelor lexicale românești de origine dacomezică. Apariția lucrării **Gramatica comparată a limbilor indoeuropene**, rezultată prin completarea către mine a cursului de lingvistică indoeuropeană al lui Th. Simenschy și prin adăugarea unei istorii a lingvisticii indoeuropene scrisă de mine, cu toate multele greșeli de tipar și unele inconsecvențe ale autorilor, poate constitui pentru viitor un îndreptar românesc în lingvistica indoeuropeană și în cercetarea elementelor dacice din română. Am și relevat acolo cîteva elemente dacice pe care nu le-am pomenit în **Istoria limbii române** (între altele, interjecția vai !, de origine indoeuropeană : **uai**).

— În linia acelor stratificări cronologice despre care vorbeam doresc să mă opresc asupra uneia, deoarece în legătură cu ea cartea dumneavoastră aduce un punct de vedere nou. S-a vorbit pînă acum mai ales de o influență greacă, dar mai puțin despre straturile istorice ale acestei influențe. Dacă nu mă înșel, sînteți primul lingvist care distinge între o influență greacă imperial-bizantină și influența greacă modernă, în care se încadrează și cea din timpul epocii fanariote. Care sînt argumentele acestei disocieri, binevenite desigur, și mijloacele de a identifica unele cuvinte din lexic de altele ?

Nu sînt primul care a distins în cadrul limbii române o influență greacă bizantină și una mai nouă ; dar am ajuns la concluzia că mulți termeni care sînt considerați ca rezultatul unei influențe grecești moderne au pătruns în limba română în epoca bizantină. Faptele care m-au determinat să gîndesc altfel sînt de ordin social și istoric : condițiile în care s-au putut împrumuta acești termeni. De fapt mulți dintre ei se găsesc numai la macedoromâni. Dar, cum aceștia au trăit multă vreme în cadrul imperiului bizantin, era firesc să admit că la ei, termenii în discuție au pătruns în epoca bizantină. Am început lista acestor termeni cu macedor. **vasil'la** „împărat" și **vasilie** „împărăție". Este evident pentru oricine că numele șefului statului bizantin, ca și cel al funcției sale și al statului bizantin, considerat ca o categorie (împărăție, regat), au intrat în epoca în care existau încă împărați bizantini. Iar dacă am introdus la elemente bizantine și pe dacor. și macedor. **angărie**, la dacoromâni cu sensul „păsări domestice" și „insectă în general hidoasă", iar la macedoromâni cu sensul grec de „corvoadă, impozit extraordinar", am făcut-o tot pentru motive similare : numai cunoscători ai impozitelor din Imperiul bizantin, pe care le și suportau, puteau să împrumute acest termen (evoluția semantică din dacoromână ne arată că impozitul era și pe animale sau păsări). În alte cazuri, ca **piper**, devenit și **chiperi(u)** și **stafidă**, devenit și **strahidă**, m-am condus nu numai după considerente social-istorice, dar și de faptul că aceste cuvinte au suferit palatalizarea labialei **p** sau **f**, fenomen pe care eu îl consider foarte vechi. Admit că, în multe cazuri, m-am putut înșela și că am considerat intrate în epoca bizantină în limba română elemente care au fost împrumutate mai tîrziu. Dar, în genere, lista cuvintelor bizantine făcută de mine trebuie mărită nu diminuată.

— Capitolul despre romanizarea și creștinarea populațiilor tracodacice este alcătuit pe baza confruntării cu date procurate de istorie și arheologie. Prof. I. Coman a arătat, în cartea Scriitori bisericești în epoca străromană, **că procesul creștinării tracodacilor implică aspecte speciale, dată fiind apropierea religiei noi de cea veche. Confirmă sau infirmă această carte punctul de vedere al istoriei limbii pe care ați scris-o ?**

Dacă religia creștină a fost foarte apropiată de cea dacică, faptul n-a putut avea nici o însemnătate pentru evoluția lingvistică românească. Creștinismul s-a impus la strămoșii românilor între secolele al IV-lea și al VI-lea, cînd se situează și procesul de dispariție a limbii dacomezice, cel puțin în teritoriul care fusese cucerit de romani (în Crișana, Maramureș și Moldova, limba dacică a putut dispărea cu un secol — două mai tîrziu). Dar între aceste procese nu e o legătură directă. Sigur e însă că noua religie, care utiliza ca mijloc de comunicare limbile latină și greacă, a favorizat romanizarea dacogeților care mai vorbeau încă limba lor străveche. Dar creștinismul nostru a avut din capul locului mai mult un caracter popular decît unul savant ; și acest fapt a permis mai mult decît în Grecia și în Occidentul romanic, menținerea unor credințe (concepții și mituri) și practici (ritualuri) vechi, dacice și mezice, în general păgîne (deci și grecolatine). Acestea se pot descoperi în cultura populară românească și au și fost în mare parte descoperite. S-au moștenit de la dacomezi concepte ca cel de „bală", de „balaur", de „Sfîntul soare" și de altele, și, odată cu ele, și termenii respectivi sau expresiile respective, refăcute în latina balcanică, devenită română.

— Una dintre cele mai interesante precizări ale cărții este teritoriul geografic de formare a limbii române, de supraviețuire a latinei orientale, balcano-carpatice, cum îi spuneți, ca și harta teritoriului de inrudire mai largă a limbii române. Într-un capitol de încheiere vorbiți despre înrudirea antropologică a popoarelor din Caucaz și a celor din Carpați, dublată și de înrudire lingvistică (p. 733—34). Credeți că ar trebui să se vorbească chiar de o grupă de limbi carpato-balcano-caucaziene. Ce perspective ar avea cercetările lingvistice în această direcție ?

Asemănarea antropologică a popoarelor din Carpați — și aș adăuga : și din Peninsula Balcanică — cu cele din Caucaz a fost deja stabilită, cred, de antropologi și arheologi, care au constatat că tipul antropologic caucazic sau armenoid se găsește, și încă din neolitic, și în părțile noastre. Cred că ipoteza făcută de unii învățați asupra originii caucazice a tipului antropologic dinaric, răspîndit mai ales în Grecia, Iugoslavia, România, Austria și Germania, alături de tipul mediteranean, predominant în Bulgaria, este întemeiată. Aceasta ne dă dreptul să vorbim de o înrudire străveche a popoarelor respective, înrudire care explică unele asemănări de bază articulatorie și psihică între aceste popoare, asemănări pe care le deducem din prezența unor sunete și a unor particularități în limbile din Caucaz și în cele din sudestul Europei. Asemenea fapte au fost relevate deja de un cercetător român de peste hotare, Lahovary, într-o serie de lucruri tipărite pe la mijlocul secolului (cărți și articole de revistă). Eu însumi am susținut, că termenul **daș** „miel de un an", care se găsește în albaneză, macedoromână, meglenoromână și dacoromână (Muntenia), este de origine caucazică, el găsindu-se și într-o limbă din Caucaz, precum și în etruscă, care-și are originea în Asia Mică (despre originea caucazică sau, mai bine zis, iafetită, a acestui cuvînt am scris în articolul meu **Le rôle des Japhétites dans la formation des peuples et des cultures antiques**, din revista bucureșteană **Studia et acta Orientalia**, I, 1957, apărut în 1958). Sînt ferm convins că o parte din numeroasele elemente fără etimologie indoeuropeană din albaneză, continuatoarea limbii ilire, adică a limbii de pe teritoriul pe care rasa dinarică se găsește și azi cu precădere, sînt împrumuturi ale triburilor indoeuropene ilirice din limba acestei populații caucazice, stabilită cu mult mai înainte în acel teritoriu și absorbită de ilirii indoeuropeni. Chiar numele albanezilor s-ar putea explica prin numele tribului caucazic **Albanoi** și ar putea indica un trib dinaric (iafetit) venit din Caucaz. În română sînt mai puține asemenea cuvinte. Dar cînd într-o limbă caucazică găsim cuvîntul **pus** cu sensul de „organul sexual al copilului", este clar că trebuie să ne gîndim la cuvîntul românesc corespunzător, care sună și foneticește foarte asemănător (trebuie să admitem că româna a păstrat sunetul originar **f** și că limba caucazică a transformat pe **f** în **s**). Presupusul etimon latin popular **pubucea** nu mai are ce căuta în competiția etimologică.

— Desigur că la recapitularea noutăților ne-au scăpat lucruri importante. Ce ați vrea să accentuați sau să subliniați dumneavoastră în această direcție ?

Dintre noutățile cărții mele care n-au fost relevate în discuția noastră aș releva ca mai importante pe următoarele : faptul că am conceput latina populară, cu particularitățile vocalismului și consonantismului ei, ca o creație a Italiei peninsulare, iar nu a Romaniei în întregimea ei, faptul că am conceput româna primitivă ca limba de pînă la modificarea prin migrații a unor ramuri ale poporului român, fără ca prin aceasta aria de populație și limbă românească să se fi rupt în bucăți, faptul că am conceput despărțirea celor patru dialecte române ca realizată prin desnaționalizarea grupurilor de români din spațiile intermediare, faptul că am explicat toponimia bănățeană de origine sîrbocroată ca provenind de la același dialect sîrbocroat pe care-l reprezintă azi carașovenii, faptul că am făcut să înceapă limba veche odată cu întemeierea Principatelor, faptul că am identificat în Mitropolitul Dosoftei pe cel care a creat prima terminologie filozofică românească bogată, după începuturile făcute de traducătorii secolelor al XIV-lea și al XV-lea, faptul că am distins două epoci de formare a limbii literare românești moderne : una mai legată de epoca veche, adică de fapt de greaca și slava bisericească, alta mai emancipată, plecînd de la latină și limbile romanice occidentale, faptul că am distins variante regionale ale limbii literare vechi, faptul că am fixat (după G. Ibrăileanu) pe la 1880, încheierea procesului de formare a limbii literare moderne, faptul că am distins trei stiluri fundamentale ale limbii vorbite și scrise. Unele din aceste noutăți se găsesc deja în teza mea de doctorat, **Probleme capitale ale vechii române literare**, Iași, 1948.

— De ce ocupă un loc atît de mic cercetările lingvistice și filologice ale lui Hasdeu în cartea dumneavoastră, cînd înrudirea de concepție, de metodă, și uneori chiar de concluzii, cu tot adausul științific firesc, ar fi cerut ca Hasdeu să prezideze mai des paginile acestei noi și monumentale ca aspect și semnificație istorie a limbii române ? Chiar dacă autorul, adică dumneavoastră, n-a deliberat-o, această istorie a limbii este animată mai curînd de un spirit hasdeian decît de unul philippidist.

Am admirat întotdeauna pe Hasdeu, de cînd, ca elev de liceu, am aflat despre lucrările lui de filologie, și l-am considerat întotdeauna ca un om de geniu, (am citit chiar imediat după bacalaureat, în vara anului 1930, unele din articolele lui lingvistice) ; dar, începînd din vremea studiilor mele universitare, mi-am dat seama, cu ajutorul lui Philippide, și de multele erori care se găsesc în opera sa lingvistică, unele datorate epocii în care a activat, altele datorate fanteziei puternice care-l caracteriza, Hasdeu rămîne un mare lingvist al vremii lui pe plan european sau, mai bine zis, mondial ; dar locul acesta este ignorat sau încă nu-i este recunoscut de către lingviștii contemporani din țările străine, precum și de mulți lingviști români. Și, oricum, trebuie să spunem că, deși el cunoștea metodele lingvistice riguroase și le-a aplicat adesea, de multe ori și-a permis să le nesocotească, de dragul frumuseței construcției. Astfel, nu rămîne nimic din ideea că, numele **Basarabă** ar fi fost alcătuit din cuvîntul **ban** + dacicul **sarabă** „cap". Firește, în opera sa n-am descoperit de-a lungul timpului numai erori, ci și adevăruri ; și eu însumi le-am relevat pe unele cu diverse ocazii, iar pe altele rămîne să le dau de acum încolo publicității. Astfel, am constatat, prin 1938—1940, că expresia : **lingvistică transcedentală**, care apare la el în **Principie de linguistică**, 1881, se găsește la C. Battisti, desigur fără influența lui Hasdeu. De asemenea ideea lui Hasdeu că termenul **filmă** din Banat este de origine gotică mi se pare justă. Desigur, Hasdeu are marele merit de a fi înțeles că formarea limbii române a avut loc prin influența substratului autohton asupra latinei ; dar tot el a făcut marea greșeală de a fi crezut că numai Dacia romană a fost patria primitivă a poporului român, de a fi admis că macedoromânii sînt originari din nordul Dunării și de a fi redus influența slavă veche la o influență culturală. **Etymologicum Magnum Romaniae** cuprinde erori de amănunt și nu înregistrează tot lexicul român popular și istoric. În lucrările sale se găsesc plină și greșeli în ce privește elementele lingvisticii. Iată de ce Hasdeu nu este considerat în mod expres în cartea mea ca un spirit tutelor. Dar faptul că nu este considerat în mod expres ca atare nu înseamnă că el nu este totuși pentru mine un spirit tutelar. Și pot spune că el este un spirit tutelar mai mult sau mai puțin recunoscut sau chiar nerecunoscut pentru toți lingviștii români de astăzi. Toți călcăm pe urmele lui, cum călcăm și pe urmele lui Cipariu ; sau, mai bine zis, mergem pe drumurile deschise de ei, prelungim aceste drumuri. Faptul că Hasdeu nu este citat mai des în lucrările noastre se explică prin aceea că lucrările lui, mai ales articolele lui de lingvistică, sînt greu de găsit în biblioteci și nu stau la dispoziția cercetătorilor nici în ediții noi. Astfel că el nu este citit și deci nu este nici citat. Și de fapt aceeași este și situația lui Cipariu, ale cărui opere sînt și mai greu de editat din cauza ortografiei cu care sînt scrise lucrările lui lingvistice. În ce mă privește, voi face mărturisirea că, de două decenii, am nutrit speranța de a continua, singur sau împreună cu alții, dicționarul lui Hasdeu și că am și început această muncă, redactînd în continuare cuvîntul **bărbat**, cu care se încheie acest dicționar, în mod abrupt, adică fără a fi terminat articolul despre cuvîntul în discuție. Acest dicționar al lui Hasdeu, care are desigur ca model atît dicționarul limbii engleze (atunci la începuturi) pregătit și redactat la Oxford, cît și dicționarul german început de frații Grimm și terminat abia în vremea noastră (1960), merită să fie continuat, deși partea publicată de Hasdeu nu mai poate satisface astăzi. Veți putea judeca, pe baza acestor mărturisiri dacă Hasdeu este sau nu realmente și pentru mine un spirit tutelar. Dar mai ales nu aveți dreptate, cînd pretindeți că lucrarea mea se găsește mai mult pe urmele lui Hasdeu decît ale lui Philippide. Am arătat ce greșeală a făcut Hasdeu în problema originii românilor. Ea este tot atît de mare ca și aceea a lui Philippide.

Dar trebuie să recunoaștem că și Philippide este un teoretician tot atît de mare ca și Hașdeu al originilor noastre autohtone și că el e cel mai „autohtonist" dintre toți lingviștii români din epoca sa. Apoi nu trebuie să uităm că eu urmez pe Philippide nu numai în această privință, dar și în ce priveste teoria sa generală despre limbaj, care mie mi se pare una din cele mai de seamă, prin judiciozitatea ei, din toată istoria lingvisticii. Philippide mie îmi apare deci ca o mare figură a lingvisticii universale, tot atît de puțin ignorată sau de puțin recunoscută ca și Hasdeu. A fost soarta lingviștilor români celor mai originali prin idei, ca opera lor să nu fie cunoscută și prețuită de lingviști, nici de cei străini, nici de cei români pentru că au scris numai în română sau au scris cele mai importante din operele lor numai în română. Noi, românii am fost întotdeauna convinși că drumul mare al ligvisticii se găsește numai în Occident și că un ligvist român care nu urmează acest drum e în mod fatal în afara științei sale. Dar punctele mele de vedere au fost și sînt altele. De aceea sînt și primul care, într-o istorie a ligvisticii indoeuropene, care este de fapt și o istorie a lingvisticii generale, am acordat celor doi lingviști români locul pe care-l ocupă ei de fapt în istoria lingvisticii. Mă refer la cele scrise de mine în istoria lingvisticii indoeuropene din **Gramatica comparativă a limbilor indoeuropene**. Acolo am încadrat pe Hasdeu la curentul etnolingvistic, dar i-am recunoscut și meritul de a se fi ocupat intens de elementele dacice din română și de a fi creat teoria circulației cuvintelor, iar lui Philippide, meritul de a fi dezvoltat amplu teoria bazei de articulație și a celei psihice, de a fi creat o fonetică geografică, întemeiată pe principiul bazei articulatorii și de a fi rezolvat sau adus aproape de rezolvare problema originii albanezilor.

M. Ungheanu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMANE

În paginile 3, 4 și 5 lucrări de Sabin Ștefanuță

O criză de adaptare

Urmare din pag. 1

lă românească în țărișoara ei. Lanțul pare a se fi închis aici, dar cine știe cît de întinse au fost efectele cîntului după ureche al celor mai sus numiți, desigur variantă involuntară a ariei lui Don Basilio.

Problema pe care vreau s-o pun în discuție nu e a delimitării sferei de preocupări, ci a sferei de competență. Departe de mine gîndul de a considera că interesul redactorilor, ziariștilor, scriitorilor, al opiniei publice în general, față de condiția actuală a limbii române în școală (și implicit a literaturii române) e nejustificat și rău venit. Dimpotrivă, ieșirea din anonimatul scolii a acestei chestiuni e salutară și dovedește cel puțin trei lucruri : că există factori care au scos studiul limbii și literaturii române din acest firesc anonimat ; că inflamația aparține unui organism vital pentru sănătatea noastră lingvistică ; și că reacția opiniei publice e semnul superior al grijii față de evoluția valorilor spirituale naționale.

În aceste circumstanțe, e foarte important pentru profesorul de română, implicat cel mai mult — victimă și vinovat — în procesul supus discuției, să știe că reacția opiniei publice se modelează unui sistem de competență și nu unuia, pur și simplu, de vorbire, de „folclor intelectual". După opinia mea, obiectivele adevăratei colaborări între presă și școală trebuie să fie preocuparea pentru ceea ce este esențial și nu, exclusiv, pentru detalii furate cu ochiul, analiza comprehensivă a planurilor de învățămînt, a programelor și manualelor **cu subliniere a elementelor pozitive și reliefarea aspectelor nerealizate** (s-a pierdut de mult acest obicei), propuneri constructive și nu o privire pretins superioară, cunoașterea exactă a problemelor școlii actuale, convingerea că rezolvarea lor stă în putința și voința oamenilor școlii și nu în bunăvoința „specialiștilor" răsăriți de peste tot. Remarcabil în acest sens, la obiect, elegant, cu deferența cuvenită celor care muncesc pe pămîntul limbii române, articolul lui Fănuș Neagu din **Luceafărul** ultimei simbete din septembrie.

Să trecem acum la chestiunea esențială. Există cu adevărat o criză a limbii române, o problemă a studiului ei în școală, deci în instituția fundamentală care are menirea s-o cultive ? Nu cred că se poate răspunde tranșant prin **da** sau **nu**, și iată de ce : mai întîi, pentru că față de acum 25 ani, cînd limbajul se osificase cu adevărat, nivelul de astăzi al studiului limbii și literaturii române în școală e superior sub toate aspectele ; apoi, pentru că limba e un organism viu și are întotdeauna probleme (și limba franceză actuală are problemele ei, ca și cea engleză sau spaniolă) ; și, în sfîrșit, pentru că **problema limbii române de azi e problema unui paradox** probat de statistici. Niciodată limba română n-a avut atît de mulți vorbitori instruiți. E suficient să se facă niște înmulțiri comparative și cifrele devin stupefiante. Cu toate acestea, sentimentul că se vorbește prost persistă și probabil că acest sentiment constituie problema care ne alarmează pe toți.

Ce se întîmplă ? Cred că școala n-a fost pregătită cum trebuie ca să facă față fenomenului de generalizare a învățămîntului de 10 ani cît și fenomenului de „politehnizare" a liceului și că problemele ei decurg din această criză de adaptare în mers. Am folosit special termenul „fenomen", pentru că un proces ca acesta a antrenat nu numai uriașe forțe materiale, ci și inerțiile adînci ale unui întreg popor : ale familiei, de exemplu, sau ale profesorilor, de exemplu, sau ale unor factori de decizie, de exemplu. Bunăoară, nu s-au studiat îndeajuns de bine corelațiile între responsabilitatea școlii și a familiei pentru realizarea integrală a planurilor de generalizare. S-a deplasat cam totul pe seama școlii, familia are mai ales obligații morale, și-au început să apară unele bizarerii : desființarea repetenției, corigențe la nesfîrșit (cîte obiecte, atîtea corigențe), îngăduință excesivă, delăsare masivă, creșterea volumului de muncă al profesorului, diminuarea volumului de efort al elevului, disolutia motivațiilor etc. Bineînțeles că profesorul a devenit pirghia esențială în realizarea acestui proces și e normal să fie așa, dar nu e normal să fie singura pîrghie. El trebuie ajutat prin conexiuni care să-l așeze într-un cadru optim de muncă și nu doar arătat cu degetul.

Apoi și un alt aspect : profesorul însuși s-a izbit de lucruri noi, care țin de psihologia învățării. Măiestria lui constituită în alte condiții a devenit inoperantă pentru o vreme, perioadă în care a trebuit să se adapteze în toate privințele. Unii au înțeles prin adaptare scăderea pretențiilor, și față de sine și față de elevi, concesii, rabat la calitate cu alte cuvinte, mai ales că au fost încurajați de o altă inerție — procentajul — transferat probabil din economie și devenit instrument de măsură în mîna unor factori care controlează activitatea școlii. Și atunci, dacă ți se infirmă calitatea profesorală și efortul făcut prin numărul de corigenți, nu mai lași corigenți. După care urmează aplauze din toate părțile.

În sfîrșit, încă un aspect : mutația necesară, realistă, de specializare a liceelor a creat o anomalie, amendabilă parțial în ultimii ani, dar nu pe deplin rezolvată. S-au introdus numeroase, mult prea multe materii tehnice ; se face teorie imensă, de nivel universitar : descrieri de obiecte, de procese, de tehnologii etc., care orientează, e adevărat, dar nu specializează, dovadă că, la angajare, absolventul de liceu e pe bună dreptate calificat din nou de întreprindere. Aceste materii ocupă locul și timpul obiectelor fundamentale, cu adevărat necesare viitorului specialist (Nota bene : între obiectele fundamentale nu e trecută și româna ! Obiectele fundamentale sînt matematica, fizica, chimia și biologia), cît și locul și orele obiectelor de cultură generală, la fel de necesare, prin care școala contribuie la formarea umanistă a viitorului specialist. Prin ele, planurile s-au aglomerat, elevii au în catalog 16—18 rubrici cu obiecte de învățămînt, ziua de muncă e de 6 ore în școală și între 0 și probabil mai mult de 6 ore acasă, școala afe și alte activități, cum bine știe toată lumea, adolescența e pe de altă parte risipitoare, și uite așa, din aspect în aspect, se conturează un scenariu din care cred că se vede mai bine ce se subțiază cu necesitate în învățămîntul românesc și ce se întîmplă cu studiul limbii și literaturii române în școală.

Revin totuși cu întrebarea : există o criză a limbii române, o problemă a studiului ei în școală ? Ca profesor răspund **da**, dacă iau în considerație următoarele fapte : a) se scrie urît de la clasa I la clasa a XII-a, b) se fac greșeli de ortografie de la clasa a II-a la bacalaureat, c) se vorbește și se scrie agramat de la început pînă la sfîrșit (influența mediului sociolingvistic în care trăiește elevul e mai puternică decît influența școlii, d) vocabularul activ e redus, stereotip și contaminat de sintagmele și stilul mass-mediei. Pot să răspund însă și **nu**, dacă aplic la observațiile de mai sus următoarele corective : a) se scrie frumos în proporție de 50% pe clasă, b) 80% din elevii ultimelor clase de liceu nu mai fac greșeli de ortografie decît accidental și au capacitatea să se corecteze singuri, c) 85% din absolvenții liceului vorbesc și scriu relativ corect în limba română, d) 3—5% din elevii țării au o inzestrare lingvistică remarcabilă, 30% stăpînesc un vocabular bogat și nuanțat, 40% sînt mediocri cu posibilități de creștere, 20% fără posibilități și 5—7% monosilabici. Dacă procentele, reale la nivelul unor clase pe care le cunosc, sînt apropiate de cele generale ale țării (eșantioanele nu au fost alese pe criterii strict științifice din motive obiective) niște raportări la numărul total al elevilor din România pot liniști cît de cît cugetul nostru alarmat. Dar, cît timp procentele pot fi privite și din cealaltă parte, de unde se prefigurează alte concluzii, deci cît timp obiectivele studiului limbii și literaturii române în școală nu se realizează integral, cu toți elevii țării, cugetul nostru n-are motive serioase să doarmă liniștit.

mircea vaida

Refracție în jad

Măcar atît să ne iubim
cît trăim,
cît trăim.
Răgazul e scurt,
atît de scurt
și ceasul tău fabricat în Shang Hai
coboară de pe perete ca o mireasmă de ceai,
chinezul bate în tîmpla ta :
„Te sfătuiesc să ridici un zid
între tine și ceea ce simți".
„Dar pentru asta trebuie
să trăiesc mai multe dinastii...
Construiesc zidul chinezesc,
sînt obosită și am ajuns abia
în dinastia Ming !
E seara, de la hotarul de nord
se vestesc mari năvăliri,
devin inertă, trebuie să uit,
împietrirea mea va porni dinspre ochi,
privirea îmi devine statică,
în trupul meu de jad
prin invizibile fisuri
vibrează ciudate refracții".

Geologii sînt de părere că
în astfel de cazuri jadul
provine dintr-o neliniște feminină.

Vocea tatălui meu Saturn

Tatăl meu tace, el care
socotea cuvintele niște bunuri ale lui
precum puzderia nisipului
la indemîna oricui.
Tace ca un clopot căruia i s-a tăiat limba.
Ce să spună ? Ce mai e de spus ?
de iubit a iubit, de suferit a suferit,
de umblat a umblat. Acum e tăcut,
mut, are gura plină de lut.
Clopotul căruia i s-a tăiat limba

stă în turnul de peste lume,
un zumzet de vînt vibrează arama caldă,
porumbeii se așează pe streașina-i coclită
și gungunesc în liniștea serii.
Orașele sînt pline de clopote mici
cărora li s-a tăiat limba,
în sate clopote fără limbă murmură,
vorbesc ca muți — mmm-zzz —
i-uri gîjîite, infantile, de cretini,
senile scripturi citite de cantori surzi,
toți avem de dus cîte un clopot,
de îngropat un clopot,
va rămîne un gol — sus, în timp ce clopotul
va suna din pămînt,
vocea tatălui meu Saturn.

Doamne dă-ne o ploaie de stele...

Rostogoliță de pe muntele Ra
sfera de rubin pe treptele de marmoră
aluneca,
părea o lume în devenire,
un glob de foc în care iubirea noastră,
adică tu și eu în stare de proiect
palpitam ca o stea ce vrea să se nască.
În marele întuneric din jur sfera de rubin
e singura certitudine viabilă,
parcul cosmic e plin de comete-păuni,
de cezari care își duc coroanele în mîini,
le vînd la licitații mizere
și strigă după ajutor social.
Ce ne ține pe noi strînși e
mai mult decît rațiunea,
gravitația, un sentiment cosmic
de dependență, de reciprocitate, de dor.
Acest mod uman de a spune :
constelația Vega trebuie să dispară,
sau, Doamne dă-ne o ploaie de stele !
să crească din cenușă un om abstract,
făcut din vibrații, care să vorbească
prin foșnetul frunzelor și al vîntului solar,
noaptea, mișcînd perdeaua de fum
a lacrimilor tale iubita mea.

Mătasea mea

M-am îmbolnăvit de oglindă,
e o boală a reflecției,
suprafețe care își transmit una alteia razele,
buzele tac și tu vorbești cu părul,
părul tău rusesc, părul tău turcesc,
tătar și asiat — prea puțin european,
suav ca fumul dintr-un vas otoman,
părul tău cosmoidal
cuprinzîndu-mă gingaș ca o caracatiță
într-un duios sărut al neființei,
mă trage adînc în mătasea oceanului,
îmi deschizi seifuri ale piraților,
îmi închizi ochii să văd mai bine prin sînul
tău
unde palpită invizibilul,
sublimul nostru prunc
pentru care toată viața ne pregătim
și facem exerciții eteme de iubire.
Fruntea ți-o dăruiesc,
fruntea mea imperială, nobiliară,
lunară și pală, pe o tavă de aur,
mătasea mea cu jocuri și ape.

cleopatra lorințiu

Grăunțele aurii, pe zăpadă...

Reginald, Gerlinde, Polykarp
luna este-n descreștere. timpul
din bine spre întristare. zăpada
dispare treptat. ghemul se micșorează.
în curind
șoptesc împrejur, în curind vei fi liber !
în curind
spăimoasa și-nfiorata iarnă va rămine
doar meditația pe șevalet.
ai fi putut
să guști alergind, să te încumeți
la vilvătaia zilei. să te-nfrupți
acum pentru atunci. cu deziluziile, deziluziile
din singe, cu cristalul din ceafă care-ți
îngheață
zimbetul la mijloc
ești totuși
tu cel schimbat, de nerecunoscut
cel ce ne-nveți că fericirea trebuie
ucisă de mică. de pe cind
culege grăunțe aurii pe zăpadă
în plină trezie.
de pe cind mă trimiteai
spre grăunțele aurii, pe zăpadă...

Durere fragedă

tîmplele mele sint parcă
amare focuri de primăvară, renunț
la orice amint're, spun. ce simt mugurii
înainte de a fi frunze ?

sub răcoarea intinsă
ca un urcuș întunecat
ce simt doamne mugurii
în noaptea de aprilie, ce presimt ?

(ci pentru sufletul stins
nu mai încape vreo minune)

și totuși dacă printr-o înmiresmată
putere
aș vedea
strada lucindă de cintece și de danțuri
vin în pocale, straie noi și flori
iar el ar ride întinzindu-mi mina
strălucitor și-ntors acasă
chiar o clipă să le văd
aș crede, alegind către acel desen
de fum, cu tîmplele arzind de primăvară,
aș putea să cred ?

În așteptarea Cynthiei...

Cynthia, știu că o să vii pină la urmă
deși stai acolo supărată și liniștită. Și mai știu
cît de dăunătoare e liniștea ta, împăcarea
cu această succesiune forțată.
pe banda rulantă
obiectele sosesc egale și anonime.
ele sint
sticle cu desene identice
ele sint pagini cu aceeași resemnare. Cynthia
stau aici și-mi simt tîmplele grele. nu mai sint
un bărbat tînăr, dacă nu vii am să mor. trec
pe stradă și văd. încărunțesc foarte repede
deschid radioul de pildă – ce gest mărunt –
și neuronii mei îmbolnăviți, filamentul acestei
stări
va arde, știu bine, Cynthia, știu perfect
ce nu trebuie să îmi iasă, știu în minte
melodia pe care
n-o voi cînta niciodată dar uneori în vis îmi
apari
cu un vraf de poeme în mînă
ochii tăi limpezi
mă îmbie și mă simt eu ciungul care ar vrea
să alerge
nebunește pe pajiște, Cynthia
libera mea așteptare
depărtare, să știi...

Chiar ringul de cristal

noaptea sărată. sunetele de acum
întîrziate. pentru o clipă, revin la
ringul de cristal.

în alb, neliniștit ceva se zbate
la colțul ochiului. să cred
că lupta abia acum începe ?
cind de-atita timp
pierdut e-nvingatorul ?

vechiul semn al luptei. sub
invocata paragină. sub negrul sărat.

nimic de prisos și azi
iarbă udă
decorul, în sfîrșit, împăcat.

dorin măran

Domnul Constantinescu

Domnul Constantinescu își reînnoi curtenitor invitația de a-l vizita, am făcut-o fără șovăire într-una din seri, după ce-l întîlnisem în grădină, ajustind tulpinile iasomiei de pe terasă, asta spre regretul meu, pentru că binefăcătoarea plantă formase o majestuoasă cupolă deasupra băncilor de marmură roșie în care puteai nestingherit să te abandonezi lecturilor și imprudentelor reverii.. Am fost năpădit de o imensă emoție, urcînd scările din lemn de stejar lustruit, descinzind într-un living garnisit cu mobile grele, cu arabescuri sculptate, tablouri de dimensiuni impresionante, cu piese decorative de mare preț răspîndite prin toate cotloanele, multe din ele puse într-o lumină nefavorabilă, ascunse în unghere întunecate, colbăite. M-am așezat pe unul din nenumăratele scaune, cu mișcări de carton, stingherit ca un tîrgoveț în audiență la rege. Domnul Constantinescu se întoarse spre un coffre fort, formă un cifru, scoțind de acolo nu un teanc de bancnote, nu o pungă cu bani, ci o sticlă de vin chihlimbăriu, pe care-l turnă cu grijă în pahare. Era specialitatea casei, un vin pe care-l experimentase vreme îndelungată, pînă cînd reușise să-i dea un buchet inedit. L-am băut ca un degustător, pe îndelete, cumpănind fiecare senzație, plescăind ușor din limbă. Domnul Constantinescu se strădui să fie agreabil fără să renunțe la protocolul cu care mă întîmpinase în prima noastră seară. Îmi umplea mereu paharul pe care la un moment dat încetasem să-l mai savurez, trădînd încetul cu încetul o stare de neliniște pe care încerca să și-o reprime plimbîndu-se legănat prin odaie, deviind conversația spre zonele agitației sale lăuntrice. Îmi depănă istoria vieții lui, aventuroase, suculente, subiect care avea să devină recurent în întîlnirile noastre, ceea ce nu îmi displăcea cituși de puțin pentru că mă interesau moravurile burgheziei dinainte de naționalizare. Avusese o tinerețe înfloritoare, cu can-canuri aristocratice, savuroase, frecventase cele mai rafinate cercuri din Capitală, bucurîndu-se de o bună reputație. Bizar lucru însă, deși se avînta de fiecare dată pe cărările trecutului, amintirea tinereții lui nu-i mai aprindea nici măcar o palidă nostalgie, era ca un fruct căruia îi mănînci pulpa azvîrlindu-i sîmburii, nu-i mai aprindea nici măcar vanitatea vîrstei. Relatarea nu-i dădea forța trăirii retro, îi producea chiar un fel de stinghereală dusă pînă la respingerea, nu atît a faptelor trăite, cît a reactualizării lor, care îi aminteau de vîrsta sa biologică. Îi părea rău că nu se aruncase cu mai multă fervoare în vîltorile vieții, că refuzase, din pudoare sau orgoliu, aventurile galante pe care i le oferea societatea sa. Se dădea clasica luptă dintre trup și spirit, acesta dintîi începînd să dea semne de oboseală, inerente vîrstei, care-l striveau moralicește. Avusese cu un an în urmă un preinfarct, resimțise cu disperare cum îi încolăciseră măruntaiele niște șerpi electrici, i se interziseseră cu desăvîrșire pînă și acest nevinovat pahar de vin, țigările, fără să se supună însă prescripțiilor medicului, nu pentru că nu credea în efectul lor, ci pentru că era încredințat că poate învinge viața prin acest pueril gest de bravură. Aici se dădea adevărata luptă a vieții sale intime, între bătrînețea pe care n-o admitea și de care încerca să uite și tinerețea care venea să-i amintească că nimic nu mai e cum a fost, că nu există drum de întoarcere. Și cu toate astea exista încăpățînarea aceea de neexplicat, un fel de voluptate a durerii, de a colabora cu absurdul propriei existențe. Tolstoi spunea că bătrînețea i-a adus mai multă satisfacție decît tinerețea lui ignorantă și amețitoare, dar Tolstoi era un scriitor obsedat de ideea de a-și justifica existența prin personalitate, întărită prin ascuțirea pînă la paroxism a contradicțiilor sale lăuntrice, a contradicțiilor dintre sine și societate, dintre sine și neant, pentru că avea conștiința exactă a faptului că această rețea de contradicții îl va conduce către adevărurile fundamenale ale vieții fără de care opera sa s-ar fi pierdut în anonimat. Tolstoi nu și-a cucerit la bătrînețe seninătatea după care tînjesc oamenii superiori, și pe care o dobîndesc oamenii simpli fără să fie preocupați de asta, în schimb a pus hamul pe mecanismul acestor contradicții reușind să le struneascā înțelegîndu-le și reacționind în consecință, fără a reuși să le suprime.

Domnul Constantinescu nu era însă interesat de acest lucru, ci de grijile lui cotidiene, de nevoia de a fi mereu tînăr, așa cum tînăr era spiritul și sufletul său, de a obține un ilicit certificat de prelungire și conservare a vieții. Cred că pînă la un anumit punct îmi adusesem și eu contribuția la instaurarea unui fel de echilibru sufletesc, lustruindu-mi punctele de vedere altoite cu năzuințele sale refuzindu-mi și infirmîndu-mi tinerețea printr-o anume austeritate și blazare, risipind imaginea reversului senectuții sale cu care nu se putea împăca, pentru că-i amintea de cei 72 de ani ai săi, înaintea cărora nu mai putea întrezări nimic bun, dimpotrivă, o ușoară stare de amețeală, o emoție puternică, un junghi, o simplă tresărire, anticipînd spasmul final, desprinderea de lumea pe care a sperat pînă în ultimul moment s-o cunoască. Cunoaștere ? Oare asta însemna totul ? Nu, pentru domnul Constantinescu cunoașterea nu avea importanță în sine, ci în finalitatea ei imediată, practică, nu în sens materialist, ci existențial. Îl făceam să se simtă, observam pas cu pas progresele acestui demers, cel puțin atît timp cît stăteam de vorbă cu el, destins, relaxat, întins pe o plajă cu nisip fin și soare din belșug. Îi purtam o nețărmurită dragoste, destăinuită cifrat, pentru că declarațiile îmi repugnau insoăimîntător, dar propunîndu-i un cifru accesibil, descifrabil asemenea lecturii printre rînduri. Domnul Constantinescu resimțea asta și se lăsa iluzionat de puterea dragostei mele. Întotdeauna fusesem revoltat că generozitatea mea, dragostea pe care o dăruiam oamenilor, rămîneau fără ecou, ori că ecoul lor se estompa în surdină, în timp ce semnalele mele lăuntrice se amplificau. Oamenii devin cu atît mai repede apatici, cu atît mai vanitoși cu cît li se acordă mai multă atenție de parcă cei care îi prețuiesc și le dăruiesc bucurii sînt niște marionete anume făcute pentru asta, iar ei unicii investiți cu dreptul de a li se acorda privilegii. Pe nesimțite această meschină credință se preschimbă într-o prejudecată greu de urnit. Domnul Constantinescu mă studia cu o atenție crescîndă, observasem asta înainte de a-l vizita, își făcea de lucru în grădină ridicînd uneori capul spre fereastra mea, pîndindu-mi ieșirile. Venea întotdeauna spre mine, bucuros și emoționat ca un elev chemat de învățătoare să-și ia premiul de pe catedră, dar aproape de fiecare dată mă arătam grăbit, în întîrziere. Ceda dintr-o dată cu aerul că mă înțelege și totul e în regulă, plecînd capul și întorcîndu-se, posomorît. Băgase de seamă că atitudinea mea oscila între afabilitate și răceală fără să înțeleagă resortul celei din urmă. „Ești un tip foarte ciudat, îmi spuse ridicînd paharul și toastînd în cinstea mea, și tare mult aș vrea să pătrund în sufletul dumitale, să te descopăr așa cum ești în realitate". Nu înțelegeam la ce bun această călătorie de documentație în sufletul meu, viața mă încredințase că oamenii se interesează unii de alții nu atît pentru o colaborare mai bună ci din vanitatea de a-i domina cunoscîndu-le slăbiciunile. Mărturisirea asta părea să conțină o doză de obscenitate, ochii îi sticleau ca cei ai fiarelor la pîndă în toiul nopții, un zîmbet de anticipată satisfacție îi dădea chipului o neomenească înfățișare ; îmi dădea de înțeles că trebuia să se convingă de un lucru anume, nu de dragul de a-l inventaria și de a-l înțepeni pe soclul memoriei sale, ci de a pune stăpînire pe el dirijîndu-l spre zona intereselor sale obscure. În fond putea să nu fie nimic din toate astea, nimic ignobil în curiozitatea sa chiar dacă asta resimțeam eu, poate că vroia numai să-și confrunte simțămintele cu cele ale tinereții mele, să aibă confirmarea nealterării lor. Poate că din acest motiv renunța uneori la sobrietatea cu care mă cucerise în seara aceea, afișînd stîngace un anume libertinaj în vorbire, adecvat adolescenței. Îi răspundeam prin surîsuri îngăduitoare, uneori ticluind o mască severă cînd devenea declarativ și patetic, cînd pretențiile sale de tinerețe aveau mai mult ca niciodată nevoie de confirmare, de certitudine. Aștepta din partea mea dovezi sunătoare, cu pocnituri de bici și clinchete de clopoței ; nu puteam să-i fac acest hatîr numai de dragul de a-l măguli, pentru că nu simțeam în el un infirm pe care trebuie să-l minți că ziua de mîine îi va aduce vindecarea, dimpotrivă, un bătrîn care se ținea admirabil dar care asemenea unei femei căreia trebuie să i se repete în fiecare zi că e frumoasă devenise cochet. Conversația noastră fu întreruptă de apariția Oanei a cărei ținută de casă nu arăta că ar fi știut de prezența noastră, cu atît mai mult cu cît pasul îi era grăbit iar expresia feței, deconcentrată. Cînd ne zări avu un moment de ezitare, își încetini mersul, zîmbi încurcată, continuîndu-și însă drumul. Am chemat-o lîngă noi cu un aer de gazdă, întrebînd-o dacă nu vrea să ciocnească un pahar cu noi. Ba vreau, cum să nu, primi invitația cu o spontaneitate și naturalețe care-l surprinseră neplăcut pe domnul Constantinescu. Făcu ochii mari și se pregăti să stăvilească intenția Oanei dar își dădu la timpul potrivit seama că

margareta vasiliu

Confesiune

Nu știu în ce noapte
m-am trezit atît de mirată și de înaltă,
încît legam cu trupul meu
pereții între ei
și scările
și cîțiva pași în jurul casei.
Atît de albă m-am trezit în acea noapte
încît eram o zi neasfințită
din care mă abăteam
să string mai bine nodul luminii
sub pleoapă.

Brațele mi se întindeau –
zăbală în gura mării
strunindu-i furtuna...
Nu știu în ce noapte
mi-am închipuit un vis.
L-aș fi lăsat sub icoană
de-aș fi știut că la capătul lui
voi ajunge săracă –
sămînță din care floarea a supt tot.

*
* *

Afară floare înlăuntru cer...
Și apele pe nufăr se-nfășoară
– li-e reazim tainic gingașa povară –
s-audă murmurul în care pier.

Afară cer și înlăuntru vis
doar inimii destăinuindu-și jocul.
De i-aș afla acelui nufăr locul
aș bate lin la mugurele-nchis.

Hotar?

Ai pus cuvintul între noi hotar
să lenevesc în veghe de lunatec ?
Dar ce-i tărie fulgerind pe-amnar
iubire e-n făptura-mi și jăratec,
la fel răbdarea pietrelor de rîu
și leacul buruienilor de lapte.
Să mă dezleg de tine-ar fi desfrîu
De tine dezlegarea mi-ar fi moarte.

Să-ntreci iubirea

Să fii trudit și să te știi aproape
și mult mai dor să-ți fie de-nceput
– o sete ce te-aduce lingă ape
dar se-ntărită după ce-ai băut.

Să-ți fie somn și să aștepți cuvîntul
ce te petrece dincolo de-apus,
sub rădăcini secătuit pămîntul,
iar seva-n rădăcinile de sus.

De n-ai să-ntreci cu atîta așteptare
iubirea tîlcuită de povesti,
ajunul numai fie-ți sărbătoare,
o, undă, ce limanul îl rîvnești !

*
* *

Plutire ? ori suiș abrupt
din cerc în cerc ? și întrerupt
de piscuri – abur verde pur
al clipei risipite-n jur.

Amurg va fi de-o fi s-alini
lumina răsucită-n spini
însingerați de ochiul viu.
Amurg va fi de-o fi tîrziu.

Dar auroră de va fi,
lumină-mbobocind copii,
plutire în suiș abrupt
din joc o clipă întrerupt...

Aceleași...

Aceleași sînt cuvintele și toamna,
ecoul doar le rătăcește-n ploi
și totuși codrul, codrul fără frunze
mai seamănă, cît seamănă cu noi !

Același este timpul zilei toamna,
chiar dacă păsări mai devreme mor !
Și totuși... preacinstesc lumina
deși, aprinse, rănile mă dor.

Aceleași sînt tăcerile și toamna
numai tăcerea ultimului dar
din vatra caldă de pămînt și ape
mă soarbe să mă nască iar.

Același gînd ce stinge luminarea
aruncă-n foc pădurile și marea...

TINERI POEȚI

Gabriela Negreanu

O poezie intelectualistă, cerebrală, dar care tinde totodată să surprindă extazele, exaltările și iluziile sufletului, scrie Gabriela Negreanu, autoare a două volume de versuri (**Decorul și prezența**, 1979, ed. Cartea românească, **Elegii pentru sufletul înflorit**, 1981, ed. Eminescu), a unei cărți pentru copii, precum și a unui remarcabil eseu consacrat lui Paul Valéry. Influența ideilor și poeticii valeryene se simte, de altminteri, pronunțat în versurile Gabrielei Negreanu, în modul însuși de a supune rigorii și prescripțiilor artei un temperament ardent, impulsiv, înclinat spre precipitare și intemperanță. Poemele semnate de poetă au de cele mai multe ori un efect straniu, esoteric, ca și cum o preoteasă păgînă ar îmbrățișa brusc canoanele unui cult modern. Este ciudat oricum să observi cum un fond frenetic și violent își impune să aspire la asceză și lumină, la depășirea condițiilor comune ale vieții și la atingerea punctelor limită. Se înțelege că „întreprinderile cunoașterii și operațiunile artei" vor furniza principalele teme ale acestei poezii, care își propune să vorbească despre ordine și dezordine, despre libertate și constringere, despre autenticitate și automatisme, despre iluzie și minciună. Poezia, însă, așa cum o concepe Gabriela Negreanu, ține firește de domeniul inexprimabilului : „ceea ce am voit să spun / a tăcut s-a-ngropat undeva / / departe e acesta de transparență / mai curind un caldarîm de pietre / încinse, cu buze de arșiți / pleznite aerul cui astupind // acolo văzum spectatori înghețați / de straniul surîs al acrobaților / la trapez și văzum / cea din urmă a noastră iubită de taină / strecurindu-se-n vîrful picioarelor / cu un deget pe buze" (**Ceea ce am voit să spun**).

Ceea ce voiește să spună poeta nu e totuși întotdeauna atît de alambicat exprimat. În volumul **Decorul și prezența**, ea poate fi la fel de bine discursivă, la modul patetic : „și marea bucurie că sînt în lumină / că am ochi care pot oglindi culorile / cerului și ierbii / pămîntului și bucuriei și tristeții / culorile chipului și sufletului tău / brațe pe care le pot undui / asemenea florilor și vîntului și / nemărginirii / și degete pe care s-au imprimat / atingerea și culoarea mîinilor tale / căldura și forma degetelor tale / astfel încît oricind / te pot închipui viu și întreg / cu un singur zîmbet / cu un singur gest" (**Frunză și clipă**), după cum poate recurge la limbajul transparent al confesiunii amare, în genul poemelor hiperrealiste scrise de ultima promoție de poeți : „a menține toate responsabilitățile / concomitent. / copil și soț, surori și prieteni. / a onora copacii și gizele. ploaia și / melcii. / genunchii și unghiile, creierul și / părul. / tubul de oxigen în perfectă stare. / ceasul reglat electronic. / urletul verde. / a funcționa eficient, bucată cu bucată". Este ceea ce se cheamă, în formularea de astă dată dură a poetei, „terapia realității contra iubirii".

Cu toate astea, nu realitatea cotidiană formează materia lirică a acestui prim volum de poeme, subintitulat „capricii", ci, mult mai propriu, formele de a o transgresa, mijloacele sensibile și imaginative de a ajunge la „umbra fragilă a lucrurilor". Poeta chiar depistează și incriminează în același timp „vina de-a fi prea comuni", acuză lumea modernă de indiferență și impuritate, de adoptarea automatismelor măștii și ale decorului, de absența propensiunii spre mister și îndoială fertilă. Lipsa de autenticitate este sinonimă la Gabriela Negreanu cu pierderea iluziilor și a idealului, a „focului sacru care ne luminează". La antipodul acestei constatări, ceea ce dorește poeta e o „fluidă curgere de culori și silabe frumos rotunjindu-se una din alta". Un ideal etic și estetic deopotrivă, expus în poeme cînd cuprinse de frenezie, ușor despletite, cînd meșteșugit articulate în monturile ritmului și ale rimei. Un instinct al jocului, intelectual și lingvistic, nu tangențe la poetica lui Nichita Stănescu, prezidează versurile Gabrielei Negreanu, versuri ce pot fi la fel de bine atît ludice cît și ciudat de serioase, împovărate de o solemnă autoconvingere : „Exersîndu-mi privirile / pînă ce n-ar mai arde decît / triumful, strălucirea demnității mele / de om liber. / O, și ce aripi pot închipui / pentru a trece zidurile-aceste..." (**Triumful**).

În genere, însă, poeziile din **Decorul și prezența** exprimă o atitudine intelectualistă, de aspirații impersonale de a ieși din „coordonate arhicunoscute". Vieții concrete i se preferă îndeobște inițierea și ascensiunea lentă, simbolurile luminii și ale întunericului.

Despre lumină și întuneric, despre extaz și asceză, despre încredere și salvare, în fond, așadar, despre mișcările sufletului și ale spiritului în ordinea și dezordinea vieții psihologice este vorba și în a doua carte a poetei, **Elegii pentru sufletul înflorit**, dar totul rostit, de astă dată, cu o mai pronunțată asumare a existenței în profuziunea datelor ei. O implicare mai energică în realitate, o implicare care să dea frîu liber compensator și să justifice imaginarul, se simte chiar din primul ciclu al volumului, **Strada ca o viață**, ciclu cu versuri puternic articulate, remarcabile prin forță și sugestie, cu o mișcare amplă, ca aici, de monolog în stilul tragediei antice : „undeva sînt valuri furtună cataracte de spumă / undeva sînt seisme sinucideri și crime / eu stau închisă-ntre patru pereți / încerc să sparg nebulozitatea cu gînduri / îmbolnăvite, cuvintele-mi mor și cine / să urle în locul sufletului asfixiat și cine / să zgîrie carcasa de plumb / — Vai mie. / m-aș așterne cu fața la zid / să confirm urîciunea și neputința / exasperarea și răul / — Vai mie, / aș blestema soarta și cerul / apocalipsa și nașterea / însă eu / de bunăvoie zac între patru pereți / însă eu / de milenii uitat-am gustul

teatru

t

Restitutio

Prins în joc într-o oră de bărbați, poporenii bat îndîrjit pasul pe loc veselindu-se că la cîrma țării domn nou a venit. Unul dintre ei încearcă să tempereze entuziasmul și îndeamnă la dreaptă cumpănire : **Lasă, lasă să vedem !** Măscăriciul, și el, îi face atenți persiflînd buna-credință și naivitatea. Măria sa lesne se va lăsa povățuit spre răutăți. În frunte cu visternicul Barbul Văcărescul, sfatul nelegiuit al boierilor hapsîni pune la cale jefuirea țării. Norodul continuă să se bucure neștiind ce-l așteaptă. Prin vers și pantomimă, psalmodiind sau dansind, o trupă ambulantă înfățișează vulgului strîns roată cum un vodă Ghica Grigore a fost ucis de împăratul turcilor și cum omorul a fost săvîrșit cu ajutorul chiar a doi sfetnici necredincioși. Viclemiul se stinge în bocetul văduvei îndoliate. Brusc se iscă zarvă mare. Sub grele amenințări, zapcii cer dările și slujbașii sînt însoțiți de cîte un bumbașir pesingiu și altul zoraliu — unul să împlinească peșin, altul să zorească la împlinire. Aflînd că boierii au pus țara în mijlocul lor ca un știrv, ca un leu, ca o vită moartă și au început fieșcare să tragă cît putea cu dinții dintr-însa să rupă ca cîinii pe seama lor, poporul se întreabă : **La cine să te jeluiești cînd judecătorul e împricinat ?**

Compoziții de gen în spirt laic, frust, românesc, cu o extraordinară acuratețe a tușelor orientale de iz islamic și levantin și o rigoare a ritmurilor slavone, lente ori sincopate, alcătuiesc un insolit tablou votiv în care contemporanilor li se oferă o pildă a istoriei, a istoriei care se repetă mereu. Două texte din patrimoniul dramaturgiei vechi românești — **Comedia ce să numește Barbul Văcărescul, vînzătorul țării**, scrisă de Iordache Golescu la 1828 și **Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa**, atribuită lui Samuil Vulcan — asociate într-un scenariu de formula teatru în teatru par a susține, asemeni Thaliei, cele două „fețe" ale adevărului — unul, acerb pamflet la adresa vînzătorilor de țară, celălalt, expunere tragică în intenție, grotescă în realizare, a trădării de neam. Mistificări, subterfugii sarabanda intereselor politice e surprinsă în două etape ale aceleiași perioade premergătoare emancipării României, acțiunea desfășurîndu-se atît în Țara Românească cît și în Moldova, la răscrucea dintre veacurile 18 și 19. Un infinit sistem de similitudini, incidențe și coincidențe, de corespondențe și interferențe, determinări, intercondiționări și constanțe, dat la iveală de ingenioasa tehnică a înglobării, detaliază un fenomen prin dozări și gradări în doi timpi care impun alternativ implicare și detașare. Efectele vizuale („talpa țării", manevrarea domnitorului, mînjirea cu sînge, zvîrcolirea norodului) și sonore (murmurul, freamătul la unison și parodicul ison) sînt o subtilă parafrază care consonează pe deplin cu metafora piesei. Trezirea conștiințelor se produce totuși, iar apostrofa finală capătă forță generalizantă prin rezonanța dangătelor de clopot. Un decor simplu dar care atinge performanța dorită de a pulsa efectiv odată cu întreaga reprezentație (scenografia Dan Jitianu și Anca Pâslaru), sonorități muzicale medievale de inspirație populară constituite într-un viguros contrapunct ideatic (muzica Iosif Hertea), creează actorilor (cărora li s-a pretins în prealabil „dezbărarea de psihologism") posibilitatea de a săvîrși acel miraculos salt de la Nimeni la Persoană... Aportul tuturor celor 17, deopotrivă protagoniști și figuranți, se cere evidențiat (și analizat) în parte. Cu generozitate și disimulată modestie, regizorul avertizează în elegantul program de sală : „Descoperirea se face totdeauna cu ceilalți. Ceea ce se întîmplă este ceea ce am dorit. Spectacolul va fi ceea ce se va întîmpla...". Și ceea ce se petrece pe scena din Grădina Icoanei a Teatrului Bulandra este o bucurie a sufletului, talentatul Alexandru Tocilescu încintînd încă o dată printr-o excepțională explozie de inventivitate scenică, printr-o profundă gîndire teatrală.

Irina Coroiu

film

f

Un saltimbanc la Polul Nord

Speram ca măcar seria a doua din filmul Elisabetei Bostan să repună în drepturi romanul lui Cezar Petrescu, dar minunea nu s-a întîmplat și tristețea de a vedea încă o carte dragă sufletului nostru redusă la tăcere, mutilată pînă la desfigurare e cu atît mai adîncă cu cît am și astăzi pentru *Fram ursul polar* aceeași dragoste din copilărie ; multe din cărțile copilăriei își dovedesc, cu trecerea timpului, slăbiciunile dar povestea ursului care tînjește după deșertul polar, povestea saltimbancului pierdut odată pentru totdeauna pentru existența sălbatică mi se pare acum la fel de adevărată ca altădată — una din cele mai frumoase fabule despre lupta dintre civilizație și instinct, în buna tradiție a unor romane ca *Moby Dick* sau *Colț Alb* ; cu atît mai lipsită de noimă e hărnicia cu care scenarista Vasilica Istrate și regizoarea Elisabeta Bostan se apucă să croșeteze din blana lui Fram ciorapi de lînă pentru copii orfani transformînd romanul lui Cezar Petrescu într-o povestioară sentimentală gen *Fetița cu chibrituri*, o melodramă de cea mai pură specie care ar fi făcut poate gloria Holywood-ului anilor '30, dar care astăzi înseamnă doar revenire la un gust desuet. În clipa în care au declarat că filmul e doar „după o idee de Cezar Petrescu" cele două realizatoare și-au zis probabil că nu mai au nici o răspundere față de roman dar, cu voia sau fără voia lor comparația funcționează și mă declar incapabil să înțeleg de ce trebuia înlocuit Cezar Petrescu cu Vasilica Istrate ! De ce în locul lui Fram, așa cum îl cunoaștem, să apară o dihanie care nu știe să facă altceva decît să se bălăngăne în niște pași care ar vrea să fie un fel de vals, să se dea peste cap și să zgîrie cu ghearele un fel de harfă ? Mi se va răspunde poate că era greu de găsit un urs care așa și pe dincolo, că filmul și literatura... așa și pe dincolo ! Dar, dacă un Cezar Petrescu așa cum este nu se putea face, de ce nu a fost lăsat în pace ? De ce nu a ales scenarista orice altceva în locul ursului — un cal sau o trompetă de pildă, care ar fi fost niște „idei" la fel de bune ? Și așa, vedeta care ar fi trebuit să fie ursul a fost înlocuită cu *Circul* — scris bineînțeles cu majusculă ! — poate din considerentul că o instituție merită mai multă atenție decît un animal ?... Trecerea poveștii din registrul realist în cel romantic, din ton major în ton minor, scoaterea sa de sub influențele lui Jack London și trecerea sub tutela lui Dickens pentru cîștigarea unei pretinse culori sociale, nu au alt rezultat decît transformarea unei parabole pline de vigoare într-o peltea dulceag-amăruie.

A doua serie a filmului nu este decît pleonasmul primeia — interminabile detalieri de numere de circ, nici măcar spectaculoase și nici măcar diverse care vor să spună unul și același lucru : noblețea dăruirii pentru o profesie, pînă la moarte care se petrece bineînțeles tot în arena circului ; sărăcie și florărese de operetă, eschimoși de operetă care țopăie de bucurie că văd un urs alb, aisberguri și vijelii filmate la Buftea — totul concură la obținerea unei atmosfere de feerie — singura în care Elisabeta Bostan se simte „acasă". Ca două mame bune, cele două realizatoare și-au împodobit progenitura ca pentru o serbare de grădiniță — un copil bătrîn și serios îmbrăcat în costum și pantofi cu scîrț, o adevărată „palmă" dată copilăriei deschingate, maidanului și în general a tot ceea ce e „urît" și nespălat pe mîini. Dăruirea cu care actori ca Octavian Cotescu sau Carmen Galin își joacă rolurile convinși pesemne că aduc un omagiu „vieții de artist" face și ea parte din melodramă. În loc să pună pe gînduri, filmul caută să ne rupă inima. Documentarul pe care l-am văzut în completare, despre tratamentul bolilor cardio-vasculare în *Valea zînelor* din județul Covasna a fost, de aceea, binevenit.

Nicolae Mateescu

reacția sa nu-și avea sens. Oana se și așezase pe scaun întinzînd ostentativ un pahar spre mine. Vă cunoașteți, se arătă el surprins. Da, ne-am cunoscut cu cîteva zile în urmă, i-am răspuns în timp ce-i turnam Oanei vinul acela înnebunitor. E fiica mea, exclamă el, pe un ton de laudă dar care în același timp suna ca un fel de avertisment ; e fiica mea, părea să spună și dacă vrei să-i vorbești trebuie să-mi ceri mie voie, dacă vrei să-i zîmbești, trebuie s-o faci cu acordul meu, dacă vrei... ei bine nimic din toate astea fără încuviințarea mea, Oana e tot ce am și tot ce iubesc mai mult. Într-adevăr Oana era totul pentru el, aveam s-o aflu cu timpul, dar asta nu era în măsură să-mi înfringă sentimentul că orgoliul paternității sale izvora dintr-un soi de naivitate care te face să pufnești în rîs. Cu cît un copil e mai atent supravegheat, interzicîndu-i-se anumite libertăți, cu atît curiozitatea sa devine mai sălbatică, împlinindu-și fără chibzuința pe care ți-o dă libertatea, așadar experiența neîngrădită, dorințele sancționate în familie, pătrunzînd în zonele interzise ale vieții, de-a dreptul, cu teama de a nu fi surprins, de a face totul cît mai repede așa încît are toate șansele să-și frîngă gîtul și să se întoarcă acasă spăsit și scîrbit de viață. Oana mă cuceri în numai cîteva minute, nu prin înfățișarea ei-ci prin felul cum articula cuvintele, puțin sisîit, cu sonorități pline de prospețime, ușor percutante, care după ce loveau tîmpanele păreau că se spulberă în aer și se întorc din nou în ureche de data asta ca s-o mîngîie, apoi prin felul cum rîdea, dezvelindu-și dinții frumoși, un amestec din rîsul sănătos al femeii tinere de la țară și al rafinamentului femeii de lume. Oana era plină de viață, își făcea simțită numaidecît prezența agreabilă, prin naturalețea, prospețimea și optimismul gesturilor, chipului, reușind să-ți transmită acest lucru și să te bucuri de el chiar dacă ai fi avut inima grea. Oana făcea parte din luxul și ambianța generală pe care o implinea, o îmbogățea cu însușirile ei proprii, dar în același timp luxul din jur îi împrumuta strălucirea sa. Smulsă din acest mediu și transplantată într-o casă modestă, impresia n-ar mai fi fost aceeași. Oana termină de băut al doilea pahar și nu cred că l-ar fi refuzat pe-al treilea dacă domnul Constantinescu n-ar fi făcut ochii mari, îndreptîndu-i sever spre ea. Se retrase cu vădită părere de rău, scuzîndu-se că trebuie să termine o rochie pentru o viitoare petrecere. Domnul Constantinescu zîmbi cu satisfacție cînd Oana se ridică de pe scaun, apoi umplu paharele pe jumătate pentru că sticla tocmai se golise. Dădu să se ridice pentru a scoate o nouă sticlă dar l-am oprit pentru că exact în acel moment voiam să fiu mai singur ca niciodată ; eram năpădit de acel parfum natural, purificator, de floare de cîmp pe care mi-l transmise Oana și pe care îți face plăcere să-l porți cu tine în singurătate. M-am ridicat pretextînd o păcătoasă durere de cap, domnul Constantinescu se arătă nemulțumit, așa cum intuisem, era ca și cum ai fi smuls unui hămesit farfuria de la gură înainte de a înghiți primul dumicat, după cele cîteva pahare prinsese chef de vorbă fără să-i treacă prin cap că aș putea să-l frustrez de această plăcere. Îmi părea și mie sincer rău, era mai mult decît o impolitețe să lași pe cineva la jumătatea drumului și să faci cale întoarsă, dar știam că acest drum avea să fie prea lung și obositor pentru starea în care eram, așa încît, cu riscul de a-l dezamăgi pe amfitrion, m-am retras în odaia mea.

fragment din romanul **„Inutila așteptare"**

/ soarelui și al brizei sărate, gustul / flăcărilor și al iubirii" **(Undeva)**.

Gabriela Negreanu posedă știința și puterea de a da motivelor mai mult sau mai puțin tulburatoare de „spleen" cauzalități de cataclism, de a le lega de o universală prăbușire a valorilor : „robotind fără scăpare și / fără de țel / pe Pămîntul acesta unde / odată / rideau și se miniau / Zeii" **(Spleen)**. În imaginația sa bogată, pricinile de suferință iau proporții homerice, țin de schimbarea lumii, de o „împărăție a umbrei", de, în fine, grave, aproape inavuabile perturbări în ordinea elementelor. Materializarea apocaliptică atinge chiar realitatea sufletească și poeta are astfel putința de a „vedea" un „suflet cuprins de turbare": „uite-l cum scoate capul / și iese din tine / / cum se repede și latră / cu ochii injectați și balele / atîrnîndu-i din gură // încordat, cu părul sîrmos, / scurmînd în neștire / pămîntul, smucindu-se, / gata să sară, să apune, / să muște // retrăgîndu-se apoi în sine, / mîrîind, trepidînd, vărsînd valuri / de negru și ură, de / neputință...".

Interesul și originalitatea versurilor Gabrielei Negreanu constau în tonul imperativ, de profeție fără replică prin care se face simțită trecerea de la lumină la întuneric, de la transparență la inform, de la inconștient la conștiință. Balansul între puritate și impuritate constituie mișcarea primă a acestor poeme extrase din viață, dar care, în același timp, încarcă viața, conștientizînd-o, cu o presiune de multe atmosfere. În versuri cerebrale e turnată o trăire pasională de excepție. Întrebări mari și mici justificate sau mai puțin, concrete ori „filosofice" se unesc într-un bulgăre de zăpadă în stare să declanșeze o avalanșă. Un mod categoric de a spune lucrurile e rostirea care o „prinde" cel mai bine pe această poetă cu alură de tragediană : „te poți salva doar / printr-o aventură / totală // nu spera să dea greș / brațul călăului // nu crede că tăișul securii / se va stîrbi brusc // nu te aștepta / să tremure să orbească să-l apuce / mila sau vreun infarct / (el este în prea strînsă legătură / cu trăznetul) // te poți salva doar printr-o / aventură totală // cineva să creadă brusc / în tine / și atît de tare / încît să poată muta eșafodul / din loc" **(Te poți salva, doar)**.

Aptitudinea pentru suferință și purificare scoate însă din tabloul în genere catastrofic descris de poetă un chip apolinic : „Chingile în care sînt strînsă / mai puternice sînt decît cele / de fier / Lanțurile care-mi atîrnă de mîini și picioare / mai ușoare ca aerul, mai periculoase / ca magma solară / Cărarea mea risipită de vînturi / cărarea mea nevăzută cu ochiul / mai dreaptă este ca raza de lună / Drumul meu / oricît de neînțeles / oricît de încîlcit și sîngeros drumul meu / legat și liber deopotrivă el este / ca focul de stele, ca matca / de ape. Deci nu mă cînați / chiar dacă pare că-mi auziți / geamătul / prin întuneric, chiar dacă / fața îmi pare a-mi plînge / țărînă **(Chingile)**.

Gabriela Negreanu devine cu acest volum o poetă de primă mînă.

Dan Cristea

aurel m. buricea

Nesomnul cuvintelor

așteaptă-mă în viforul perfecțiunii
cînd luna e ca o lentilă de gheață
fotografiindu-mi sufletul pribeag
aici în cîmpia unor promisiuni uitate
mărturisea noaptea cu ochii roșii
de nesomnul cuvintelor
lîngă malurile abrupte ale Logicii
încerc să apăr viața de lupii inocenți
dintr-un fascicol de raze înghețate
al unei stele apuse pe țărmul celălalt
ca de o funie a speranței se leagănă
realitatea

rîul secat mai curge-n memoria copilăriei
sub pînza de paianjen a necunoașterii
timpul se contractă tremurînd de frig
iată viața mea desenînd flori de gheață
pe geamul dintre flux și reflux

numai dragostea ta, iubito, duce-n spate
un munte radioactiv
prin sate bolnave de singurătate

Amintiri despre zăpadă

Zăpada deschide drumuri de iubire
cînd noaptea vorbește despre tăcere
bolnav de singurătate poetul din cîmpie
mai crede-n sentimente și alte mistere.

depărtarea plînge și-n lume străbate
ninsoarea acestui veac de uraniu
fără-ncetare cuvîntul prin sate
în zdrențe de stele trece straniu

fericirea învață limba universală
tot mai aproape respiră necuprinsul
cînd puritatea plătește taxă vamală
pentru cel ce era cîndva învinsul

și rîsul tău, iubito, mîngîie lupul
îmbătrînit înainte de-a se naște
spiritul meu în somn caută true
acestui miel de iarnă ce ne paște

Reportaj cu mere roșii

fericit și optimist fratele meu
cumpără mere roșii din fața
unui combinat chimic
acolo unde s-a retras lacul sărat
și o umbră albă paște
norii de acid sulfuric
dimineața privește viața cu ochi de fiară
și-n buzunarul de la piept concretul
pipăie cometul cu anchete sociologice
fiecare muncitor este codificat
un șir de numere antice într-un calculator
electronic de șters sentimente și vise
prin poarta metalică intră cu două
păsări de ninsoare pe umerii rațiunii
dincolo pădurea de mesteceni învață poeme
albe

și stuful din delta bucuriei coboară
treptele soioase și negre ale unui real
treptele soioase și negre ale unui real adoptiv
după cîteva ore viguroase estetica leșină
și este scoasă pe terasă și i se face
respirația artificială și ninge magnetic
vai, îngheață Dunărea spre Marea Neagră...
fericit și optimist fratele meu
se spală pe mîini de realitate
sunînd anii de pensionare ca pe niște
monezi prețioase cînd perfecțiunea bolnavă
plîmbă amintirile oarbe spre cîmpia copilăriei
rîul de lacrimi curgînd pe lîngă cimitire

Întoarcerea lui Gherman

Cam la o săptămînă de la marea lovitură asupra Băncii naționale, într-o sîmbătă seara pe la orele nouăsprezece, avionul de Cairo aterizează cu bine pe aeroportul orașului nostru, după ce mai mult de o jumătate de oră încercase zadarnic să pătrundă prin plafonul ceții ce ascundea perfect pista aeroportul Capitalei. Poate că singurul dintre pasagerii bucuroși de această schimbare era Gherman, căruia după atîta vreme i se permisese întoarcerea acasă. Singurul om din oraș, avertizat de sosirea lui Gherman, e lesne de ghicit, nu putea fi decît Maiorul care-și parcase BMW-ul chiar la ieșirea din aerogară și-l aștepta acum pe fotograf împreună cu oamenii de la vamă. Bagajele sosiră în mai puțin de zece minute și Gherman își adună la un loc cele șapte valize pe tejgheaua unde urmau a fi deschise și controlate. Operația de control se desfășură simplu și cu mare rapiditate, vameșul fiind mai atent la fața Maiorului decît la conținutul bagajelor, după care un hamal încărcă totul pe un cărucior și se îndreptă spre ieșire, urmat de posesorul valizelor care nu-și revenea din mirare cu atît mai mult cu cît fără a-i adresa un cuvînt, omul înghesui în portbagaj cinci din cele șapte geamantane, iar pe scaunele din spate celelalte două (din piele), poftindu-l apoi să ia loc în față pe scaunul din dreapta. Aiurit de zbor și mai ales de aminarea aterizării, Gherman nici nu-și dădu seama că nu se afla într-un taxi și abia în fața casei sale descoperi că șoferul nu era altul decît Maiorul. Se îmbrățișară cordial, apoi transportară bagajele în holișorul de la intrare, fără ca sosirea lor să fi fost sesizată de cei dinăuntru, care erau angajați într-o discuție foarte aprinsă.

Apariția lui Gherman, secondat de Maior, îi înmărmuri pe cei prezenți, apoi evenimentul se transformă într-un delir al bucuriei, îmbrățișările nu mai conteneau, pe mica stradă a Salvării se auzeră puternice strigăte de **vivat, mulți ani trăiască**, minute în șir, în timp ce Maiorul care nu-și pierdea firea înregistră pe o peliculă color întreaga deslănțuire sentimentală a revederii. Cu lacrimile șiroindu-i pe barbă, Vasile începu să cînte pe textul unei vechi balade macedonene : „Ce-ai pățit, de n-ai venit ?..." Paharele fură umplute de trei ori și abia atunci observară cu toții că nu aveau loc decît în picioare și Simion Still îi șopti ceva la ureche fiicei sale: Nora le propuse tuturor să se considere invitații ei la vilă, unde aveau mai mult spațiu și unde se puteau distra, dacă doreau, pînă la ziuă.

— Să mergem copii la scumpa de ea ! se entuziasmă Vasile.

— Bine, dar banii rămîn așa cum sînt în cele trei stive ? întrebă Maiorul. Simion Still, Ion-Publicistul, Vasile, Nora și Gherman (care abia atunci descoperi ce se afla pe măsuța rotundă) rămaseră într-o mutenie prelungită.

— De la depunerea lor aici se vede că nimeni nu i-a atins, așa că propun să rămînă unde se află acum, fu de părere Simion Still, iar noi să ne vedem de bucuria revederii cu domnul Gherman și să n-o facem pe soția mea să ne aștepte prea mult, dragă Maiorule.

— De acord, răspunse Maiorul, apoi mai trase un cadru scurt cu poziția mesei și depuse aparatul de filmat deasupra televizorului. Să mergem dacă așa ați hotărît ! Gherman luă unul dintre cele două geamantane de piele pentru a împărți cadouri și după ce stinseră lumina trecură cu toții la vilă. Doamna Still se arătă extraordinar de impresionată de revenirea lui Gherman și la un semn al soțului ei chiar își îmbrățișă vecinul.

De la data cînd transportase banii cu sacoșa vișinie a Norei, Maciste nu mai coborîse din turnul castelului decît cu o seară înainte și numai preț de cîteva minute pentru a-și face rost de cele cîteva ziare de seară. Un reporter mai avizat se pare, scria despre angajarea celui mai bun expert în descoperirea furturilor de anvergură. Succesul investigațiilor ce urmau a fi întreprinse era mai mult decît sigur. Prin oraș circula zvonul că Maiorul ordonase eliberarea tuturor hoților frunași cu condiția ca în decurs de o lună cel mult, prin eforturi conjugate, aceștia să-i descopere pe autorii marii lovituri.

Plicisit de adăpostul sigur în care se afla, și avînd gustul cel mai pur al aventurii, Maciste urcă în autobuzul 3 000 și sosi la casa lui Gherman cam la un minut după ce prietenii și dușmanii săi se mutaseră să-și continue petrecerea la vilă. Observă încă de la intrare mulțimea geamantanelor cu mirosul lor străin și-și dădu seama de întoarcerea lui Gherman. Cînd intră în încăperea întunecată descoperi banii pe măsuța rotundă, smulse un cearceaf innegrit de întrebuințare și așeză stivele de bancnote la mijloc, apoi legînd cele patru colțuri luă prețioasa povară în brațe și traversă strada. De la moartea grefierului, casa era sigilată, însă Maciste reuși să intre prin spatele ei și o dată ajuns înăuntru așeză, teanc lîngă teanc, toți banii sub cele două perne mari de la capătul patului. La ieșire mai intră o dată în casa lui Gherman și întinse cearceaful la locul lui, după care se îndreptă spre vilă, postindu-se în caisul din fața livingului.

Instalat în cais, Maciste era atît de fericit că putea să asculte și să vadă ce se petrecea în casa lui Still, încît era gata să adoarmă. La un moment dat însă, Maciste își încordă auzul :

— De ce n-au fost predați banii imediat după descoperirea lor ? întrebă Maiorul.

— Pentru că s-ar fi putut crede că noi i-am furat, răspunse Ion și Vasile într-un glas.

— Adevărat, continuă Maiorul, dar lucrurile nu pot continua astfel. Banii trebuie să ajungă din nou la bancă și asta cît mai urgent. Propun ca unul dintre cei de față să facă acum operația inversă, ca și cum i-ar fura din nou, adică în mare taină.

Imposibil, eu am plete, Vasile are barbă, iar mulțimea de polițiști din interiorul Băncii ar sesiza cea mai mică mișcare, spuse Ion.

— Operația trebuie pusă în sarcina adevăratului autor ai furtului, interveni tatăl Norei.

— Dar cine îl știe pe adevăratul autor ? se interesa Maiorul.

— Ușor de dedus, răspunde domnul Still, cine ar putea fi altul decît criminalul de Maciste. Maiorul se prefăcu foarte mirat de presupunerea lui Still și continuă : „Eu cred că fără ajutorul unei a doua persoane nici chiar Maciste n-ar fi fost în stare să sustragă o asemenea sumă".

— Nu-l cunoști, Maiorule, acest cumplit animal e în stare de orice.

— Dar Nora, ce părerea are, întrebă omul legii, și blonda fiică a lui Still, de obicei palidă, se înroși ca focul și, pretextînd că trebuie s-o ajute pe maică-sa la bucătărie, părăsi discuția.

— Vedeți dar, domnilor, că lucrurile sînt destul de încurcate. Ar fi o zi de aur aceea în care Nora l-ar lămuri și l-ar însoți pe Maciste la Bancă, pentru a face operațiunea inversă furtului, îndrăzni Maiorul.

— Să-l lămurească da, dar nu să-l însoțească la bancă, vorbi cam răspicat domnul Still. La Bancă să meargă motanul singur și numai după ce în toate birourile se va instala un sistem intern de televiziune, ca să avem totodată și dovada vinovăției marelui criminal.

— Doi iepuri dintr-o lovitură e cam mult, opina Ion. Dar ce-ar fi dacă într-o seară, după vecernie, banii ar fi depuși în altarul catedralei

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

traian furnea

Sistemul

În munții-aceștia răcoroși
După plecarea ta
Algebra – fizica – geometria
Ani în șir le-am studiat

Sînt tobă de carte.
Acum mi-e mai liniștită
Parcă viața

Oricînd de am chef
Te pot aduce-napoi

Prin sistemul meu de oglinzi...

În patul cui ?

În patul cui
Glezna ta
De-acum demult vindecată

Al cărei sînge-nveninat
Cu gura mea l-am supt
Cînd nebuni și desculți și copii
Prin grîu alergînd

Mi te-a mușcat un șarpe ?
În patul cui
Glezna ta
De-acum demult vindecată ?

Gaura cheii

Amintirile noastre
Fac dragoste
în această cameră

Fără să știe nimic
în ultima vreme
unul de altul

Tu la o ușă
Și eu la o ușă
Privim amîndoi
Pe gaura cheii.

Șapte gropi

Șapte gropi aș săpa
Sub această ploaie de octombrie
Pe cîmpul nostru de demult
Iubita mea pierdută

Șapte gropi
Fiecare
O literă din numele tău

Să se umple
Cu apa rece
A ploii de toamnă gropile
Și-mbătați
De dulcea lumină a stelelor

Să se înece-acolo
Toți șoarecii de cîmp

Și eu
satisfăcut
Să îi aud pleznind
Să simt că numele tău
Mai e bun la ceva

Să-i dau astfel
Tîrziu
Un sens.

plastică

Armonie în contrast

Îmi închipui că pilda complementarității de sori, oferită de cei doi congeneri ce expun la Cămînul artei (etaj) — Serghei Niculescu Mizil și Petre Velicu —, urmează voluta aceleiași întîmplări, care i-a aliat de mai multă vreme între pereții aceleiași clase la institut, aceluiași atelier, aceloraşi afinități culturale și, în cele din urmă, aceleiași săli de expoziție. Aș găsi justificarea acestei alăturări tocmai în armonia de contrast a temperamentelor artistice ale celor doi pictori. Nevoia de a-i cuprinde într-o judecată de valoare unificatoare se bazează pe șansa ce ne-o furnizează însăși materia lucrărilor expuse. Restrînsa lor biografie artistică contribuie la spectacolul surprizei, prima expoziție personală punînd în evidență cu temeinicie înzestrarea și pronunțata profesionalitate de care dau dovadă.

Înclinația către rafinarea datelor realului pînă la extracțiile de esență poetică, chiar fantastică în cazul lui Petre Velicu, le caracterizează actuala vîrstă artistică. În dialogul cu realul răspunsurile celor doi pictori se divid în conformitate cu structura propriului **rezonator liric**, l-aș numi, intrucît mi se pare că și într-un caz și în altul, creația lor se află, deocamdată, sub semnul lirismului. Nu un atavism desuet vrea să însemne această disponibilitate naturală a celor doi artiști, cît **capacitatea de oglindire profund vibrantă a obiectelor lumii constrînse să populeze ținuturile unei lumi interior create**, dar care aspiră a se exterioriza drept perfect omologabilă plăsmuire. Se ajunge, pe această cale, la paradoxala **investire a imaginarului cu atributele materiale ale obiectivității**. Și, tocmai în această versatilitate distingem resursele de lirism ale picturii lui Velicu, în special. Serghei Niculescu Mizil desface mai hotărît mreaja unor asemenea tentații prin **refuzul alegoricului**, ceea ce în pînzele lui Velicu se concentrează definitoriu. Lirismul lui Niculescu este incorporat în pastă, culorii fiindu-i transmisă întreaga vibrație sensibilă cu care pictorul își cercetează universul obiectual. Și, dacă în lucrările lui Serghei Niculescu Mizil demersul plastic îmbracă haina unei evaluări cromatice tranșante, prin **împlinirea unei austere dar foarte comunicative sinteze : subiect-culoare**, la Petre Velicu opțiunile de prim plan ale creației sale se ordonează în jurul **nevoii de a construi**. Alegoricul presupune, în fond, aptitudinea de a conjuga acest verb. Culoarea este subordonată acestei atitudini fundamentale și efectele ei sînt pe deplin descifrabile îndeosebi în seriile de „naturi moarte", pe care ambii pictori ni le prezintă cu generozitate. Petre Velicu are voluptatea citatului flamand și a luminii încătușate în ogiva unei lucarne sau în faldul unei cortine obscure, dincolo de care obiectele se aglomerează, decupate și suspendate parcă, în însăși materia catifelată a unei oglinzi visătoare — memoria.

Serghei Niculescu Mizil se situează, dimpotrivă, pe versantul luminat plenitudinar, în care suprafețele albe conferă o senină distincție întregii palete, înfiorată de calme armonii cromatice. Pictor apolinic prin excelență, Serghei Niculescu imprimă uleiurilor sale o delicată tentă de intimitate și o jovialitate a comunicării care se reține.

Vorbeam la început de surpriza spectacolului plastic de la etajul Cămînului artei. Consecvența cu care cei doi tineri artiști își vor continua opțiunile estetice, atît de limpede formulate în prima lor expoziție personală, va hotărî dacă impresia noastră nu se va mai putea susține, ori dacă valoarea lor merită certificarea încrederii noastre încă de pe acum.

Corneliu Antim

muzică

Deschiderea stagiunii

Filarmonica bucureșteană ne întîmpină invioată la acest început de stagiune. O nouă vervă organizatorică, idei proaspete, repertoriu lărgit și, mai ales, fixat în detalii cu mult timp înainte — simbol de civilizație culturală. Apoi, un program de sală îmbogățit, mult mai puțin schematic, cu avanpremiere comentate, spicuiri din presă, lista membrilor orchestrei și corului, a dirijorilor și consultanților artistici. Filarmonica redevine o instituție de animație culturală și nu doar de livrare săptămînală de concerte, cu calitățile binecunoscute.

Și dacă pînă acum am vorbit despre Mihai Brediceanu — noul director al Filarmonicii „George Enescu" — să începem cronica propriu-zisă cu Mihai Brediceanu dirijorul. **Simfonia Alpilor** de Richard Strauss, în final de concert, a răsunat ca o piesă de tradiție în repertoriul orchestrei, deși mă întreb, de pildă, cîți dintre membrii formației actuale o mai cîntaseră anterior. Oricum, coeziunea rapidă a instrumeniștilor, lucrul atent al dirijorului, au făurit împreună o versiune importantă. Peisagismul partiturii nu este înțeles aici ca o descriere exterioară, ci ca pe un ecou subiectiv, doar impulsionat din afară, căci compozitorul pare a avea nevoie de o sugestie, pe care pînă la urmă o exilează în condiție pretextuală, într-atît de splendid meșteșugul său muzical asterne valori emoționale în locul descriptivului.

Reluarea lui George Dima pe afișul simfonicelor bucureștene — acum balada **Mama lui Ștefan cel Mare** — are meritul, cum remarca în „Contemporanul", criticul Luminița Vartolomei, să ne aducă aminte că, spre sfîrșitul secolului trecut, muzica românească ajunsese sincronă măcar cu una dintre direcțiile europene de tradiție, atît ca limbaj cît și ca arhitectonică și subtext. Pentru a convinge și pe abonații instituției — să amintim aici că, alături de alte inițiative, s-a luat în considerare și aceea de a se da și un al treilea concert, în cazul unor programe de interes, permițîndu-se astfel accesul și neabonaților — pentru a convinge, deci, pe abonații și neabonații aflători în sală de vivacitatea artistică a partiturii lui George Dima a fost nevoie și de interpretarea solistică de acută penetrație susținută de mezzosoprana Adina Iurașcu și baritonul David Ohanesian. Atenție la reluările altor compozitori înaintași. Interesul de profesionist nu se confundă întotdeauna cu interesul de public și, dacă țări cu mare tradiție nu cîntă din secolul trecut decît doi sau trei compozitori, nici România nu are de ce să cînte douăzeci, în mod curent.

Apariția solistică a pianistului Jerome Lowenthal a fost contradictorie. Ceea ce a reușit fără putință de tăgadă este înzestrarea nativă pentru muzică în general, și pentru pian în special, a oaspetelui nostru. Un tușeu în forță, o relaxare benefică a transmițătorilor neurali neîmplicați direct în actul cîntării, în favoarea concentrării pe clapă în forță, agilitate și timbru. Pe de altă parte, Lowenthal practică un cînt destul de subiectiv, o retorică puțin desuetă, o iluminare romanțioasă a solistului ca mester vrăjitor, iscoditor de sonorități. Ți se pare ciudat azi (poate există și în interpretare o modă retro) să auzi cîntîndu-se muzică, oricum contemporană, așa cum cînta Paderewski sau Brailowski, deși uităm adesea **că pe vremea lor** a creat Prokofiev muzica pe care o ascultăm. Nu-i mai puțin adevărat că, subiectivă, impulsivă cum era, interpretarea lui Jerome Lowenthal se potrivea **Concertului nr. 2** de Prokofiev, foarte liber în invenție, cu alăturări de lumi sonore și de semnificații foarte disjuncte. În caleidoscopul imagistic al concertului, pianistul american a fost o călăuză avizată și comunicativă.

Costin Cazaban

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

V. Cazul „ornitologului" Pandele Vergea (6)

Drept urmare, „obștea" păsărească se decide a-și face dreptate punînd la cale o adevărată răzmeriță. În acest moment apropiat de finalul nuvelei, prozatorul realizează una din cele mai insolite pagini de proză fantastică, sprijinită pe alegoria grotesc-parodică. „Războiul păsărilor" din *Între cotețe* atestă știința desăvîrșită a scriitorului de a valorifica, într-un context problematic inedit, de o modernitate acută, procedeele alegorismului funambulesc consacrat de „romanul animalier" antico-medieval. Ca text în sine, remarcabil ni se pare modul firesc în care procedeele în cauză sînt aduse la zi. Dată fiind calitatea „materialului" cu care se lucrează, desprins parcă din arhiva militaro-strategică a epocii sale, naratorul izbutește să confere schemei originare un surprinzător coeficient de prospețime : grosul armatei întocmit din „patru divizioni de găini"; cocoșii de țară „trecuți în cadrele cavaleriei ușoare și împrăștiați pe amîndouă flancurile"; batalionul sacru „întocmit din gîște, rațe și rățoi, ce sisîiau și măcăneau de nerăbdare"; bibilicile care se „desfășurau în tiraliori și trebuiau să înainteze pe tot frontul armatei"; „curcanii, păunii, un număr oarecare de cocoși turcești, toți comandanți supremi"; rezerva compusă din „două brigăzi de clești și patru regimente de claponi" etc. Realismul satiric pe muche de cuțit al alegoriei, cu violență adresă la contemporaneitate, învederat de însăși dinamica scenariului nu e mai puțin funcțional în ceea ce privește vivificarea temei fantastic-absurde a nuvelei. De la *Istoria ieroglifică*, e lucru sigur că proza românească nu mai cunoaște performanțe de asemenea substanțialitate:

„Noaptea se lăsa cețoasă. Șirurile de felinare se aprindeau. Ele se duceau spre București, mici flacări galbene și roșii ce-l înseilau cu figuri geometrice. Sub întuneric și sub frig, zăpada după trotuare se albăstrea ; cea de pe mijlocul utițelor se topea însă sub roțile trăsurilor și tîra printre casele capitalei dîra ei noroioasă.

Statul-major ce nu-și încetase chibzuirea găsi cu cale să aștepte ca ulițele să intre în stăpînirea gardiștilor. Dar un curcan încă țanțoș, deși căzut de bătrînețe, îndemna la o intrare în luptă, neîntîrziată. Știa că cu poliția nu e de glumit, că vara de la opt ceasuri seara, și iarna de la cinci, bucureștii sunt ai gardiștilor. Despărțirile comisărești îi erau cunoscute încă din tinerețe cînd, abia scăpase ciont din mîna unui epistat care îl prinsese, afară din poarta curței, în flagrant delict de ultragiu al moravurilor cu o curcă din vecinătate.

Stăruința invalidului muncei bîrui opoziționea ce i se făcea de minoritatea consiliului de război. Răpciugos, deși răsunător, glasul cocoșului turcesc ce urma să dea semnalul, cutcurează : o dată, de două ori, de trei".

Bufonada enormă prin care pentru moment, pare că se vizează obținerea doar de efecte comice strict amuzante, pe neașteptate, cedează locul dramei grotești. Ideatica fantastică a nuvelei, de o gravitate existențială tulburătoare, hărțuiește fără îndurare imaginarul alegoric-fabulistic. Cele două momente distincte ale „războiului păsărilor" cu care se încheie nuvela sînt chemate să potențeze la maximum viziunea absurd-dramatică a demersului fantastic. Referindu-ne mai întîi la fragmentul ce cuprinde declanșarea „războiului" și evenimentele petrecute pînă la confruntarea cu odiosul „dusman" — Pandele Vergea — să reținem subtila punere în valoare a stupefiantului paradox potrivit căruia, grație insesizabilei discrepanțe dintre valoarea practică și valoarea teoretică a premiselor de la care purcede, adesea, și cea mai riguros gîndită acțiune de amploare colectivă, în cazul de față organizarea unei lupte, este pîndită de riscul căderii în contrariul ei, adică în stihia cu efecte catastrofale răsfrînte chiar asupra celor ce o pun la cale. Senzația de — dacă se poate spune astfel — genocid involuntar degajată de pasajele respective este, într-adevăr, de neînlăturat : „Faptul eroic, îndeplinit sub ochii batalionului sacru, puse pe rățoi în mișcare. Flancat de cavalerie, grosul armatei se zbuciumă la moment, iar la cincizeci de pași de pridvor, se așează în coloane de asalt. Dintre ofițerii marelui stat-major, care din cînd în cînd scoteau capul de după coteț cei mai mulți ar fi vrut să domolească avîntul. După judecata lor, entuziasmul se cuvenea să fie păstrat pentru mai tîrziu. Cu toate aceste, însuflețirea fiind prea mare, ea tîri pe toți. Companiile din frunte, apucate între zidurile casei, și ostășimea ce le sosea din spate, căzură. Piuirile rupeau inima. Neorînduiala se făcea obștească. Marele stat major, neputînd să-și dea seama despre ce se întîmplase, credea că dușmanul a operat o ieșire și, îngrozit, cutcureza semnalul de retragere. Ghetele însă începeau să-l strîngă rău pe acest mare stat-major. Rezerva îl părăsise de la începutul luptei. Cu cîteva căprării de găini, pe care cu multă greutate le mai putea strînge împrejuru-i, el dete în sfîrșit din aripi, mișcă din picioare, și o răzni la fugă val-vîrtejindu-se devale.

Dinaintea pridvorului, jalea era dintre cele mai mari. Soldații nu-și mai recunoșteau căpeteniile. Cercau să scape din îmbulzeală și nu-și puteau croi drumul: găinele cădeau peste cocoși, rățoii peste gîște. Luptătorii, fără osebire de sex, se înhățau între ei. Fulgii penelor zburau. Neschiloditi scăpară puțini, și mai mult de o viață ilustră se curmă acolo". Cu toate acestea, Pandele Vergea nu are norocul de a scăpa de argresiunea părăsilor. De pe urma măcelului, rămîn în viață încă destule pentru ca planul de răzbunare să fie dus la bun sfîrșit. Disperarea haotică a colectivității păsărești nu mai cunoaște limite și, consecință logică, instincul răzbunării își întinde stăpînirea fără zăbavă. Într-o sinteză epică năucitoare, este imposibil a mai discerne între ceea ce ține de nimicirea adversarului și însăși autonimicirea agresorului. Fuzionînd, cele două filoane ale construcției fantastice (alegoria bufă a războiului părăsesc și nebunia genialoidă a lui Pandele), Macedonski conferă nuvelei un final de un tragism absurd cu adevărat apoteotic : „Prăpastia îl înconjura, prin urmare, de orice parte. Dar în odaia umplută de bestii se petrecu, treptat, un lucru nemaipomenit. În mijlocul bibilicelor, al curcilor și al cocoșilor ce i se aruncau în cap, cu gîște ce-l trăgeau de pantaloni, și cu altele ce i se urcaseră pe umeri, izbit din față și din spate de năprasnica năvală a păsărilor turbate de nemîncare, Pandele, ce bîjbîia prin întunerec, încerca zadarnic să iasă din odăie. Cu obrajii șiruitori de sînge mînia și instinctul vietei îi deteră putere. Vedea roșu și era cutremurat de ris. Împreiurul său pulci troncăneau repezite pe scînduri. El se apăra, și gîște și curci erau date cu capul de pereți pînă ce îi se sleiau creierii. Striviți de cizme, rățoii și bibilicele, care morți, care cu cotoaiele rupte, se înșirau de la pat la ușă. Bătălia părea pierdută pentru păsărime. De Pandele nu se mai inclesta decît un mic număr de curci. Un cocoș turcesc și neobicinuit de mare, proclet ce nu luase încă parte la luptă, i se năpusti însă în obraz, și un urlet de durere sfîșie noaptea". Imaginînd grotesca luptă a eroului cu păsările — obiectul pasiunii sale de ins dăruit cu „geniu" —, se pare că, de data aceasta, autorul vizează cu totul îndrăzneața circumscriere a demersului fantastic în zona devorantului mit privitor la condiția artistului excedat de propriul ideal creator. În ultimă instanță, aceasta pare a fi semnificația „povestirii" cu „cocosul roșu", imaginată în *Între cotețe*. Într-o viziune parodistic-tragică „teza" demersului fantastic pare deci reenunțată odată cu definitiva desprindere a lui Pandele din condiția existenței umane normale și scufundarea lui în prăpastia automistificării, trăind, astfel, plenar miraculoasa, paradisiaca metamorfoză încercată anterior doar în vis :

— „Cocos ! m-am făcut cocos ! răspundea el a doua zi vecinilor care îl găseau lungit pe una din lavițele circiumei, în mijlocul întristărei iernei ce înmormînta Bucureștii sub zăpadă și noroi".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Eugen Jebeleanu ante portas

Anghel Dumbrăveanu aducînd la rampă „cuvinte magice"

Henriette Yvonne Stahl, Radu Boureanu și Radu Tudoran, la festivitatea decemării premiilor speciale ale Uniunii Scriitorilor pe 1981.

CRONICA EDIȚIILOR

SCRISORI CĂTRE HASDEU (I)

Un colectiv de la Institutul de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu" format din Nicolae Mecu, Viorica Nișcov, Mihai Vornicu și coordonat de Al. Săndulescu, acesta din urmă autorul și al unui studiu introductiv, ne-a oferit de curînd primul volum din corespondența primită de Bogdan Petriceicu Hasdeu de la contemporanii săi români și străini. Planificată în două volume, sperăm să nu treacă prea multă vreme pînă la apariția celui de al doilea. În orice caz în studiul său, Al. Săndulescu se referă la întreaga corespondență ceea ce ne face să credem că lucrările sînt avansate...

Ediția, cum dealtfel marea majoritate apărute în această colecție, are o desăvîrșită ținută științifică. Ni se spune că în final vom avea aproape cinci sute de scrisori de la peste 180 de corespondenți. Rămîne totuși un deziderat, ca și în cazul altora (Ioan Bianu, de pildă) ca să se publice și corespondența trimisă de Hasdeu în măsura în care ea este identificabilă. Dacă însă ținem seama că dialogul epistolar cu Iulia a fost publicat deja în seria de **Documente și manuscrise literare**, vol. III, de către Paul Cornea, Elena Piru și Roxana Sorescu în 1976, putem fi, totuși, deocamdată mulțumiți... pe acest teren. Rămîne însă opera lui Hașdeu **(Cuvente den bătrîni, Istoria critică a românilor** etc.), rămîne inaugurarea și ducerea la sfîrșit a operei complete a acestui titan al spiritualității românești din secolul al nouăsprezecelea și de totdeauna. Este inadmisibil pentru o cultură care se respectă să perpetueze această neglijență față de un om genial precum el (recunoscut ca atare de mai toți filologii europeni ai epocii și corespondența ne aduce dovezi de netăgăduit în acest sens !). Pentru că nu de alta, dar vin unii, și de acasă, și de aiurea (-n Paris) să ne mai îmbie cu ideea de „cultură tînără", etc., etc., cînd avem aici la noi, și nu de azi de ieri, oameni și opere pe care nu le cunoaștem decît după nume. De bună seamă că știința contemporană nu poate împărtăsi toate ipotezele lui Hasdeu, cum și teoriile lui „spiritiste" din amurgul vieții, dar a le respinge **de plano**, fără a fi în cunoștință de cauză e un gest a cărui pecete nu poate fi alta decît futilitatea dacă nu chiar reaua credință. Și apoi, este posibil ca o carte precum **Sic cogito. Ce e viața ? Ce e moartea ? Ce e omul ?** (cu întrebări pe care nici un sistem filosofic nu și le refuză) să arunce o mare umbră și deasă, și provocatoare asupra tuturor operelor „pozitive" (cum i-a și stat bine secolului al nouăsprezecelea dar din care „pozitivism" Hasdeu s-a înălțat spre zeniturile ipotezelor noua, îndrăznețe), e posibil, întrebăm, să dăinuiască umbra, ci nu cercetarea atentă, responsabilă, a analizei reci, științifice ? Nicidecum ! Fuga de dialogul real, implicat cu trecutul, este tot atît de dăunătoare ca și eschiva față cu problemele prezentului. Manicheismul de a împărți oameni în răi și buni, în **viabili și acceptați**, în **genii pustii și predecesori cu merite** nu mai poate fi tolerat într-o cultură care a ajuns, și încă de multă vreme, la conștiința de sine. E drept însă, și asta o recunoaștem mai puțin — că Hasdeu e un renascentist tardiv, vreau să zic un spirit de o cuprindere prea largă pentru a nu înspăimînta un exeget chiar dotat dar onest. Să nu uităm că ediția cea mai cuprinzătoare din el ne-a dat-o totuși un erudit, Mircea Eliade... Prin concertarea mai multor forțe (lingviști, istorici literari, poligloți, istorici, etc.) într-o lucrare din care nici ambiția desăvîrșirii nu trebuie să lipsească, dar nici cea a punerii juste în evidență a operelor lui Hasdeu, sperăm să avem într-o bună zi restituirea totală și bine punctată a genialului savant.

Iar pentru că socotim această corespondență ce ni se oferă acum de o deosebită importanță și, cum spuneam, însoțită de un aparat critic de incontestabilă valoare, nu putem trece cu vederea o „scădere" a colectivului de editori atunci cînd în **nota asupra ediției** ne spun și prin asta ne lasă un gust amar : „Ediția noastră, cuprinzînd două volume, a **selectat** (subliniere noastră ca și toate cele care urmează) aproape 500 de scrisori ce vin de la peste 180 de corespondenți, **lăsînd la o parte** (?) texte care nu mai prezintă un **interes major pentru luminarea personalității marelui scriitor și savant**. Ele au fost, cel mai adesea (! ? !), trimise de anonimi și se referă fie **la aspecte extrastiințifice și extraliterare**, precum **cele privind actele de succesiune ale moșiei părintești**, fie, mai ales, **la spiritism, domeniu în care Hasdeu era consultat cu fervoare**, după moartea Iuliei (1888), care-l făcuse adept al unei filosofii spiritualiste. Totuși cîteva (? !) mostre am dat în ediția noastră".

Pe rînd, explicația sublinierilor, deci a nedumeririlor noastre :

a) în cazul unui spirit înălțat cu mult peste măsura obișnuită „selecția", oricît de „obiectivă", ni se pare dăunătoare ; preferăm totalitatea bine explicitată cum și dau dovadă că știu s-o facă în riguroasele lor **note** ;

b) „texte care nu mai prezintă un interes major pentru luminarea personalității marelui scriitor și savant" — tocmai la marii savanți **orice** text prezintă măcar un interes complementar dacă nu „major". Oare faptul că lui Hasdeu i s-au adresat pînă și „anonimii" nu ne dă seama despre marele lui rol în epocă și oare, prin **Chestionarele** lui (prin dialogul, am zice astăzi cu masele) nu i-a **provocat** el pe acești „anonimi" ? (oricum ediția de OPERE Hasdeu nu va putea face abstracție de răspunsuri la Chestionare — acolo se află comori de limbă și gîndire românească ! — fie ele publicate și la... addenda.

c) „și se referă fie la aspectele extrastiințifice și extraliterare" — dar, oare, pentru a înțelege o **personalitate** (similară cu a unui Voltaire la francezi, Goethe la germani, Tolstoi la ruși, aceste aspecte „extrastiințifice" și „extraliterare" nu ne dau, în parte, măsura **omului** ? Eu cred că ele ne interesează și, la urma urmei, de ce să facem „ierarhie" între documente, chiar dacă acesteia îi spunem „selecție" ?

d) „precum cele privind actele de succesiune ale moșiei părintești" — acestea îl interesează în deosebi pe istorici, iar drama tatălui (Alexandru) care nu și-a putut împlini dorința de a sfîrși lîngă fiul său în plină notorietate ni se pare de un deosebit interes ;

e) „fie, mai ales, (acele scrisori privitoare, n.n.) la spiritism, domeniu în care Hasdeu era consultat cu fervoare, după moartea Iuliei (1888)" — și, totuși, oricît de incomodă este ultima etapă a vieții lui Hasdeu, ea nu poate fi expediată credibil în cîteva prepoziții de circumstanță. Dacă nu un istoric literar, atunci un scriitor ar putea, inspirîndu-se din această prăbușire a savantului să ne dea un capitol de tragedie care să ne amintească de Sofocle...

Și, totuși, obiecțiile noastre nu sînt prea grave și le-am făcut numai pentru o mai bună și mai dreaptă reconsiderare a lui Hasdeu. Cît privește modul cum apar corespondenții săi din acest întîi volum de epistole, precum și felul cum se înalță statuia savantului din ele, vom scoate cîteva excerpte în foiletonul viitor. Pînă atunci salutăm încă o dată inițiativa și lucrarea editorilor numiți la început.

Gheorghe Suciu

CUMPĂNĂ

O plimbare cu caleidoscopul

Cîștigul stilistic al lui Traian T. Coșovei stă într-o anume organicitate fluidă a discursului ; deși fiecare poem rezistă prin cîteva versuri, firele sînt reluate, innodate, prelungite într-o textură atent bătută, comprimată de o conștiință poetică fără mari goluri, melodioasă, nesincopată. Poetul nu minuiește harponul obsedat de peștele cel mare, în schimb, în ochiurile plasei foșnește totdeauna o recoltă pîndită cu grijă. Recenta lui carte **(Cruciada întreruptă,** 1982) ni-l arată ca pe un poet constituit în datele esențiale. De la primul vers el reușește să cupteze atenția lectorului, acesta trebuie, însă, să fie înzestrat cu multă răbdare : poezia lui Coșovei e un ținut care promite dar își amînă cu dibăcie promisiunile : ea seamănă cu un aparat caleidoscopic ; rotit cu fiecare frază îți arată alt peisaj și nu se oprește la ceva anume. Platitudinile sînt deghizate cu discreție : „Ireparabilă răvășire — dezordine / care nu se mai întoarce și care ne lasă de-a pururi / buimăciți într-o lume a lui **acum** și **aici**. / Tulburare a simțurilor izvorînd nu din atingerea obiectelor / ci din dulceața visării / ștergînd contururi, întrerupînd șirul unei conversații, / amestecînd culori și glasuri, schimbînd decorurile în vitrina definitivă." „Ceea ce ar fi o abstracțiune. O îndepărtare de sentiment. / De emoția pură lipsită de finalitate, liberă / Ca și această dimineața / rostogolind peste liniștea din cameră o avalanșă de glasuri." Poetul scrie versuri supra-încărcate : „O cumplită-istovitoare-ultimă răsucire / coboară cît timp mai pot vedea o lume ridicîndu-se / odată cu aburul respirației într-o dimineață de iarnă părăsindu-ne...". Expresia consacrată e altoită astfel : „miezul dulce-grețos al nopții". Înclină și spre imaginea exotică : „meniul mătăsos al samurailor". Versuri multe, inutile dacă n-ar pregăti apariția versurilor memorabile : „Și totuși — / pe aleile pe care de mult nu mai tresar / decît stafiile doftoricite ale guvernantelor / acolo unde mușețelul învrăjbit se împotrivește un timp sub privirile tale convalescente / o creangă își amintește de mine în aerul tare al înserării". Cînd poza este oferită direct, efectul e nul : „Sînt foarte preocupat / o jumătate din viață mi-am petrecut-o / chibzuind cum aș putea fi prielnic cu slovele mele / bine ticluite și plîngătoare". Lumea este diminutivată prin expresii obișnuite : „micul comerț gălăgios". Sînt vesele imaginile familiare picturii suprarealiste : „În inima mea curge Venus cu sertărașe". Metoda enumerației fărîmă textul în bucăți : „cine poate spune cît suferă orașul cînd străzile / îi singerează în noapte risipind peste tot / caroserii și garduri și vitrine și soldați, / benzinării și lumini și glasuri și micile curățătorii chimice"... Versurile sună statistic. Poetul nu ignoră jocurile de cuvinte : „oameni cu scaun electric la cap", „bulă de aer papal" etc. Descripțiile îndelungate, chiar dacă trădează un ochi format, sînt greoaie : „și soarele / alunecă peste minerele de alamă lustruite de un ochi / deprins cu miniaturile smălțuite / cu peisaje înverzite în ultima clipă." Însul cultivă abolirea simțurilor, poza amneziei : „Aproape îi recunosc pe cei care îmi vorbesc / Aproape îi înțeleg, / aproape i-am uitat".

Unul dintre cei mai talentați autori ai promoțiilor '80 este un poet fără prea mare frison liric al cărui text atent organizat, inițiat în labirintul limbajului, îți oferă o plimbare cu caleidoscopul. În fiecare poem din această carte discursul învăluitor, dar aproape neted, provoacă apariția unor versuri memorabile, de mare plasticitate, uneori bazate pe antinomii subtile, alteori, șocînd pur și simplu prin alăturarea unor termeni cît mai îndepărtați. În acest punct **talentul** lui Traian T. Coșovei este cert și durabil. Chiar scoase din context versurile își păstrează forța : „ferestrele aprinzîndu-se ca niște călugărițe albe și reci...", „nu aș putea înțelege fierul decît ruginînd odată cu el... / Frunza nu aș putea-o înțelege decît căzînd odată cu ea", „Pentru că aceste cuvinte sînt sticle naufragiate într-un ocean de guri", „Un cîntec ale cărui sunete moi, lunecoase nu pot viermui decît în scoica urechii", „iar eu știu că sfîrșitul nu este decît fumul / pe care îl lasă în aer iubirea a două metale", „Respira lîngă tine. Te pîndea cu nările ca doi ogari / întărîtați de iepurii mirosului tău", „sînii ca doi comisari ai poporului / zbătîndu-se-n stînga și-n dreapta / să facă pușină dreptate...", „chipul tău / cu zîmbetul trist și escaladat de alpiniști înghețați", „cînd întunericul stringe în jurul tău o cheie franceză", „Tu care treci prin inima mea ca o cursă ciclistă / printr-un oraș de provincie", „lacrimă fără gust în solnița tăietorilor de sare". Poetul are, aici, harul metaforei paradoxale, cuvîntul e precis, alonja care guvernează asocierile — impresionată.

George Alboiu

P. S. Prozatorul Anatolie Panș a publicat anul acesta o carte excelentă : „Hoții de pădure". În **România literară** din 9 septembrie citim o recenzie confuză, pe cît de infirmă, pe atît de inutilă, semnată de A. Goci.

Resurecția metaforei

Urmare din pag. I

tiste, eliberat de acel „risc mortal" de adoptare mimetică a realității (eroice de altfel).

Recenta antologie a Editurii „Junimea" constituie pentru noi, în aceste condiții, un moment oportun de a ne reafirma aderiunea la lecția poetică a lui Nicolae Labiș, pe care-l găsim în acest florilegiu total afirmat ca un poet de primă mărime, cu atît mai greu de ignorat cu cît opera sa deschide, de un sfert de secol, un nou orizont poeziei. „Descrierea chipurilor" este, la un deceniu de la ediția și culegerea de mărturii asupra poetului alcătuită de Gheorghe Tomozei, un eveniment editorial și, sub raportul intrinsec al conținutului, un itinerar al fobiei de inerție, manifestată atît în planul ideilor dar mai ales al Cuvîntului, căci limbajul poetic al lui Nicolae Labiș reașează metafora și tropul în genere, substanța figurată a poeziei, la locul suveran ce i se cuvine și pe nedrept uzurpat pînă atunci (și chiar și după el). Redescoperirea făcută de Nicolae Labiș, prin care se așează în fruntea colegilor de generație, este aceea, uluitor de simplă, a primatului lirismului asupra epicului, a sincerității ca lege a creației, a ilustrării faptului de spirit printr-unul de viață și nu invers. Labiș descătușa astfel **mecanismul substanței poetice** (pentru a folosi termenii lui Carlos Bousono), încremenit pînă la el de supremația lozincii asupra confesiunii. În sfîrșit, poezia își găsea realele sale forme de expresie, renegîndu-și simultan și vehement, falsa retorică de pînă atunci adoptînd, din mers, adevărata atitudine a patriotismului. Aventurile existențiale ale eului redevin experiențele dominante ale spațiului poetic : „Eu mă scăldam prin piraie cu ochii deschiși, / Era o apă de cleștar și de stele — / Peștii alburii, pilpîind ca-ntr-un vis, / Lunecau lîngă genele mele" („Începutul"). Pe de altă parte, încă în „Primele iubiri" (1956) este vizibil efortul intern al poemului de a se elibera de sub declamatorismul finalurilor, mai mult expresia unei concepții naive potrivit căreia poezia trebuie să se autodecodifice spre a fi accesibilă, oferind de la sine „epilogul" ca o cheie a întregii sale simbolistici. În continuarea acestei emancipări a versului, convulsiile spiritului se reintorc asupra peisajului, metaforizat și nu „explicat" : „Setea a ucis orice boare de vînt. / Soarele s-a topit și a curs pe pămînt. / A rămas cerul fierbinte și gol. / Ciuturile scot din fîntînă nămol. / Peste păduri tot mai des focuri, focuri, / Dansează sălbatice, satanice jocuri" („Moartea căprioarei", veritabilă escaladare a discriptivismului de către viziunea alegorică). Sub hipnoza „sincerității" sentimentului, fenomenalitatea se contorsionează, lucrurile se desprind din nemișcare, peisajul este contaminat de exuberanță, cînteculi se naște heraclitean într-o atmosferă hieratică, incorporînd spiritual, dar și fizic, creatorul ce se consumă în actul creației pînă la disoluție : „Azi sînt îndrăgostit. E-un curcubeu / Deasupra lumii sufletului meu. / Izvoarele s-au luminat și sună / Oglinzile ritmîndu-și-le-n dans, / Și brazii mei vuiesc fără furtună / Într-un amețitor, sonor balans, / În vii vibrează struguri străvezii / Cristalurile cîntecelor grele — / Și stropi scăpărători de melodii / Ca roua nasc în ierburile mele. / Eu curg întreg în acest cîntec sfînt ; / Eu nu mai sînt e-un cîntec tot ce sînt" („Printre iubiri"). Idealul estetic se suprapune în idealitate peste cel social, într-o perspectivă senină a statorniciei : „Steaua polară pe cer, departe, / În scurgerea timpului nu are moarte / Statornic arde în orice seară / Capăt de osie, steaua polară" („Primele iubiri, 5").

Pe o treaptă superioară, în „Lupta cu inerția" poetul reeditează atitudinea lui Serghei Esenin, pulsînd neîncetat în ritmul luptei cu suficiența și artificialul plat, orientîndu-se către un lexic poetic mai îndrăzneț, preludiu al mutațiilor structurale de mai tîrziu ale unui Nichita Stănescu sau Cezar Ivănescu. Peisajul, căutat în interior, capătă în această ipostază, contrast, bazat pe impresionismul metaforei : „Sînt bucuros că astăzi a nins întîi și-ntîi, / că azi întîia oară sînt drept precum o spadă, / Că îmi mingîie fruntea întîiul tău călcîi, / Că-s negru în pustia candidă de zăpadă" („Umanism)" dar : „Oh, nu, nu e acesta. Eroare-i peste tot. / Sînt munții în eclipsă, de-aceea nu văd soare. / Rachiurile-ntr-inșii se poticnesc în bot/ Dar umansimu-i doare și dragostea îi doare" (idem). Creația devine la Nicolae Labiș, transfigurată prin verbul dotat cu conotații nemaiîntîlnite și muzicalitate magică, o regresiune spre armonia inițială, repede răsturnată în incandescența „evului aprins" : „Topoarele cădeau pe lemn, departe, / Euritmia codrilor ritmînd, / Laboroasa viață fără moarte / Se distila din arbori și pămînt, / La stină mestecau tăcerea cîinii / Și cît de arzător umplea plămînii / Ozonul curs pe palele de vînt." („Idilă").

„Arderea dezlănțuită", pentru noi și pentru poet, semnifică starea de grație, „evul de foc", la care nu se poate accede decît prin autenticitatea trăirii („a-nsuflețirii noastre vamă") ce, la rîndul ei, se refuză impostorilor, „destrămați" de o analiză mai severă dar și prin posibilitatea raportării la adevărata poezie. Examen în ultimă instanță rimbaudian, eludat în timpul vieții lui Nicolae Labiș de nume sonore (vezi mărturisirea făcută de Nichita Stănescu lui Florin Mugur), dar care, odată trecut sub exemplul celui ce așezase, după expresia lui Ioan Alexandru, „o coroană de spini pe fruntea generației" avea să producă resurecția limbajului poetic, cu consecințe dintre cele mai faste pentru poezia românească.

CONFABULE

Ridichea

De demult / într-o țară dincolo de țară / în vremea în care puricii săreau în spate / iar racii numai în față / Ridichea nu mai vru să fie scoasă din pămînt / de ce să las locul meu altor ridichi / întreba / pentru că ești numai bună / de mîncat / i se răspundea / nu vreau / a zis Ridichea / trăgînd cu putere / de moș / care trăgea de babă / care trăgea de nepoțică / care... / astfel ca pînă la urmă toți s-au lăsat păgubași / și Ridichea a rămas acolo / în pămînt / putrezînd.

Iulian Neacșu

Întoarcerea lui Gherman

Urmare din pag. a 5-a

și imediat după aceea un anonim ar anunța poliția.

— Ideea e minunată, surise Maiorul, dar ce ne facem cu mine, care sunt direct interesat și, mai mult, angajat în stabilirea adevărului ?

În clipa aceea, domnul Still începu să bombăne că mîncarea a întîrziat nepermis și ieși să grăbească (spuse el) pregătirile. În hol o întîlni pe consoarta sa și pe Nora aducînd cîte două tăvi fiecare și-i șopti fiică-si ceva ce nici doamna Still nu apucă să audă. Intrară apoi toți trei și amfitrioana își invită musafirii la masă. Conversaseră pînă atunci stînd în picioare și cînd se așezară la masă într-o tăcere tradițională, Nora observă cu voce tare că a mai rămas un scaun liber și c-ar fi posibil să mai vină vreun oaspete.

— Ce credeți, domnule Maior, despre posibilitatea de a lăsa baltă afacerea cu returnarea banilor la Banca ?

— Nu înțeleg ce vrei să spui, domnișoară !

— N-ar fi mai bine ca acești bani să se împartă citorva persoane de față ?

— Ar fi să luăm asupra noastră vinovăția furtului, replică Maiorul, ceea ce trebuie să recunoașteți, mie unul nu mi se potrivește și cu toate că sunt în casa dumitale, domnișoară, te rog să nu mă implici în această afacere murdară.

— Să bem toți banii dacă nu știți cum să procedați altfel ! strigă Vasile. Apoi începu să se audă numai sunetul furculițelor și cuțitelor care lucrau de zor, toți cei prezenți fiind obosiți de discuția ce durase aproape o oră.

— Să trecem peste propunerea copilărească a Norei și să bem din acest vin de zghihară, ca să ne vină gîndul cel bun ! toastă domnul Still. Nu știu însă dacă adevăratul făptaș n-a urmărit, lăsîndu-ne banii, să ne implice în crimele lui fără sfîrșit. Dar pînă una, alta, ar fi bine ca banii să fie aduși aici pentru că la vechinul Gherman a rămas ușa de la intrare deschisă.

Nora și Ion plecară de îndată la Gherman acasă, și cînd se întoarseră erau palizi și parcă-și pierduseră graiul ; se lăsară să cadă pur și simplu pe scaune. În aceeași clipă, Maciste intră pe fereastră, apoi ocupă scaunul liber și după ce bău un pahar de vodcă se apucă să mănînce cu lăcomie. Vasile vru să strige **ura !** pentru venirea lui Maciste, dar amuți pe loc, fiindcă Simion Still se repezi spre camera lui strigînd că o să-l impuște pe criminal. Vasile se îndreptă spre comutator, astfel că la venirea lui Still, acesta găsi lumina stinsă.

Cartea

Urmare din pag. I

smulsă cu mîna din piatră, o carte ?!

Lăsîndu-l cu ea deschisă acolo și îmbrăcînd parcă tot aurul toamnei și toată incendierea de fum din podgorie, să ne amintim că în istoria sa cartea vine să slujească și unul dintre cele mai de preț tezaure ale nașterii și existenței noastre, cultul limbii și al frumuseților ei prin care ne numim ca popor și ca patrie și ne consacrăm în continuitatea unei esențiale opere de civilizație și progres. De aici decurg, firește, și marile răspunderi ale creatorului de artă — acel cioplitor de carte la urma urmei nu este decît un pretext sau — știu eu ? — poate că-i chiar un capăt de tradiție, un semn cît se poate de evident al înțelegerii și asumării acesteia ca și un mod de-a avertiza totodată un moment sacru, de veghe — de aici decurg și toate marile satisfacții ale celui ce scrie și încă, din nou și din nou, tot de aici se instaurează public și profesia sa. Și, tot așa ca și toamna care are totdeauna ceva care pleacă, pleacă și scriitorul odată cu cărțile sale, chiar mai înainte de-a le tipări și chiar din momentul cînd și le scrie, către cel care la urma urmei i se descrie.

Am cel puțin un argument în acest sens, acea carte de piatră a acelui trudnic și vechi cioplitor care pe lumea și pentru lumea asta mi-a lăsat o credință cît se poate de crudă și vie.

atelier literar

poșta redacției

GEORGE FREAMĂT : Nobile gînduri și intenții, dar, din păcate, înjghebări modeste, amatoare.

MARIA DRAGOMIR : Sint unele accente, ici-colo, care par să indice anumite aptitudini, dar paginile lasă, încă, un gust livresc, de confecție, fără transparență și freamăt. Încă nu se pot trage concluzii.

GH. NICOLAEVICI : Citeva din pagini ne lasă să așteptăm rezultate mai aproape de poezie („O clipă de liniște", „Sînt bolnav, doctore", „Moarte navetistă", „Notă pentru schimbarea locului de muncă").

GABRIELA DUMITRESCU : Versurile sint slabe, nu se văd semne care să indice perspectiva vocației. Întrebările vor căpăta răspuns, cu timpul, din propriile dv. lecturi și meditații.

MONICA TĂUT : Deocamdată, e mai mult o dispoziție de joacă, din care nu se pot trage concluzii asupra înzestrărilor dv. reale și mai ales asupra evoluției viitoare. Sint, ici-colo, și unele implicații lirice, ceea ce înseamnă că nu strică să vă continuați încercările, însoțindu-le, însă, de o permanentă și studioasă confruntare cu cartea.

I. DRAGOȘ : Predomină lucrul manual, uscat, rece, mimetic. Citeva, mai însuflețite : „Dimineață de vară" ...„Sculptură".

D. E. R. : Nici acum. În ultima vreme, un fel de scădere de substanță, impas al inspirației.

LILIANA GEORGESCU : Mai bine, în „Obsesia", „Toamnă", dar amenințarea cadențelor convenționale, monotone, nu e neglijabilă.

MARIA BADEA : Schimbări uimitoare. — pagini demne de interes, cu bune semne de perspectivă (care, în comparație cu numeroasele, invariabilele plicuri anterioare, par, pur și simplu, scrise de altă mînă !...) Cele mai bune : „Adaptare" „Peisaj XX", „Concert XX".

ANASAL : Foarte eliptice, telegrafice, sentențioase, rămîn de cele mai multe ori fără înțeles.

V. H. — BACĂU : Versurile nu prea țin de poezie, ci mai degrabă (și uneori, cu succes) de cronica rimată satiric-umoristică. Trebuiesc îndrumate, deci, spre rubrici și publicații corespunzătoare. Și printre epigrame sint citeva mai mult sau mai puțin reușite. Ca, de pildă : **Pe poetul Șerban Foarță / L-am citit din scoarță-n scoarță. / El pe mine niciodat' — / Era foarte ocupat.** Sau : **(Unui pictor) Oamenii la întuneric, / L-au rugat, într-un cuvint, / Să picteze-o mînăstire, / Că ce face el... e sfint !...**

ALPHA : Nu ne-au convins versurile trimise : cam eliptice și obscure, cam artificiale și afective, lipsite de vibrație și transparență. Ceva mai „dezlegate" : „O mirare albastră", „Altfel de mere" (cu versul final... de spaimă !...), „Și soarele se culcă". Telefonul nu se poate indica aici, îl puteți obține de la secretariatul redacției.

ALEXANDRU MANGIN : E scrisă relativ curat, dar prea mult lungită, diluată, domoală, încărcată de amănunte fără semnificație și de descrieri reporterioești. Lipsește un anumit ritm epic, un echilibru compozițional. Multe pagini sint „literaturizate" convențional, ori vorbite nefiresc, „ca din carte". Mai interesant și mai reușit ni s-a părut episodul încercării de jaf.

N. GULIMAN : În general, nu sint noutăți hotărîtoare. Și totuși, în citeva pagini, par să se ivească unele tendințe promițătoare („Iarba este arsă", „Un fel de trecere", „Obsesii").

C. E. MANUELA : Idei și imagini interesante, puse în pagină încă șovăitor, nu prea îndeminatic, cu o vizibilă lipsă de experiență (și în „Șah", și în „Geometrie" sau „Oboseală", „Crist", etc.). Ceva mai echilibrate, „Veac bolnav", „Drumul acesta rece". Sint de așteptat rezultate și mai bune, confruntarea permanentă, studioasă, cu marea poezie vă poate ajuta. (Nici frecventarea cenaclului, de care vă sfiiți încă, nu poate fi inutilă).

A. VALONI : Un tonus mai scăzut, amenințări de uscăciune didactică. Citeva lucruri mai răsărite : „Sîngele cailor", „La Studiu", „Cu fața spre soare".

T. CERNĂUȚEANU : Aceleași lucruri interesante, dar și aceleași vechi metehne și neajunsuri (dezlînări, incoerențe, proiecții haotice într-un fantastic de gust îndoielnic, etc. și, mai ales, o mare, persistentă, neglijență a exprесiei, a finisării, grave și mereu surprinzătoare (și compromițătoare) cacofonii și lacune ortografice — „însăși tu" !?... — etc.) care scad considerabil prețul acestor pagini (în general, prea multe, după cum ne spuneți, și prea puțin supuse unui control exigent de sine, după cum am putut constata noi înșine). Nu vom cita cele saseșapte titluri care ne-au atras atenția îndeosebi, pentru a nu stingheri discreția (?!) concursurilor de la edituri (dar dacă și acolo le-ați prezentat la același nivel de neglijență și indiscernămînt, atunci... vai de noi !...).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se inapoiază.

Roza excentrică

Tremură planeta, tremură.
Coapsa solidă-i incercuie
Paloș gata de luptă.
Spumegă cerul
Și norii sint copți
De ceartă neintreruptă.

La git coliere de bombe
Zăngăne moartea intruna.
Pe pămint s-au săpat catacombe
Pentru a înghiți stelele
Și înmorminta luna.
Unde e pacea ? Tu, vis
Uitat în somnul copiilor...

Tremură planeta, tremură
Clătinindu-se groaznic pe margini de abis.

IORDAN GRECU

Elixir

Gindule pasăre nebună
Somnul mi-l furi liniștea-mi spargi,
Eu te cunosc, tu vii din lună
Ești fiul spațiilor largi,

Tutun latent și ucigaș,
Unghi insetat de adevăr,
Fulger căzut peste oraș
Ca floarea stranie de măr

Izvorul tău este sub bolți
Unde o lebădă a plins
Și milioanele de volți
În versuri gingașe s-au strins.

VIOREL FLOROIU

Purtător de cuvint

Pleoapa nopții se ridică
jaluzea
și poetul intră în prezentul zilei
cu visele spălate pină la briu
strigătul vorbei cap de afiș
după care ziua e gata de start

în amurg
cind literele stau alterate pe rafturi
numai poetul cu meningea
impachetată de presiunea atmosferică
e acuzat și răsacuzat
cu gindurile trecute prin ascuțitoare
livrează la domiciliu
insomnii asortate

ION BADEA NINEL

Desen de Raluca Grigercea

Suflet de izvor

Vin din amintire
Să mă așez pe umărul drept,
Mirat mă mai privești !
Vin de departe
Cu suflet de izvor
Vrăjit la vorba munților,
Uimit splendori stelelor,
Pătimaș iubiri florilor.
Vin dintr-o noapte nordică,
Ghirlande roșii burg.
Din cer fring una
Să te impodobesc a dimineață.
Vei fi proaspăt ca un mîine.

GABRIELA COPU

Pomii

Dacă vreau să-mi revăd trecutul
mă sui intr-un pom uscat,
și dacă vreau să-mi văd viitorul
mă sui intr-un pom verde.

Dar ce rost are să-mi incarc memoria
cu lucruri de care nu mai am nevoie ;
dar ce rost are să-mi creez spaime
aflind prematur ce mă așteaptă.

Stau aici, pe locul meu, liniștit
ca o pisică ce se spală la soare
și timpul imi cintă din nai la ureche
ca o apă de-argint, curgătoare.

EMIL GAVRILIU

Elegie la marile plecări

De aici încolo încep migrații de vacanță
tu lasă în urmă un semn, poate un gind bun
fără priviri inlăcrimate peste umăr adio adio
mașini de scris decapotabile
scrișnesc trase de edecari pe autostrăzi
și tot ce-a fost apropiere
indepărtat se face ca pasărea flamingo
de aici entuziasmul larma neastimpărul
înghesuiala pină la durere
din gîndurile strinse la repezeală
priviri cu subințeles mici nebunii
o soleil soleil
rănile inchise la loc cu fermoare de plastic
„frumoasele duminici noi nu le vom uita"
batiste și pleoape fluturate adio adio

rămîn să plec ultimul
încă ținînd strins de mînă
statuia ponosită din piață

COSTIN GRIGORAȘ

Unul dintre noi

Ochiul ca un copac
cu rădăcina-n lumină,
un copac pentru care anotimpurile
se succed
nemaipomenit de repede :
în citeva secunde înflorește, dă rod,
își scutură carnea însingerată
și se acoperă cu zăpadă.
Inima ca un oraș labirintic
în care se varsă
cascade de smoală și găleți de
lapte,
fintini de trandafiri și riuri de
noroi.
Gindul ca un năvod
în care se prind
pietre, miluri, jivine verzui
inspăimintătoare și inspăimintate,
gindul că unul dintre noi
a mințit.

DIANA BARBU

Părinții

Părinții stau la lumina fiului
și citesc o carte adincă
indepărtată
din cind în cind mai aruncă
privirea pe-afară
prin viitor
apoi intră în el
pină nu se mai văd...

CONSTANTIN OPRICA

Adevărata morală a unei polemici (II)

Urmare din pag. I

sint, trebuie descoperite în combustia disputei și nu în afara ei, într-o pretinsă „independență de spirit". Fără a ne propune acribia istoricului literar, să notăm totuși citeva aspecte care pot aduce oarecare lumină în cadrul vieții noastre literare, disculpind-o, dacă ni se permite, de oprobriul pe care M. Nițescu îl aruncă asupra ei.

Să amintim deci celor care au tendința de a uita prea ușor că desfășurarea disputei a cunoscut citeva momente de tensiune polemică deosebită, momente care nu pot fi neglijate de către înregistrarea obiectivă a istoriei literare. Unul dintre acestea l-a oferit, după cum se știe, apariția volumului IX din monumentala ediție a **Operei** lui Eminescu. Discuții aprinse se duc de mai mult timp și în legătură cu aprecierea activității lui G. Călinescu din epoca dogmatismului, cît și în legătură cu valorificarea moștenirii critice a lui Eugen Lovinescu. O interesantă polemică s-a dus și în jurul personalității lui Vasile Pârvan. Lansarea noțiunii de protocronism și încercarea de a stabili un statut nou al valorilor literaturii române și ale culturii noastre în ansamblul ei au stîrnit de asemenea vii reacții.

Au fost oare toate aceste momente polemice — care se arată strîns legate între ele — lipsite de idei, cum pretinde M. Nițescu ? Să fi fost ele simple expresii ale „luptei pentru putere"? Oare a respinge inerțiile proletcultiste, mai mult sau mai puțin deghizate, în legătură cu editarea **Operei** lui Eminescu este „luptă pentru putere"? Însăși noțiunea de „grupuri" (grupări) sau „tabere" literare, folosită intens de M. Nițescu, este nepotrivită în raport cu realitatea faptelor. Despre ce „grupare" poate fi vorba atunci cînd se susține publicarea unui corpus al operei eminesciene și se scoate în evidență valoarea deosebită a unui asemenea obiectiv ? Acesta este un drept imprescriptibil al culturii românești și a-l pune pe seama unei „tabere" sau „grupări" literare ni se pare o diminuare voită a lucrurilor. Dar, în sfîrșit, admițînd, pentru uzul discuției, că ar fi vorba de „grupări" sau „tabere" literare, poate fi considerată disputa pentru recunoașterea și publicarea operei complete a unui poet de geniu, marele poet național, drept lipsită de idei, o simplă expresie a „luptei pentru putere" ? A susține cu argumente paternitatea lui Neagoe în cazul **Învățăturilor** e „luptă pentru putere" ? La fel : respingerea desfigurării activității critice a lui G. Călinescu din ultimii săi ani de viață sau aprecierea de ansamblu a valorilor culturii române din perspective mai complexe, printre care și acelea protocronice intră la capitolul „lupta pentru putere" ? A descoperi că Vasile Pârvan este asimilat cu un oarecare tracoman și a refuza, această perspectivă este tot lipsă de „idei" și „luptă pentru putere" ? Despre ce „putere" ar putea fi vorba aici ? Putere la Uniunea Scriitorilor ? În nici un caz. O putere mai mare a literaturii și culturii române ? Aceasta da ! Numai că, într-o asemenea perspectivă, trebuie să recunoaștem prezența unor idei viguroase, fertile care dinamizează această polemică, precum și buna intenție a inițiativei celor care le-au lansat. Această ofensivă polemică nu mai poate fi prezentată în fața obștei scriitoricești și a opiniei publice în termeni peiorativi, drept o „ofensivă neoproletcultistă", „stalinistă", „dogmatică", cînd ea este esențialmente antiproletcultistă, antidogmatică. Or, este evident că nu poate fi nici o legătură între proletcultism și lupta pentru a avea o ediție ideală a scrierilor lui Eminescu, precum și a celorlalți reprezentanți de seamă ai literaturii române. După cum nu poate fi proletcultistă prețuirea la justa lui valoare a unui spirit atît de antidogmatic cum este G. Călinescu. După cum nici restituirea adevăratei figuri spirituale a lui Vasile Pârvan n-are a face cu proletcultismul. Tot atît de nejustificată este și tendința de a prezenta o asemenea inițiativă sub semnul naționalismului sau șovinismului, cînd se știe că este de fapt, o obligație elementară a unei culturi care se respectă pe sine și este conștientă de propriile sale valori. Însăși oscilația acestor termeni, cînd la dreapta, cînd la stînga, dovedește lipsa de scrupul a celor ce-i lansează, dorința de a pune etichete, de a îndrepta discuția pe o pistă falsă și a trage de aici anumite avantaje. Cine denaturează adevărul are într-adevăr interese !

Iată de ce este necesar să aruncăm mai multă lumină asupra ițelor cam încurcate ale actualei polemici literare. În acest sens ne poate ajuta și o privire diacronică, fie și sumară, asupra conflictului. Dacă vom cobori ceva mai mult în timp, putem observa mai ușor cum s-au despărțit apele, cum au luat proporții dimensiunile polemicii, care au fost liniile sale de evoluție ulterioară. Astfel, pe vremea cînd Ioan Alexandru făcea trecerea de la lirica din **Infernul discutabil** și **Vămile pustiei** la **Imnele Transilvaniei**, iar Ion Gheorghe de la **Nopți albe pe Oceanul Atlantic** la **Cavalerul trac** și **Zoosophia** au apărut lamentări cu privire la orientarea „greșită" a acestor poeți, cu privire la dispariția lirismului lor. Totul a culminat, după apariția **Imnelor** lui Ioan Alexandru, cu „demascarea" violentă de către Ion Caraion la adresa acestora, situate, cu forcepsul, ca și creația altor poeți, în continuarea liricii dreptei dintre cele două războaie. Acuzația era lipsită de temei și a stîrnit reacții justificate. Era prima polarizare a conflictului literar care a urmat și de care M. Nițescu, instalat în teorie, nu ține seama. Ea se situează clar în faza de trecere a poeziei române contemporane de la momentul inovator, experimentalist, la momentul adîncirii fondului autohton, propriu de altfel generației Labiș. De această polarizare polemică inițială trebuie să ținem neapărat seama pentru a-i înțelege cum se cuvine conținutul de idei, peste complicațiile care au survenit ulterior. Era aproape firesc să se întîmple ca, după somnul greu al perioadei dogmatice, trezirea la dramaticele realități naționale în timp și spațiu să provoace în literatură, pe de o parte, entuziasm și dăruire, pe de altă parte, nedumerire, angoasă, retractilitate. Primii care au reacționat negativ au fost dogmaticii înșiși. Ei s-au adaptat mai ușor la prima mutație a literaturii române contemporane, și anume, aceea a momentului ei inovator, experimentalist, dar n-au mai suportat-o pe cea de-a doua, aceea a reasimilării fondului autohton, unde de fapt, vinovăția unora la „înmormîntarea" valorilor culturii naționale era mai adîncă. Astfel, după ce au făcut repede o baie în estetismul pe care îl repudiaseră clamoros mai înainte, dogmaticii s-au unit cu reprezentanții autonomiei esteticului, formînd împreună un fel de paradoxală coaliție, atacînd din față și din spate, apărînd literatura noastră de invazia „satului", a „stînei", a „cetățilorr dacice", a poeziei patriotice, a „subliteraturii", a „non literaturii" etc, etc., exaltînd un urbanism de salon, fără să observe că marea temă citadină contemporană, industrializarea și creșterea clasei muncitoare rămîn neacoperite. Existînd și o tradiție în acest sens, aceea a lui Lovinescu, cu toții au devenit deci lovinescieni, moderniști, sincroniști, europeniști, chiar dacă pînă atunci pentru unii, E. Lovinescu fusese un inamic public. Ceilalți au fost taxați, în consecință, drept tradiționaliști, „proletcultiști agresivi", „dogmatici", „naționaliști", conform unei tradiții exclusiviste care nu face bine literaturii române. (Ce interesant acest joc al măștilor și antemăștilor în literatură !).

Cînd a apărut termenul de protocronism, care practic era menit să revoluționeze conștiința despre propria noastră literatură, redutele de apărare ale sincroniștilor erau deja pregătite, și ele au împroșcat o adevărată salbă de foc în jur. Cei prinși la mijloc, adică generația lui Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, de fapt generația lui Labiș, și cei ce li s-au alăturat au început să fie zeflemisiți, masacrați sistematic, aruncați la periferia literaturii de către o parte a criticii. Au urmat acuzațiile de plagiat, polemicile în jurul democratizării vieții scriitoricești, polemici binevenite care se continuă și azi etc., etc.

Din prezentarea sumară de mai sus, reies, credem, cu destulă claritate, direcțiile ideologice principale ale unei lupte literare care durează de mai mulți ani și cere o luptă de idei. Ea se duce, în fond, cu toate exagerările ei, între modernitate și tradiție, într-o accepțiune nouă, diferită de ceea ce știm între cele două războaie mondiale, deși pe temeliile stabilite atunci. În sensul tradiției, e necesară munca serioasă, cultivarea solidă, ridicarea de ziduri, construcția riguroasă. Aceasta este însăși chemarea momentului literar pe care-l trăim. Acesta este drumul greu, ascensiv, necesar al literaturii române contemporane către propriile sale valori, pe care le are de transmis viitorului.

ERATA. În partea I a acestui articol, publicat în „Luceafărul" nr. 40, s-au strecurat citeva regretabile greșeli de corectură :
— la pag. 10 : coloana I de la rîndul 15 la 18, se va citi **riscul să fie loviți cel mai adesea tocmai scriitorii adevărați ;**
— rîndul 8 de jos se va citi **sincronizanților** în loc de **sincronizenților ;**
— coloana a II-a, rîndul 8 se va citi **viață** în loc de **vîrstă.**

Dan Băncilă : „Metamorfoze"

Concursul de poezie „Poemele luminii"

Recent, la Herculane, s-a desfășurat Concursul interjudețean de poezie, „Poemele luminii", ediția 1982. Juriul, format din Nicolae Ciobanu, Livius Ciocârlie, Ion Draganoiu, Anchel Dumbrăveanu, T.G. Maiorescu, Mircea Martin (președinte), V.F. Mihăescu, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Laurențiu Ulici, Stelian Vasilescu, Gheorghe Jurma, Ada Cruceanu, Octavian Doclin (secretar al juriului), a acordat următoarele premii : Marele Premiu — acordat de Uniunea Scriitorilor, DINU OLĂRAȘU din Reșița : Premiul I și premiul revistei „Orizont", IOAN IACOB din București, Premiul II, Victor Munteanu din Bacău, Premiul III și Premiul revistei „Steaua", SERGIU ȘTEFĂNESCU din Reșița ; Premiul revistei „Luceafărul", MIHAI MIHĂILESCU din București ; Premiul revistei „Familia", MARIA MĂRGINEAN din Alba-Iulia ; Premiul revistei „Tribuna", LUCIAN STROCHI din Piatra-Neamț ; Premiul revistei „Contemporanul", GRIGORE GRIGORE din Tîrgoviște ; Premiul Revistei Române, LUCIA HALALAI din Piatra-Neamț. Secțiunea de poetică : Premiul I, IONEL BOTA din Oravița, Premiul II, GHEORGHE CRAMANCIUC din Reșița. Scriitorii, membri ai juriului, cărora li s-au alăturat poeții Sabin Opreanu, Ilie Cristescu-Domașnea și prozatorul Ion Florian Panduru, însoțiți de prof. Mihai Deleanu, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Caraș-Severin, au participat la întîlniri cu cititorii în localitățile Băile Herculane și Bazoviei. De asemenea, au participat la o întîlnire cu membrii valorosului cenaclu „Semenicul" din orașul Reșița.

Cronicar

DOMINO

A apărut :
DOMINO — 2

● Jocuri ● Umor ● Enigme ● Teste ● Cuvinte încrucișate ● Parodii

Supliment al revistei
LUCEAFĂRUL

Cartea românească în sec. al XVI-lea

În spiritul unei utile tradiții, la Biblioteca Academiei R. S. România este organizată expoziția „Cartea românească în secolul al XVI-lea", concepută de organizatori ca un tablou: panourile și vitrinele care **îmbracă pereții laterali, mai lungi, obligă ochiul să se îndrepte spre centru unde, în mari vitrine, sint expuse cărțile și manuscrisele din secolul al XVI-lea. Totodată, pentru crearea efectului de adîncime, s-a folosit cu ingeniozitate lumina, obținînd o atmosferă necunoscută, ciudată, de chilie, sugerînd impresia că pînă și mișcarea pleoapelor produce zgomot. Liniștea aceasta impunătoare ascute sensibilitatea pînă la devoțiune.**

Stampe, fotografii de steme și de sigilii, hărți de mare valoare documentară (ex. Harta Transilvaniei de I. Sambucus editată la Viena în anul 1566) imagini ale orașelor Sebeș, Brașov, București, Tîrgoviște, Sibiu etc., plăci pentru xilogravură, vitrine cu documente despre Țările Române în publicații din secolele XVI—XVII și cu o corespondență referitoare la **Bibliografia românească veche**, pregătesc vizitatorul pentru luarea de contact cu subiectul propriu-zis al expoziției. Considerăm utilă enumerarea celor mai importante cărți. **Palia de la Orăștie, prima traducere, parțială, a Vechiului Testament în limba română, efectuată, cum reiese din prefață, de episcopul Mihai Tordaș și de colaboratorii săi Ștefan Herce, Efrem Zacan, Moise Peștișel și Archirie. Traducerea, cu toate că autorii menționează trei surse, s-a stabilit de I. Popovici și de Mario Roques că are la bază un text biblic al lui Gáspár Heltai. Lucrarea cuprinde primele două părți ale Vechiului Testament : Geneza și Exodul și a fost tipărită de către diaconii Șerban Coresi și Marian, la Orăștie, în anul 1582. Prin claritatea limbii este, fără îndoială, un monument literar. Un aspect care suscită un deosebit interes este întrebuințarea cuvintului român pentru desemnarea colectivității etnice : „numai noi românii". Alături de Palie, Tetraevanghelul slavonesc, tipărit de ieromonahul Lavrentie la mînăstirea Plumbuita, din marginea Bucureștilor, în anul 1582, ajutat fiind de ucenicul său Iovan, și Liturghierul slavonesc al lui Macarie de la Tîrgoviște, din anul 1508, prima carte născută pe pămînt românesc. Să mai za**bovim în fața **Evangheliarului** numit „al lui Neagoe Basarab", tipărit tot de Macarie la Tîrgoviște, în anul 1512. Unele exemplare au fost imprimate pe pergament, iar în mijlocul frontispiciului xilografic, se află stema Țării Românești. Renumele cărții a făcut-o să servească drept model unui Evangheliar tipărit la Belgrad. Din **Evangheliarul românesc** (Brașov, 1561) ieșit de sub teascurile diaconilor Coresi și Tudor cu ajutorul judelui Brașovului Hans Benkner aflăm că este adresat „popilor rumânești" și tuturor românilor ca „să înțeleagă". Invocînd epistola Apostolului Pavel către Corinteni se susține aici că slujba trebuie să se facă în limba poporului, argument care, în timp, va permite răspîndirea limbii române. Acest **Evangheliar românesc** este considerat drept cea mai veche tipăritură în limba română. Altă lucrare a diaconului Coresi, tot de la Brașov, aflată și ea în expoziție este **Evanghelia cu învățătură** din anul 1581, apărută la inițiativa judelui Brașovului Lukás Hirscher. **Predicile asupra Evangheliei alcătuite de patriarhul Bizanțului, Ioan Caleca**, sint ilustrative pentru limba română de atunci.

De menționat frumoasele manuscrise din secolele XVI și XVII care copiază unele din cărțile expuse, precum și omagiul adus de organizatori părinților **Bibliografiei românești vechi : Ion** Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu.

Se cuvin citeva precizări. Expoziția a fost prilejuită de împlinirea a 400 de ani de la apariția **Paliei de la Orăștie** și a **Tetraevanghelului de la Plumbuita**. Titlurile menționate mai sus sint cele decisive pentru istoria culturii românești, dar sint numai citeva, materialul expus reprezentînd cea mai mare parte a tipăriturilor secolului al XVI-lea, aflate toate în colecțiile Bibliotecii Academiei. Citeva cărți au fost expuse în mai multe exemplare deschise la pagina de titlu, la pagini miniate, la epilog, ori închise, cu scopul de a oferi o cît mai exactă imagine a acestor monumente literare, totodată opere de artă tipografică sau a legătoriei.

Concepută astfel încît să se adreseze unui public cît mai larg, expoziția „Cartea românească din secolul al XVI-lea" își justifică pe deplin calitatea de act de cultură.

Emanuel Bădescu

REPERE

Perenitatea traducerii

Creația prin „traducere", prin transpunerea unei opere preexistente într-o altă limbă, este una dintre cele mai dificile întreprinderi în ordinea literaturii ce aspiră la perenitate. Epoca culturilor de masă face și mai obscură ambiția poetului-traducător. Mai demult, *Iliada* în românește, de pildă, nu era *Iliada* lui Homer, ci a lui Murnu, era un lucru de la sine înțeles, intelectualul care voia să studieze opera ca atare învăța grecește și nu se limita la cunoașterea unei versiuni autohtone. Astăzi, dimpotrivă, se scriu comentarii de volumul unei cărți întregi prin consultarea unor traduceri cel mai adesea aproximative. Traducerile, în lipsa circulației reale a originalelor, produc un rău la fel de mare ca și binele pe care-l presupun. Ele încurajează uneori comoditatea intelectuală, închiderea în idiomul propriu, cu posibilități expresive pe care nu le mai forțează decît întîmplător comentatorii meritoși. În lumea de astăzi, cu problematica ei specifică, intelectualul adevărat este însă obligat să cunoască, în adîncime, cel puțin una sau două limbi străine, să aibă deprinderea de a gîndi și a se exprima în „idiomuri" cu mare acuitate conceptuală, tocmai pentru a descoperi resursele propriei limbi și ale propriei culturi. Iar consultarea unei traduceri, oricît de strălucită ar fi ea, nu poate niciodată înlocui cunoașterea originalelor. Cu adevărat, pe Tolstoi sau pe Dostoievski nu-i poți citi decît în rusește, ca să nu mai vorbim de Pușkin sau de contemporanul nostru, Boris Pasternak, de Esenin sau de Marina Tvetaeva. Hölderlin sau Rilke, Hugo von Hofmannsthal sau Kafka nu există decît în nemțește, iar Michaux și Saint-John Perse decît în franțuzește. Elogiul pe care-l facem traducerii se referă mai ales la ceea ce am numit „edițiile" de autor, publicarea unei lucrări sub semnătura celui care propune versiunea românească, cu notele și comentariile sale, ce au în vedere textul original și interpretarea sa. Este o operă de erudiție în primul rînd, și abia după aceea una de talent. Echivalența devine glosă critică, spre satisfacția spiritului iscoditor, venind în ajutorul cunoașterii prealabile a operei. Această formă de traducere semnifică maturitatea unei culturi, iar prezența sa tot mai insistentă în spațiul românesc este un fenomen care trebuie salutat cu căldură.

Cit de mult trăiesc însă traducătorii în conștiința posterității, cît de mult este recunoscută contribuția lor în ceea ce privește rafinarea limbajului și înțelegerea trecutului literar ? Iată, ne gîndim că inițiatorul tipului de carte la care ne-am referit mai sus a fost la noi Andrei Ion Deleanu, unul din spiritele eminente ale anilor șaizeci-șaptezeci, autor al ediției shakespeareene apărută sub titlul *Doamna Brună din Sonete*, ce a făcut din el o autoritate mondială în opera titanului de la Stratford. Pregătindu-ne să trecem în revistă citeva apariții de primă mînă, adevărate „ediții" ale unor clasici universali,

Dan Băncilă : „Flori de sticlă"

dorim să menționăm încă o dată, scoțînd din uitarea prea promptă și nedreaptă a timpului nostru grăbit, o operă excepțională de pionier al tipului de traducere la care agreem cel mai mult. Ediția germană a lui Shakespeare, inițiată după același tipar, este mult posterioară întreprinderii lui Andrei Ion Deleanu, dacă nu și inferioară din punct de vedere calitativ, cu toate că folosește contribuțiile unui colectiv de specialiști reputați. Scriitorul român a adunat în *Doamna Brună din Sonete* eforturile sale de o viață, truda unei munci enorme, fiind prin cartea sa un adevărat „autor" de limbă română, în tipar shakespearean. Studiile de sinteză critică și orice istorie literară de mîine vor trebui să menționeze, desigur, opera unor traducători excepționali, între care nu va putea să fie uitat nici Andrei Ion Deleanu, cu atît mai mult, cu cît sperăm ca în felul acesta să atragem și atenția vreunui editor generos, interesat de versiunea românească a sonetelor încă nepublicate de traducător în timpul vieții. Apariția lor ar fi o inițiativă care ar onora pe oricine.

Aurel-Dragoș Munteanu

Dreptul la azil

Urmare din pag. a 8-a

te memoriei lui Columela[1] și Kant, memoriei Teocraților din Tibet și a Trubadurilor — aveau ziua lor — și chiar a Doctorului Francia, tiran al Paraguayului, acolo unde există o mare devoțiune pentru Sf. Iosif, Sf. Nicolae, Sf. Isidor Labrador, care făcea să se retragă apele și să apună soarele, și a Fecioarei din Catatuche, care plăcea prin faptul de a fi smeadă, fată frumoasă și lipsită de scrupule în a face minuni). Și astfel, țara ruinată, despuiată de turmele sale de vite de către bande înarmate și de hoții de vite, distrusă agricultura sa, se ajunge la momentul (1907) cînd se prezintă pentru prima oară Problema Hotarelor. Mi se pare însă că cei de la cîrmă uitară că cele două comisii interesate, împreună cu comisia germană care avea rolul de a le sfătui din punct de vedere tehnic, ajunseseră la o soluție excelentă. Cinci sute de kilometri de pădure erau ceea ce reclamau — și le reclamă și astăzi — compatrioții mei. În această pădure nu există un singur concesionar de pămînturi virgine care să aparțină acestei țări a cărei populație are atracție doar spre capitală. În schimb există, numeroși, din Națiunea Vecină. Soluție : se decide ca fluviul Iriparse să fie de uz comun. Frontiera, mai mult teoretică decît reală, va rămîne acolo unde se află. În schimb, cei de dincolo vor oferi privilegii extraordinare în uneltele agricole, etc., coloniștilor de aici — nici unul — care doresc să se instaleze în aria disputată, considerîndu-i ca niște frați, căci niciodată nu se va ști dacă un pămînt predat vreunui pionier sau vreunui civilizator aparține de partea aceasta sau de cealaltă a frontierei — atît timp cît nu se va mai afla pe el nici un călăreț. În plus :, Țara Vecină va avea concesiuni extraordinare — drepturi de trecere, scutire de plata taxelor de podărit... — acelora care doresc să dobîndească pămînturi în zona a ceea ce se consideră teritorii de graniță... „Splendid ! Totuși, splendid !", izbucnește Domnul Ambasador luînd cunoștință de această soluție posibilă : „Generalul Mabillán va pare ca un negociator magnific. Nu există modificări de frontiere teoretice. Și după eșecul exercițiilor de apărare antiaeriană. Generalul nostru va putea declara că nu va exista război. Înapoiază pe fii mamelor lor ; pe bărbați la căminurile lor. Și onoarea țării mele rămîne salvată..." „Soluția aceasta trebuia s-o fi găsit tu", spune Doamna Ambasador care, în după amiaza aceasta, mă privește într-un mod straniu.

[1]) *Lucio Columela, scriitor hispanolatin care a trăit la Cádiz, în Sec. I, autor al unui Tratat de Agricultură, (n. tr.).*

Continuare în numărul viitor

Din POEZIA SPANIOLĂ contemporană

LUIS ROSALES

Trăim azvîrliți în lume și pielea ne este aprinsă

Trăim azvîrliți în lume și pielea ne este aprinsă
pune-ți în ordine rănile și apucă-te să scrii
această-i răzvrătirea ta,
nu-ți mai rămîne nimic de făcut ;
de foarte mulți ani nimeni nu poate trăi, nimeni nu trăiește,
dar viața continuă,
roata morii se-nvirtește-n gol trasă de-un cal mort.
Aceasta-i ceea ce ni se-ntîmplă,
a vorbi sincer i-o formă de suprimare dar trebuie să vorbești,
trebuie să vorbești sincer pîn'-la extenuare
și trebuie s-o faci cu umilință,
la rigoare-i suficient să fii minuțios pentru-a fi obiectiv
iar eu am pretenția să scriu o carte minuțioasă și absurdă despre omul actual
și neajutorarea sa crescindă.
Voi începe s-o scriu fără nici o ordine pentru că disperarea o va ordona,
dar nu te speria,
un minut îi mare cît un orb,
și cînd orbul merge ocupă-n întregime strada,
a plînge-i un lucru mic : dovadă de neputință.
Așa că nu-i nevoie să aleg
nu trebuie să aleg disperarea, nici cuvintele,
nici temele pentru că cine-alege începe să se sinucidă,
nu trebuie s-alegi :
Este suficient să-aștepți,
Trebuie să-i acorzi lumii-o atenție distributivă
atenția care-i unește pe oameni în dialectica obiectivității,
și mă face să văd cu ochii voștri, și să iubesc cu mîinile voastre,
pentru că ce-i împreunat este viu,
și-n fiecare din noi sînt atîția oameni diferiți,
cum te privești în mare și vezi un chip distinct în fiecare val.

(Din volumul „Năvodul")

Pablo Picasso : „Pace"

JAVIER VILLAN

Nici măcar

Nici măcar n-a fost nevoie să ne inventăm
un dumnezeu judecător,
metafizic
al unei dulci blasfemii
care să dea
dimensiuni epice,
supranaturale
farsei însingerate.
Totul era dumnezeu
un crud panteism supraumun :
ferocele și distantul dictator,
represivă și prudentă
libertate-a cîtorva,
pace, sindicat, guvern, cuvînt vîndut
și biciul,
carcera și lacrimile.
Totul, mai puțin omul
condamnat la batjocură.
Și totul, puțin cîte puțin,
L-am învățat
Născîndu-ne-n fiecare zi cîte un pic.

(Din volumul „Un chip în oglindă")

JUSTO JORGE PADRON

Mesteacănul

Tulpină de lumină-n fugă
prin pînză ușoară de fluturi.
Ești adierea verde care rănește soarele.

Ca fumul obosit
te-odihnești în albastru
cu somnul de apă
strălucindu-ți în frunze.

Pe spirala-ți de aripi a corpului tău
cutreieră vîntul și cade-n extaz
tremură-n transparența ta
și te ridică-aprins pîn-la mine-n vis.

(Din volumul „Mesteacăn în flăcări)

SANTOS AMESTOY

După febra lui august aurul toamnei împodobește cenușa

După febra lui august aurul toamnei
împodobește cenușa
adăposturile de pe coastă, așteptînd zăpada iernii,
desenează profilul semnelor. Dură consistență ;
rezistență de piatră ; riurile curg căutîndu-și ființa...

Vorbesc de-un continent prăbușit care purta lumi diferite,
Și numai pe tine, născută-n mileniu, cea cu ochi de-așteptare,
cea care doarme fecioară sub ape verzi, va trebui să te-ntreb
ce conține : Ce mare, abis, sub apele-ți liniștite
ridicate pîn'-la al astru-înghețatelor ceruri transparente ?

Pădure, mare. Sînu-ți, estuar unde dorm riurile
care, fără să fie, curg și la tine n-ajung.
Loc fără nimic, cimp de nori !

(Din volumul „Cimpuri celeste")

FELIX GRANDE

Interior

Ea aruncă cearșaful alb
și lese din acel splendid pat
care încă miroase a doi.
Cu seninătate dezinvoltă
aprinde-o țigară și fumează
între indolență și înțelepciune
înainte de-a-ncepe-a se-mbrăca.
Își ondulează un pic gîtul
de frumusețe și cristal, flexibil
suride fugitiv la bărbatul întins
care-i spune : e bine,
și-amîndoi înțelegem : este vorba
de-naltă uzură a lucrurilor.

(Din volumul „Film")

În românește de Dorel Filipescu

alejo carpentier

DREPTUL LA AZIL

urmare din numărul trecut

IV. O zi de luni care ar putea fi și vineri

Domnul Ambasador era supărat, neliniștit, dezorientat din cauza Conflictului de Frontieră care, cu fiecare zi trecută, se îndepărta mai mult de o soluție posibilă, cu atît mai mult acum cînd Generalul Mabillán, în dorința de a îndepărta opinia publică de la peripețiile sîngeroase ale rebeliunii sale militare — încă se mai auzeau împușcături în timpul nopții —, făcea tot ce îi era cu putință pentru a galvaniza națiunea în jurul patrioticei obligații a unui război iminent. Toate acestea : „Sînteți fiii eroilor care...", „Granițele noastre să fie un cîmp glorios de bătălie", „Onoarea acelora care onoruri vor merita", „Nu există moarte mai frumoasă decît...", etc., etc., etc., erau repetate prin radio și televiziune în orice oră din zi. Pentru a impresiona populația din capitală, unde mai avea încă mulți adversari, Generalul Mabillán anunță că în ziua cutare — refugiatul nu știa dacă era ziua de 2, 11 sau 28 a acelei luni — va avea un mare exercițiu de apărare antiaeriană în oraș. Toți locuitorii au fost aprovizionați cu un mic catechism prin care erau instruiți la ceea ce aveau de făcut pentru a nu fi afectați de căderea proiectilelor „în căzătura lor firească". „Un ziar deschis deasupra capului prezintă o protecție suficientă ?" „Nu". „O umbrelă deschisă prezintă o protecție suficientă ?" „Nu". „Caroseria unui automobil prezintă o protecție suficientă?". „Da, totuși se recomandă ca geamurile laterale să fie coborîte, iar persoanele să se așeze cît mai în centrul vehiculului posibil. La începutul bombardamentului antiaerian, automobilele se vor opri lîngă trotuarul cel mai apropiat, stingînd toate luminile". Noaptea cea mare sosi. Generalul Mabillán, îmbrăcat în uniformă de campanie, avînd cureluşa de la chipiu afundată în guşă, era scenograful maxim, Marele Intendent de Spectacole ale Simulacrului, dirijînd totul de pe o colină garnisită de o baterie antiaeriană. Semnale. Sirene. Beznă totală. Așteptare. „Se aud avioanele dușmane". Dar din cauza unei stratageme ce-și permite Tropicul, zilei splendide ce fusese ziua Cutare, îi urmase o bruscă coborîre de piclă din toate dealurile înconjurătoare. „Avioanele dușmane" nu văzură nimic sub ele, în afară de niște gaze opalescente. Și artiliștii de jos nu văzură nimic, în afară de niște nori cenușii de culoarea elefantului. „Foc", țipă Generalul Mabillán, furios. Și timp de jumătate de oră a fost prăpăd. Avioanele treceau în valuri fără a fi atinse de proiectilele false, îndreptate mereu acolo unde ele nu se mai aflau. În sfîrșit s-au înapoiat la bazele lor. Cînd totul luă sfîrșit, Generalul Mabillán, foarte rău dispus, se înapoie la Palatul Miramontes. „Metereologul să fie imediat arestat", spuse. „În cartierele sărace au fost multe victime din căderile firești de proiectile. Închipuie-ți: casele lor au acoperișuri de carton. Șaptesprezece morți și mai mulți copii răniți", spuse în șoaptă Adjutantul : „Oprim publicarea informațiilor ?" „Imediat. Și avertizează ziarele că dacă scapă ceva, impun, impun cenzura".

Cum disputa de Frontieră se ascuțea, m-am gîndit că-l pot ajuta cu ceva pe Domnul Ambasador, despre care frumoasa sa soție îmi spusese ieri : „Este un cretin". Fără să știu în mod sigur ce aș putea găsi, am început să studiez istoria Țării Vecine. A fost descoperită de Columb în a patra sa călătorie și dacă nu a spus nimic despre ea a fost din cauză că — acum știm din scrierile postume ale unui matematician maur, pe atunci mus pe nava amiral, ce aparținea familiei lui Ibrahim Al Zarkali, cel cu tratatul despre astrolabe — ; și dacă nimic nu spuse, repetăm, a fost deoarece, în ziua acelei descoperiri, Columb, aflîndu-se bolnav de friguri, nu dorise să debarce pe pămînt îmbrăcat de gală, stîndard în mînă, pentru „a lua în stăpînire această țară în numele lui...", etc., etc., etc. Și nici nu a vrut să trimită pe un altul, deoarece știa că stîndardul i se va urca la cap, avînd în vedere că marochinul brocart ornat, agitat de briză, îi va mingiia obrazul cu o încîntată suavitate. Stîndardul Regilor rămase la locul lui, improșcînd navele, și astfel Țara Vecină rămase fără certitudinea descoperirii sale, în mijlocul unei veșnice și mereu reînnoite controverse academice dintre partizanii lui „da, a debarcat" și a lui „nu a debarcat", pînă ce o fundație docta creată pentru a stimula studiul limbilor arabe publicase textul revelator al lui Al Zarkali. Odată descoperită Țara Vecină, sosise în ea prima serie de civilizatori : guvernatori, agenți, nobili ruinați, potlogari din rîndul pescarilor sevillani, toți marii minuitori de zaruri măsluite, băutori de vinuri vechi și acrișoare, toți marii libidinoși de indience ; sosiră apoi cei din seria a doua: judecători, avocăței, agenți ai fiscului și magistrați anchetatori, colonia transformîndu-se, în timp de două secole, într-un imens izlaz cu turme de vite și cîmpuri de porumb atît cît putea cuprinde privirea, cuprinzînd și o mică parcelă de zarzavaturi din Spania... Însă, e lucru de mirare cum de apare într-o zi, în această țară, un exemplar din **Contractul Social** a lui Rousseau, cetățean din Geneva **(foederis esquo-distamas leges)**. Și apoi, își face apariția **Emil** : copiii, din colegiul unui institut rousseaunian, nu mai studiază cărțile ; se consacră tîmplăriei, a unei observări a naturii care se traduce în despicarea de coleoptere și de șopîrlițe azvîrlite violent în propriile lor gropi. Părinții mai energici se înfurie ; spiritele simple întreabă cînd și cu ce corabie va sosi Vicarul Savoyard. Și apoi, în cele din urmă, vedem **Enciclopedia Franceză**. În America apare, pentru prima oară, personajul neobișnuit al preotului voltairian. Urmează întemeierea Juntei Patriotice a Prietenilor Țării, cu idei liberale. Și, într-o bună zi, se aude strigătul de „Libertate sau Moarte !" Și, sub egida eroilor, se va scurge un secol în rebeliuni militare, în tărăboiuri, în lovituri de stat, insurecții, marsuri asupra capitalei, rivalități personale și colective, se vor perinda conducători sălbatici și conducători instruiți. Sînt unii care caută să liniștească spiritele, însă fără succes, introducînd cultul lui Auguste Comte, înălțîndu-i temple și difuzînd, pe scară mare, **Catehismul Pozitivist**. (Obține, se înțelege, un succes mărunt, un cult lipsit de sfinți vizibili pe care să-i adori, după cum nici **Calendarul Pozitivist** unde zilele sînt consacra-

În românește de Esdra Alhasid

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **MARELE REGIZOR SOVIETIC**, Iuri Liubimov, de la Teatrul Taganka, cunoaște un succes de prestigiu prin montările sale pe scena teatrelor din Operă din Europa occidentală. De curînd, critica a comentat pe larg montările sale la teatrele din Munchen, cu Cei patru badărani a lui Ermanno Wolf-Ferrari, după cunoscuta piesă a lui Goldoni. A fost discutată pe larg atitudinea lui Liubimov, prin care a renunțat la o parte din gagurile atît de frecvente în textul clasic, introducînd o notă de ținută rigureasă și elaborată din punct de vedere teatral. Liubimov s-a impus, de asemenea, prin spectacolul său de la **Scala** din Milano, cu o operă de Luigi Nonno.

● **UN COMENTARIU** amplu este consacrat în revista **Scala** lui Bertold Brecht, sub titlul: „Rechinul are și el dinți". Sînt trecute în revista principalele opere ale marelui dramaturg, spectacolele de răsunet cu trupa sa, turneele în marile capitale europene, care au impus o artă nouă, aflată sub semnul unui limbaj accesibil și percutant : „Acest teatru fără patos a făcut carieră. În rolul răutăcioasei și nemiloasei Mutter Courage, Helene Weiler a făcut senzație. De mult era limpede că în ciuda succeselor eclatante, dezgust inevitabile prin stilul său agresiv, acest critic, care este unul dintre autorii germani cei mai consecvenți cu principiile sale antiburgheze, după cum scria Marianne Kesting, a întreprins ceva pentru a ne spune ceea ce trebuia să auzim".

● **CUNOSCUTUL POET INDIAN** Sitakant Mahapatra continuă cercetările sale în ceea ce privește marea poezie de ritual din ținutul Orissa. Este vorba de un fenomen care a dispărut. Începînd din secolul **XVIII**, poezia ce însoțea sacrificile umane ale unor comunități izolate, fiind impregnată de tragismul și exasperarea pierderii unor vieți, pe altarul necruțător al unor zei străvechi. Publicate în colecția Universității Cambridge poemele adunate de Mahapatra se revelă ca un fenomen artistic extrem de important.

● **LA BEIJING** au fost expuse pentru prima oară operele marilor expresioniști Max Beckmann, Franz Mark, Otto Müller și Emil Nolde. Cele mai importante pînze provin din colecțiile private și publice, în număr de peste 79, urmînd unei mari expoziții de desene ce au cunoscut un succes neobișnuit. Este vorba de opere aparținînd unor artiști care au cunoscut represiunea din perioada ciumei brune, fiind azi un tezaur de neprețuit, trecut în revistă de către criticii de artă, în numele unui ideal artistic modern, contribuind la forțarea limitelor expresive ale limbajului clasic.

● **ZILELE AFRICII** occidentale au adus în fața publicului german două milenii de cultură din Benin, Gabon, Ghana, Nigeria și alte state de pe continentul negru. Este vorba de o expoziție organizată de Muzeul Barbier-Muller din Geneva, care a împrumutat o parte a celor mai interesante exponate etnografice. Această expoziție a stîrnit interesul comentatorilor, fiind completată cu un întreg serviciu de documentare, bazat pe filme și pe alte elemente specifice din zonă. Comentatorii evidențiază îndeosebi continuitatea artistică, coerența de limbaj și de motive spirituale, neschimbate pe parcursul unei lungi perioade de timp, care atestă vitalitatea popoarelor africane, mesajul lor viu, fiind capabile să asigure elementul catalizator al unei arte a viitorului.

● **CEA MAI VECHE SCULPTURĂ** din lume este considerată a fi un cap de expresie descoperit recent pe malul de vest al Nilului. De mărimea unui ou de struț, ea este lucrată într-un material specific, din nămolul calcinat al fluviului, fiind păstrată aproape intactă timp de peste 7.000 de ani. Diversele fragmente găsite au putut fi asamblate și constituie azi o splendida lucrare preistorică, aflată în studiul specialiștilor și admirată de către toți criticii de artă care au putut s-o contemple.

● **AMPLE DEZBATERI** consacrate problemelor păcii și ale războiului au devenit în anul din urmă tot mai acute, reflectînd preocuparea unor gînditori occidentali contemporani de a sublinia marea iluzie ce domină planificarea militară a unor state cu o pondere semnificativă în soarta lumii. Un amplu comentariu semnat de Michael Howard, intitulat: „Pericolele disuasiunii" trece în revistă cinci lucrări importante consacrate acestei problematici. Autorul scrie : „Atîta timp cît avem de-a face numai cu disuasiunea, nu putem să nu ne gîndim că ea poate să dea greș ; așa cum spune un autor «ar fi totuși iresponsabil să nu încerci a planifica limitarea daunelor pe care le pot provoca armele nucleare, o dată folosite». (...) Există însă o obligație și mai urgentă : a fi siguri că slăbiciunea și inadecvarea noastră la problematica lumii actuale să nu-i facă pe alții să contemple poziția oribilă de a folosi pentru prima oară arma nucleară".

TRENUL DE AUR (XI)

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

Refacerea lumii

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

În toamna lui 1956, cînd am fost trimis corespondent special în Polonia, am vizitat pentru prima oară castelul Wawel din Cracovia. Am trecut atunci prin cele 71 de săli ale muzeului ce continua încă să rămînă văduvit de cele mai prețioase dintre celebrele sale exponate. În locul goblenurilor care cîndva împodobiseră interioarele fostului palat regal se aflau prinse pe pereți mici inscripții indicînd titlul și dimensiunile fiecărei opere absente. În catedrala Marianska se întorsese de curînd marele triptic al altarului sculptat de Witt Stwosz, iar piesa de cea mai mare valoare artistică revenită la Wawel era un tablou datorat lui Leonardo da Vinci, „Madona cu mielul", care aparținuse colecției Czartoryski. Un ghid al muzeului, femeie în vîrstă care își sălta cu greu pașii pe scările castelului, aflînd că vin din România, m-a învăluit cu o căldură aproape maternă, de parcă i-aș fi fost o rudă apropiată. Mi-a mărturisit că, în septembrie 1939, participase la ambalarea comorilor Wawelului și la pregătirea lor pentru evacuare. Că, atunci, ar fi putut să se refugieze și ea, odată cu convoiul care pornise spre România, dar că, în Wawel, mai rămăseseră încă multe valori muzeale ce nu apucaseră să fie evacuate. S-a întors. A fost prinsă. A făcut Auschwitzul. Pe brațul ei drept, în pielea aproape străvezie se vedea vinețiu numărul de „Häftling". Nu l-am reținut. Nu mai știu nici cum o chema pe femeia aceea care, probabil, de mult s-a dus în neființă. Dar parcă îi aud glasul firav, melodios, ca o litanie : „În această sală, dragul meu, se aflau goblenurile din ciclul „Facerea lumii"... Privește (priveam, pereții erau goi) : „Adam și Eva", „Cain și Abel", „Potopul lui Noe", „Turnul Babel"... Se ținea după un turist rotofei cu o figură de bonom care, la un moment dat, a întrebat-o : „Doamnă, unde este Sobiecki ?" „În cripta regală, domnule". „Nu, nu acela, eu întreb de craniul lui". „E tot acolo". „Ei, lăsați, eu știu că nu arătați chiar totul lumii, e normal, dar mie mi s-a spus că dețineți în secret craniul lui Sobiecki la vîrsta de cinci ani !?" A bufnit-o rîsul. „Cine v-a spus asta ?" „Dînsul" — zice atunci bonomul, arătînd spre un alt turist care rîdea prin colțuri de gafa prietenului său. Apoi, realizînd stupiditatea întrebării sale, s-a înroșit pară și a bîiguit : „Mă scuzați, mereu se ține de bancuri, aveți un muzeu extraordinar, păcat că e cam gol..."

„Vedeți ? — m-a privit ea atunci cu o surîzătoare resemnare —. Merita să fac Auschwitzul !?"

Adeseori, în anii 1956—1958 apăreau în presa varșoviană relatări despre demersurile diplomatice făcute la Ottawa și Montreal, și mai tîrziu chiar la Organizația Națiunilor Unite, în legătură cu problema restituirii de către Canada a tezaurului de la Wawel. În anii de după război fuseseră schimbate 30 de note și documente de fond, fiind purtate peste 90 de convorbiri bilaterale în această problemă. Dificultatea rezolvării ei venea din faptul că numeroase valori muzeale fuseseră depuse în Canada pe numele unor persoane particulare, „patrioți" în exil, dintre care, cîțiva, chiar se apucaseră să „doneze" din ele muzeelor canadiene. În sfîrșit, în 1959, ziarele poloneze „Dzienik Polski" și „Dziennik Zolnierza" din 6 și 7 ianuarie, își anunțau cititorii că spada de încoronare a lui Wladyslaw Loietek, din 1320, precum și manuscrisele lui Chopin se întorseseră în patrie. Doi ani mai tîrziu, în ianuarie 1961, s-au întors și renumitele goblenuri.

Colecția acestora numărase cîndva, de mult, 350 de piese, majoritatea unicat, fiind pentru prima dată expuse la Wawel cu ocazia nunții lui Sigismund August cu Ecaterina de Mantua. În 1571, ultimul Iagellon a lăsat prin testament colecția de goblenuri surorilor sale, urmînd ca, după moartea acestora, prețioasele arrasuri — cel mai vechi fusese executat în 1460, la Tournai, pentru regele burgund Filip cel Bun — să treacă în proprietatea statului. Ultima dată ele au fost expuse, în totalitatea lor, în 1764, la încoronarea regelui Stanislaw August. Treizeci de ani mai tîrziu, în 1795, după cea de a treia împărțire a Poloniei, arrasurile au fost duse în Rusia pentru a împodobi palatul de iarnă din Petersburg, palatul țarilor din Gatczyn și alte palate ale aristocrației. Abia la cîțiva ani după revoluția din octombrie, în 1921, colecția de goblenuri — atîta cît mai rămăsese din ea — a fost restituită de către autoritățile sovietice Republicii Polone. De atunci, pînă în septembrie 1939 ele au rămas la Wawel, constituind principalul punct de atracție al muzeului din fostul palat regal. Din 350 de goblenuri mai rămăseseră 140. În 1961, după 22 de ani de peregrinări, se întorceau din Canada 135 de goblenuri...

N-am fost la Wawel cînd se desfăceau din lăzile sigilate și din baloturi celebrele tapiserii. Dar am văzut un film turnat de documentariștii polonezi cu acel prilej. Și, la un moment dat, mi s-a părut că trece prin cadru, sfioasă ca o umbră, femeia aceea care, cu cinci ani în urmă, mă întrebase la Wawel : „Merita să fac Auschwitzul ?"

Îmi stăruie însă în minte cuvinte și tablouri de demult. În scrisoarea bătrînului „răzeș din Vaslui", fostul căpitan Darie N. Costache, care a însoțit transportul tezaurului cultural al Poloniei de la Cernauți la București, se spune la un moment dat : „Îmi amintesc că în apropierea orașului Mărășești s-a dat alarma de către cei ce erau în unul din cele două autoturisme volante și întreaga coloană s-a oprit pe partea dreaptă a șoselei. Împreună cu reprezentantul Băncii am mers la unul din autocamioanele coloanei, în interiorul căruia, din cauza trepidațiilor mașinii, unul din baloturi avea ambalajul plesnit. Nu am putut vedea conținutul balotului și pînă nu s-a făcut un nou ambalaj peste cel deteriorat, și, de asemenea, pînă nu s-a făcut o verificare a întregii încărcături din toate autocamioanele, nu am avut dezlegare de a porni convoiul. Acest fapt a produs o mare nervozitate printre polonezii din coloană și am fost insistent solicitat de a întări paza și vigilența..." Oare ce balot se desfăcuse ? Să fi vrut „Adam și Eva" să scape din chingi pentru a vedea dărîmarea lumii ?

Și mai departe, în aceeași scrisoare : „În orașul Bacău am avut o întîrziere de 6 ore datorită șoferilor polonezi care, ca să intimideze conducerea Băncii, cu o oră înainte de plecarea coloanei au declarat grevă, cerînd achitarea salariului pe un an, în aur. Cererea fiindu-le refuzată am intervenit cu toată energia, și numai sub amenințarea unor anumite sancțiuni i-am determinat să se urce la volan și să continuăm drumul..."

Simple „detalii" pentru un posibil scenariu cinematografic...

Filmul acela documentar care înfățișa despachetarea arrasurilor de la Wawel și întinderea lor pe pereții castelului era ilustrat în banda sonoră cu muzica lui Chopin. Etichetele de pe pereți pe care le văzusem în 1956 erau scoase, și în loc se așternea mirifica lume a artei. Era parcă un moment dintr-o altă „facere" a lumii, sau, mai curînd, dintr-o „refacere" a ei...

Tenebrele dispăruseră din Wawel. Ecoul pașilor „Gauleiterului" fascist Hans Frank se dusese în uitare, înghițit de noaptea istoriei. Am revăzut Wawelul și l-am filmat în 1979, intitulîndu-mi pelicula „Cracovia, ultima zăpadă..." Aveam în minte poezia Wislawei Szymborska, „Cuvinte", în traducerea lui Nicolae Mareș : „— La Pologne ? La Pologne ? Acolo e tare frig, nu-i așa ? — / m-a întrebat și a răsuflat ușurată. Atîtea se întîmplă în / lume, că cel mai sigur e să vorbești cum e vremea. / — O, doamnă — vreau să-i spun — poeții din țara mea scriu / cu mănușile în mîini. Nu spun că nu și le-ar scoate deloc ; / dacă luna strălucește, atunci da. În strofele compuse din / strănuturi tari, imită viața simplă a păstorilor de foci. / Clasicii mizgălesc cu țurțuri de cerneală pe nămeți de / zăpadă. Cine vrea să se inece trebuie să aibă un topor / să-și sape copcă. O, doamnă, o, draga mea doamnă ! Astea / vroiam să i le spun. Dar am uitat cum se spune foc în / franceză. Nu sînt sigură nici cum se spune țurțur și copcă..."

...Voi bate din nou, pentru ultima oară, la ușa casei lui Zygmunt Karpinski...

BALCANICE

BRANKO BANIEVICI

Mușchiul

Mușchiul galben care mănîncă piatra și cerul
Mușchiul negru care ucide cuvîntul
Mușchiul alb de care crapă cîmpia
Mușchiul din pricina căruia a ruginit ziua
Mușchiul din pricina căruia se stinge cuvîntul în oase
Intră în casă în chip în mină
Și ne frînge limba în gură.

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Felinare pîlpîind pe o fundătură veche

Picle închegate dorm somn încîlcit între nuiele de brumă. Gol de măduvă și de legende, osul lunii pluteşte searbăd pe lacuri. Soarele răsare pe la prînzul mic și numai cu două șuvițe de poleiuri de Boemia. Dar fie vremea cît de ciinoasă și întunericul chiar de piatră neagră, întîmplările se leagă fericit, după legi necunoscute și scot la iveală cîte-un felinar auriu acolo unde era cea mai mare nevoie de el. De exemplu, la federația română de fotbal, în generoasa răspîntie a confuziilor, pe roditorul maidan al haosului. Nu-i de mirare, veți zice, e un loc cu tradiție, multe gutui s-au rînduit pe policioarele și prin pleava acestei instituții subalterne și despre fiecare s-a crezut un timp că-i plină cu ulei și dotată cu fitil de lampă. De ce, adică, să nu răsară și-un felinar cu două brațe și două picioare, funcționînd pe bază de ură mocnită ! El a apărut la timpul potrivit, ca vulpea la pîrleză, ca bobocul de trandafir la urechea țigîncii, ca foaia de varză acră pe buba minzului. Azi e șeful comisiei de disciplină și se numește Gheorghe Prodea. Binele și răul pe care-l promovează această comisie trebuie măsurat odată separat. Și o vom face. Pe moment nu dorim decît să știm cine-i felinarul ăsta, cine-l ține-n brațe și cine-l trimite prin lume ca să învețe (!?) meseria de-a împărți sancțiuni jucătorilor și arbitrilor ? În doi ani a bătut toate continentele, plus unul inventat special pentru el, și a descoperit și a spus într-o ședință cu mulți oameni serioși că vinovați de starea actuală a fotbalului românesc sînt cronicarii sportivi. Păi, ca să emită bazaconia asta putea să rămînă foarte frumos acasă și să citească rapoartele și declarațiile unui Ștefan Covaci sau Valentin Stănescu, figuri clasice în arta de a muta osia căruții fărîmate pe roțile altora. Șeful comisiei de disciplină stă de planton lîngă fraze bîlbîite și la alte parastase. Cei care-i pun în strachină cîte-o ciosvîrtă de tropice, spre a-l ține cu pleoapa deschisă și asmuțit împotriva călimării, ar face bine să-l controleze la funingine. Și să-l trimită la nevastă și copii, înainte de-a mai căsca gura încă o dată ca să ne dovedească faptul că face parte din basmul care se deșiră stupid pe coridoarele federației, de amar de ani.

Pe aceeași fundătură veche s-a lipit cu spatele de uluce și inginerul Dinulescu, marele jucător de altădată al lui **Poli** Timișoara, al **Progresului** și al echipei naționale. Într-o toamnă minunată, cum numai toamnele trecutului se țin frumoase, publicul bucureștean a azvîrlit o recoltă de mere în mutra unui arbitru de prin vecini care l-a scos din teren, cu totul aiurea. A trecut timpul și iată că victima a devenit călău. Fără a avea dreptul s-o facă, (nu era membru al biroului federal), el s-a amestecat într-o afacere mizerabilă, îndepărtînd de pe terenul de joc trei jucători dinamoviști, exact cînd era mai multă nevoie de prezența lor.

Mai e puțin și intrăm din nou în bătălia pentru cupele europene. Multă lume, se bucură, mulți speră în rezultate frumoase, dar eu pun rămășag că federația clocește un nou scandal. Dinamo a plătit, feriți-vă, e rîndul Craiovei.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"